

Standard kvality profese učitele

K tematice standardu kvality učitelé profese jsme nejprve oslovili ministryni školství, mládeže a tělovýchovy MIROSLAVU KOPICOVOU. Zde je její stručné vyjádření.

Jak chápete smysl takového dokumentu? Není to zbytečný bič na učitele?

To je těžká otázka a nesnadná odpověď. Proces zabývání se kvalitou učitelé práce je důležitý. Víme, jak prudce se rozvíjejí nové technologie. Například informační. To zcela zásadně znamená, aby učitelé za těmito trendy nezaostali. Jsme v situaci, kdy mnozí žáci si s novými technologiemi rozumějí lépe než někteří jejich učitelé. Ale sebevědomí, zdravé sebevědomí žáků se nevztahuje jen k učitelům, ale i k jejich rodičům. Jsou prostě v něčem dál.

Souhlasím, ale učitel přece ví, že nemůže celý život vystačit s tím, co mu kdysi řekli na fakultě.

Ano, ale teď se bavíme nejen o tom, aby se, jak se říká, nejezdilo ve vyježděných kolejkách, ale i o tom, jak by měl být lépe nastaven kariérní růst pedagoga.

Nemáte pocit, paní ministryně, že dokument o standardech kvality učitelé profese určený k veřejné diskuzi je příliš vědecky šroubovaný a nerosrozumitelný, čímž sám o sobě mnohé od diskuze odradí?

Máte částečně pravdu, nicméně opakuji, že jde o start dobré věci. Konečná podoba standardů bude záležet právě na tom, jak se k ní vyjádří pedagogické asociace, sborovny i jednotlivci. Nic není uzavřeno. Naopak, jsme na začátku.

Pohled poslanců

Dokument, který otevírá diskuzi k profesnímu standardu kvality učitelé, je na webových stránkách ministerstva školství umístěn už několik měsíců. V polovině března vyšel také na stránkách Učiteléských novin. I když se jím školský výbor poslanecké sněmovny na žádné ze svých schůzí zatím nezabýval, zkusili jsme se několika jeho členů zeptat, co si o zamýšleném standardu myslí. Odpovědi mimo jiné prozradily, nakolik se poslanci o aktuální dění ve školství zajímají.

LADISLAVA ZELENKOVÁ (ČSSD):

Podle mého názoru standard ničemu neuškodí, nicméně si myslím, že jeho role je velmi přeceňována. Pedagogický proces je složitý a obtížně postižitelný, stejně jako je obtížně postižitelná osobnost pedagoga. Formulovat standard kvality, skutečně vystihnout to, co by vystihnout měl, bude hodně náročné. Argumentovalo se tím, že by měl být také určitým vodítkem pro ředitele při udělování odměn nebo při stanovování výše osobního ohodnocení. Tato myšlenka je přinejmenším velmi problematická. Jestli se učitel dívá žákům do očí, nebo ne, jestli chodí po třídě, nebo sedí za katedrou, je přece irrelevantní. Podstatné je, jestli je to kvalitní učitel. Ale je dobrý proto, že je přísný, důsledný, pedantický? Nebo je dobrý proto, že má smysl pro humor a žáci ho mají rádi? Výsledný efekt – tedy to, jestli opravdu naučí, jestli zanechá stopy v duších žáků – to standard postihne velice obtížně.

WALTER BARTOŠ (ODS):

Mám pocit, že momentálně není nutné takové dokumenty zpracovávat. V bu-

doucnu by možná mohl být v návaznosti na jakýsi standard zpracován kariérní řád učitelé, ale musel by vypadat jinak. Kariérní řád v této podobě a v tomto smyslu garantovaný státem je špatně. Jsem přesvědčen o tom, že není dobře, aby stát stanovil velice obecné a velice podrobné definice. Jsem proti tomu, aby vůbec nějaký standard existoval, abychom měli kariérní řády definované státem. Může to vést k jedinému: učitelé budou zkoušeni před komisemi a vůbec to nebude vypovídat o tom, jestli jsou dobří nebo špatní vzdělavatelé. Vždyť to, že se někdo něco naučí a odvykládá to před komisí, ještě neznamená, že to je kvalitní učitel. Dobrý učitel je ten, který umí komunikovat s třídou, má jakousi sociální inteligenci, což se mnohdy míjí s tím, že se někdo naučí definice z pedagogiky, nechá se vyzkoušet a dostane jedničku.

Ovšem něco jiného je standard jako státní zakázka pro vysoké školy připravující učitelé. V tom problém nevidím. Ano, má být definováno, co by měl učitel umět, znát, ovládat... Z tohoto pohledu nahlížím na standard souhlasně.

MICHAELA ŠOJDROVÁ (KDU-ČSL):

Myšlím, že KDU-ČSL je jedinou politickou stranou, která má profesní standard učitelé dokonce ve svém volebním programu. Vítám to, že se o profesním standardu diskutuje, ale vnímám ho poněkud jinak, než jak ho poslalo ministerstvo do připomínkového řízení. Vnímám ho především jako standard, na jehož základě by pedagogické fakulty dostaly jasné zadání, k jakému profilu absolventa mají vzdělávat. Podle mne by to tedy měl být standard profesní, nikoli činnostní. Tady je určitý rozdíl mezi tím, co posílá ministerstvo do diskuze, a tím, co si představuji já. Není to rozpor zcela protichůdný, jen je třeba si vyjasnit, co chceme, proč standard potřebujeme a co od něj očekáváme. Podle mého názoru by měl profesní standard učitelé zajistit, aby absolvent pedagogické fakulty nebo jiné fakulty připravující učitelé na jeho profesní dráhu, který opouští vysokou školu, věděl, co a jak má učit. Součástí mé představy o profesním standardu je také další vzdělávání a nároky na atestace pedagogických pracovníků. Čili jaké jsou další požadavky na jejich kvalifikační, odborný i osobnostní růst.

Jestliže to shrnu – profesní standard je pro mne výstupem pregraduálního vzdělávání budoucích učitelé, ale musí zahrnout také jejich další profesní rozvoj.

Nejsem si ale jistá tím, jestli má být také podkladem pro hodnocení. Nerozumím úplně tomu, co tím ministerstvo

sleduje, jaké jsou tu souvislosti. Nejprve musíme mít standard profese, a teprve pak se můžeme bavit o tom, jakou vazbu bude mít na odměňování. Samozřejmě že odměňování s kvalifikací souvisí, ale profesní standard je přece něco jiného. V tom se s ministerstvem trochu lišíme. Ale jsme na začátku diskuze a já věřím, že výsledkem bude rozumný model profesního standardu tak, aby jak fakulty, tak pedagogové věděli, do čeho jdou, co je čeká, jaký bude jejich kvalifikační profil a další vzdělávání.

MILAN BIČÍK (KSČM)

Není podstatné, jak se bude výsledný dokument jmenovat, ale je dobře, že se o těchto otázkách začíná hovořit. To považují za velké plus. Největší mínus návr-

hu vidím ve způsobu, jakým je přiváděn na veřejnost. Ten postup známe z průběhu celého pátého volebního období. Ministerstvo říká, že jedná s odborovým svazem, s profesními organizacemi, ale zatím jeho zástupci vystupují jako lektoři. Vysvětlují, proč si myslí, že něco má být tak či onak, ale když slyší oponentní názor, tak na něj nereagují, zcela ho pominou. To je základní problém návrhu, protože pak se okamžitě objeví averze. Když někdo nechce poslouchat, co říkám, když se se mnou nechce bavit o mém problému, ale hovoří jen o svém, tak nic jiného než odpor čekat nemůže. Tak to tak zkrátka chodí. Samotný obsah pak úzce souvisí se zákonem o pedagogických pracovnících, do kterého se promítají požadavky na odbornou způsobi-

lost. V první řadě by tedy měla být přijata novela zákona o pedagogických pracovnících. Teprve na jejím základě jako na zákonné normě můžeme stavět dál.

Ale abych se vrátil ke standardu. V návrhu je řada dobrých nápadů, ale i řada problémů. Cítím je jako bývalý učitel a ředitel, který se snaží být stále v kontaktu s praxí. V průběhu šestitýdenního období navštívím pět šest škol, které si vybírám podle toho, o jaké problematice se právě hovoří. Před časem jsem o standardu hovořil s řediteli škol na Chotěbořsku. Líčili, proč určité věci není možné realizovat. Konkrétní připomínky, na nichž jsme se shodli, ministerstvu poskytneme. Takový by měl být podle mého názoru postup – dát prostor lidem z praxe, těm, jichž se to týká. Teď je na to ten pravý čas. ●

Názory krajských politiků

Co si myslí o Standardu kvality profese učitele krajstí politici? Zde jsou názory některých z nich tak, jak odpověděli na otázky UN.

Má standard učitele podle vás smysl?

VRATISLAV EMLER, radní Karlovarského kraje

Vytvoření profesního standardu učitele je jistě smysluplné. Zákonem o pedagogických pracovnících jsou stanoveny předpoklady pro výkon funkce pedagogického pracovníka, to je však pouze jedna strana mince. Praxe i historie ukazují, že učitelství povolání je hlavně posláním a vlohou pro toto poslání nemusí mít každý pedagog, byť splňuje zákonem stanovené kvalifikační předpoklady. Standard by měl být zaměřen na kvalitu výkonu profese učitele a zejména by měl být provázán s kariérním systémem a zcela určitě musí být velmi dobře finančně zabezpečen. S tímto vědomím by již studenti měli do vysokoškolských pedagogických programů nastupovat.

JIŘÍ STRUČEK, radní Plzeňského kraje

Standarty učitele budou mít smysl za určitých okolností. Mohou být vodítkem pro ředitele škol a pro hodnocení jeho pedagogických pracovníků a následně jejich odměňování. Především však by měly být vodítkem pro práci samotného učitele, měly by vést k určité sebereflexi. V tomto smyslu pak bude pravda, že povedou k usnadnění práce učitele, jak je uvedeno v úvodu předloženého návrhu.

Problémy však mohou nastat v tom, že mnohé pedagogické situace nejsou měřitelné. Jde tedy o to, zda je vůbec možné taxativně vymezit kritéria hodnocení

učitele a také je takto hodnotit. Předložený materiál není nic nového, co by pedagogická veřejnost nevěděla, je to shrnutí kvalit učitele, o kterých ví každý student pedagogické fakulty. Mají-li mít standarty smysl, musejí být tyto kompetence konkretizovány, musí být stanoveny, které z nich budou rozhodující pro posouzení kvality práce. Zohlednit by se mělo přiměřené množství (předkládaný materiál jich uvádí až příliš, z různých oblastí činnosti učitele, a jednoznačně všechny nebudou postižitelné). Otázkou je, jakou metodikou budou tyto kompetence posuzovány, kdo je objektivně zhodnotí. Bude vedení školy skutečně schopno toto objektivně posoudit? (v průměrně veliké škole učí kolem 30 učitelů a ředitel školy stačí provést sotva 2 hospitace u každého). Jak bude ředitel po dvou hospitacích za rok (více jich fyzicky ani časově nemůže stihnout) zdůvodňovat učitel, proč právě on nesplňuje kritéria standardů, a proto není náležitě finančně ohodnocen? Někteří učitelé umějí při hospitaci předvést perfektní hodinu, na druhé straně dobře připravená vyučovací hodina se nemusí učitel povést. Každý učitel je jiný – někteří pracují intuitivně, s velkou mírou improvizace – těm mohou standarty pomoci k systematictější práci, jiní se naopak pečlivě připravují na hodinu. Při tom mohou být jejich výsledky srovnatelné. Budou standarty hodnotit odvedenou kvalitu práce v závislosti na individuálních schopnostech každého učitele, nebo k nim budeme přistupovat absolutně? Budou standarty pro učitelku mateřské školy stejné jako pro středoškolského učitele? Pokud budou naznačené otázky konkrétně dořešeny, mají standarty učitele smysl.

JIŘÍ JANDA, radní Jihomoravského kraje

Tak, jak jsem měl možnost seznámit se s připravovaným materiálem, uniká mi smysl zavedení standardů. Jako bývalý ředitel školy jsem zaměstnanec posuzoval a hodnotil podle toho, jak plnili kvalifikační předpoklady stanovené zákonem o pedagogických pracovnících, jak plnili další požadavky zaměstnavatele kladené na sjednaný druh práce, jak plnili své pracovní povinnosti, vyplývající jim z pracovní náplně, a úkoly mimořádně zadávané. Pokud jsem vycházel z těchto podkladů, měl jsem i právní nástroje k řešení případných nedostatků. Standarty bez jejich zapracování do textů zákona jsou pouze nějakou proklamací bez jakýchkoli pracovních právních dopadů.

MARIE KOUSALÍKOVÁ, náměstkyně primátora hl. m. Prahy

Standarty budou mít určitě smysl, pokud budou jasně definovány požadované kompetence a činnosti učitele. Současně musí být také jasně definovány ukazatele, na jejichž základě bude možné posuzovat naplňování standardu.

JIŘÍ NOSEK, radní Královéhradeckého kraje

Určitě, povolání učitele je práce náročná a zavazující, ale i dlouhodobá. Právě proto je důležité se neustále vzdělávat a sledovat vývoj kolem sebe. Nelze ustrnout na tom, co dá pedagogovi fakulta a zbytek profesního života nečerpát z jiných zdrojů.

Měl by být zpracován i standard ředitele?

VRATISLAV EMLER, radní Karlovarského kraje

Předpoklady pro výkon funkce ředitele jsou opět stanoveny zákonem pro peda-

gogické pracovníky. Domnívám se, že z hlediska učitelského poslání a pedagogických dovedností není nutné vytvářet zvláštní standard pro ředitele. Ředitel by měl splňovat nejvyšší kariérní stupeň samozřejmě doplněný o manažerské schopnosti a dovednosti.

JIŘÍ STRUČEK, **radní Plzeňského kraje**

Standard ředitele školy může být určitým vodítkem pro zřizovatele, podle něhož se řídí při posuzování činnosti ředitele školy. Mohl by být formulován do několika (3 – 5) bodů. Mohli bychom pak uvažovat o tvorbě standardů pro zástupce ředitele atd. Zřizovatel školy je většinou v úzkém pracovním kontaktu s ředitelem, takže má poměrně dobrý přehled o kvalitě jeho práce. Ta je navíc zjišťována působností ČŠI, kontrolní činností zřizovatele, Inspektorátu bezpečnosti práce a jiných institucí. Proto není standard ředitele nezbytně nutný.

JIŘÍ JANDA, **radní Jihomoravského kraje**

Tak, jak nevidím úplnou smysluplnost standardů učitele, nevidím nutnost zpracování standardů ředitele školy, školského zařízení. Přivítal bych spíše uvolnění rukou zřizovatele ve věci jmenování a odvolání ředitele. Nelze zřejmě předpokládat, že by neplnění standardů ředitele bylo důvodem pro jeho odvolání. Nerozumím důvodům, které brání možnosti odvolat ředitele školy, školského zařízení i bez uvedených důvodů. Ředitelská židle přece nemusí být na doživotí a vykonávat náročnou práci ředitele bez podpory svého zřizovatele prostě nejde. Ale toto je jiná otázka. Standard ředitele nepostrádám.

MARIE KOUSALÍKOVÁ, **náměstkyně primátora hl. m. Prahy**

Domníváme se, že standard pro ředitele nelze přesně a jasně definovat, protože na každé škole jsou jiné podmínky a v každé škole musí ředitel řešit jiné problémy. Důležité je pro ně tzv. manažerské studium, které ředitelům škol zřizovaným ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí předepisuje zákon o pedagogických pracovnících. Ředitelé škol mohou dobrovolně absolvovat vyšší stupeň manažerského studia – Studium pro vedoucí pedagogické pracovníky, které se uskutečňuje v rámci programu celoživotního vzdělávání na vysoké škole. Jeho absolvování však nezakládá nárok na finanční ohodnocení.

JIŘÍ NOSEK, **radní Královéhradeckého kraje**

Samozřejmě, ředitelé by měli jít v této oblasti svým podřízeným příkladem. Nemohou přeci ve všeobecném i odborném přehledu pokulhávat. Snížilo by to jejich přirozenou autoritu.

Pokud učitel nedosahuje standardu, měl by odejít z tohoto povolání?

VRATISLAV EMLER, **radní Karlovarského kraje**

Bude-li standard profese učitele provázán se standardem absolventa vysokoškolských pedagogických studijních programů, pak by byla tato otázka pravděpodobně bezpředmětná. Je dost obtížně představitelné, že by měl uvedený standard vyšší právní sílu než zákon. Asi by měl být standard do zákona o pedagogických pracovnících zakomponován.

JIŘÍ STRUČEK, **radní Plzeňského kraje**

Nelze jednoznačně říci, zda učitel, který nesplňuje standard, by měl odejít ze školství. Záleží na tom, která kritéria nesplňuje. Může být vynikajícím odborníkem a špatným nedůsledným pedagogem, může zodpovědně plnit své povinnosti, spolupracovat s kolegy a přitom nemusí být odborně na výši.

Nejspíše by měla být vytvořena posloupnost opatření při opakovaných zjištěních, že učitel standardů nedosahuje. Zda toto dovést až k nucenému odchodu z učitelského povolání je velmi diskutabilní. Otázkou pak je, zda budeme mít dostatek standardizovaných učitelů. Pokud odejdou učitelé, kteří nesplňují standardy, je otázkou, zda bude dostatek těch, kteří je nahradí. Je to především a opět otázka finanční. Předpokládáme-li, že standard zaručuje jakousi požadovanou úroveň, kvalitu práce, není možné si myslet, že bude laciná. Některé regiony naší republiky se potýkají s velmi nízkou kvalifikovaností učitelů, a pokud by tito odešli ze školství, skutečně by tam asi neměl kdo učit.

JIŘÍ JANDA, **radní Jihomoravského kraje**

Standard považuji jako požadavek na průměrného zaměstnance. Pokud někdo je podprůměrným zaměstnancem (nedosahuje standardu), měl by hledat zaměstnání, které více odpovídá jeho schopnostem a možnostem. Pokud jsem v nějaké profesi podprůměrný, neznamená, že v jiné nemohu být nadprůměrný.

MARIE KOUSALÍKOVÁ, **náměstkyně primátora hl. m. Prahy**

Pokud učitel nedosáhne základního standardu, měl by mít možnost doplnění v zákonem stanovené lhůtě. K tomu podotýkáme, že zamýšlená funkce mentorů může úspěšně fungovat na velkých školách. Malé školy budou mít s touto funkcí problémy, popř. ji bude muset zastávat ředitel školy. Z tohoto pohledu chybí systémové zabezpečení podobných činností, které dříve nabízela pedagogická centra.

JIŘÍ NOSEK, **radní Královéhradeckého kraje**

Asi ano, neboť by nemohl své žáky v dostatečné míře obohacovat.

Měl by mít absolvent určitý čas na dosažení standardu, nebo by měl standardu dosahovat v okamžiku, kdy ukončuje vysokoškolské vzdělání?

VRATISLAV EMLER, **radní Karlovarského kraje**

Standard by měl být provázán s kariérními stupni a absolvent při nástupu do školy by měl určitě dosahovat alespoň nejnižšího stupně pedagogického kariérního systému.

JIŘÍ STRUČEK, **radní Plzeňského kraje**

Dosažení předloženého standardu učitele v okamžiku, kdy absolvent opustí pedagogickou fakultu, je nemožné. A pokud toto budeme požadovat, je to chybné. Absolventi jsou většinou vysoce odborně vybavení, metodická vybavenost se liší v závislosti od toho, kterou fakultu, ale i kterou katedru v rámci jedné fakulty absolvovali. Ti, kteří skutečně chtějí učit, nepostrádají nadšení, tvořivost, otázkou je, jak dlouho jim v podmínkách českého školství vydrží. Se standardy učitele by měli být seznámeni vyučující pedagogických fakult, nejen na katedrách pedagogiky a psychologie, ale též na odborných katedrách alespoň didaktické oborů. V tomto ohledu by měli být o krok vpředu.

Jestliže se do budoucna uvažuje o kariérním řádu, tedy možnosti profesního postupu, měl by být např. pro 2 – 3 roky po nástupu do školy zpracován standard začínajícího učitele v několika základních kritériích a po jejich splnění postoupit na úroveň běžného učitele.

Tyto úrovně máme na školách i dnes, vždy je začínající učitel posuzován jinak než učitel s delší praxí, ale systematictější práce s ním na školách chybí. Pokud by měla být jedna úroveň pro všechny bez rozdílu, byli by jistě nastupující učitelé znevýhodněni. Jde jen o to, jak tyto úrovně pojmenovat a definovat.

JIŘÍ JANDA, **radní Jihomoravského kraje**

Absolvent jakékoli školy není hotovým zaměstnancem. Řadu dalších kompetencí, dovedností, návyků získává až v průběhu svého profesního života i s dopomocí svého zaměstnavatele, svých kolegů. Věřím v pozitivní vývoj zaměstnance příkladem, dobrým vedením, správnou motivací (a nejde jenom o peníze). Od žádné vzdělávací instituce neočekávám doručení perfektních, hotových zaměstnanců. Je to těžká a náročná dennodenní práce s lidmi.

MARIE KOUSALÍKOVÁ, **náměstkyně primátora hl. m. Prahy**

Domníváme se, že absolvováním vysokoškolského studia na pedagogické fakultě by učitel měl dosáhnout základního standardu, na který by mělo navazovat další vzdělávání a získávání dalších kom-

petencí. V této souvislosti upozorňujeme, že je v současné době nedostatečná délka odborné praxe studentů pedagogických fakult. Vhodné by bylo její prodloužení minimálně na jeden semestr. Pro učitele, kteří absolvovali studium na jiné než pedagogické fakultě, je nezbytné doplnění studia v oblasti pedagogiky, na jehož základě by rovněž dosáhli základního standardu.

JIŘÍ NOSEK, **radní Královéhradeckého kraje**

Sto procentně, dokončení vysoké školy neznamená, že se vývoj zastaví a neobjeví se nové poznatky, pohledy, přístupy, metody, pomůcky či formy práce.

Máte představu, jak byste jako zřizovatelé některých škol standard využívali?

VRATISLAV EMLER, **radní Karlovarského kraje**

Nabízí se možnost využívat standard smysluplně při tvorbě koncepce dalšího

vzdělávání pedagogických pracovníků. Existoval by pravděpodobně i reálný předpoklad vytvoření databáze nejkvalitnějších učitelů, kteří by mohli být potenciálními uchazeči o funkci ředitele školy.

JIŘÍ STRUČEK, **radní Plzeňského kraje**

Zřizovatel nemůže standard učitele pro hodnocení využít. Jak již bylo uvedeno, je vodítkem pro ředitele školy, jejich využití by mělo být v jeho kompetenci, on s nimi pracuje a podle nich hodnotí své pracovníky. Zřizovatel může nejlépe využít standardy ředitele, budou-li vytvořeny.

JIŘÍ JANDA, **radní Jihomoravského kraje**

Zřizovatel není zaměstnavatelem ředitele školy ani jednotlivých pedagogických pracovníků. Pokud by byly standardy zavedeny, tak by zřizovateli sloužily maximálně k tomu, aby jako jedno z hodnotících kritérií personální práce ředitele školy stanovil vyhodnocení plnění

standardů zaměstnanci školy. Ale i tak přemyslím, jak bychom toto kritérium vyhodnocovali.

MARIE KOUSALÍKOVÁ, **náměstkyně primátora hl. m. Prahy**

Standardy, resp. podíl učitelů naplňujících standardy, by bylo možné využít jako jedno z kritérií při hodnocení kvality školy.

JIŘÍ NOSEK, **radní Královéhradeckého kraje**

Součástí posouzení práce učitele by měl být výstup ze školní inspekce. Něco jiného je získávání kvalifikace a něco jiného schopnost aplikovat poznatky v praxi. Samotné posouzení práce učitele ředitelem školy může být subjektivní. Pokud by systém vzdělávání fungoval v praxi, mohla by být podmínkou konkurzu na ředitele škol dosažená kvalifikace v oboru řízení. Současná situace, kdy se uchazeč stává ředitelem školy a následně do dvou let zahájí studium, není příliš šťastná.

S počtem účastníků diskuze jsme spokojeni, říká manažer projektu

VLADIMÍR SRB byl do pracovní skupiny pro tvorbu standardu přizván na konci února, tedy zhruba rok poté, kdy práce na návrhu standardu začala. Jeho úkolem je řídit činnost této skupiny a organizovat veřejnou diskusi ke standardu. Ve školství se pohybuje 10 let, 4 roky učil na základní škole a gymnáziu, 6 let řídí vzdělávací projekty pro učitele a žáky.

„Do té doby pracovala pracovní skupina pod vedením pana profesora Rýdla, při rozjezdu veřejné diskuze to však už nebylo časově zvládnutelné v dosavadním obsazení. Bylo nutné také zajistit servis pro tuto skupinu odborníků, aby se mohla soustředit na pokračování v práci a na potřebné analýzy veřejné diskuze,“ říká V. Srb. Jeho úkolem bylo i přizvat do diskuze zástupce vysokých škol vzdělávajících učitele, profesní asociace a hlavně pedagogy.

Na dotaz, kolik peněz stojí současné práce na standardu, odpovídá: „Na činnost pracovní skupiny jsme dostali z rozpočtu ministerstva vyčleněno 500 000 Kč na celých 10 měsíců. Členové skupiny mají zapláceno 150 hodin na DPP. Z těchto peněz bude dále zaplácena expertní skupina 10 učitelů, se kterými budeme ladit formulace standardu. Na veřejnou diskusi o standardu jsme dále získali 1,2 milion Kč z technické pomoci ESE, abychom mohli do procesu tvorby zapojit co nejvíce diskutujících a zmapovat jejich názory a odborná stanoviska. Z této částky platíme diskuzní semináře, web, obsahové analýzy, další konzultanty, celkem asi 60 lidí. Já sám pracuji na plný úvazek, který je rovnoměrně rozdělen mezi oba zdroje peněz.“

Je pár set dost?

Po dvou měsících diskuze říká manažer projektu, že zaznamenali na webu standardu kvality profese učitele na 7000 návštěvníků a 350 vyplněných dotazníků, tedy vyjádřených názorů na standardy.

Vypočítává, že proběhla jedna konference a tři velké semináře organizované jednak pedagogickými asociacemi, vysokými školami a ČMOS PŠ a kromě toho ještě dalších zhruba 30 setkání tvůrců

návrhu standardu, které taky organizovaly jednotlivé asociace nebo krajská pracoviště NIDV. Celkem odhaduje počet účastníků na více než 1000 lidí.

Na jednotlivých školách ale takové diskuze s členy odborného týmu proběhly jen výjimečně. „Školy spíše reagovaly na naši výzvu, aby si samy zorganizovaly debatu nad návrhem standardu mezi sebou a výsledek, stanovisko nám poslali jako vstup do veřejné diskuze,“ říká V. Srb. Přiznává však, že takových stanovisek z jednotlivých škol přišlo jen několik desítek.

Podle jeho slov přináší analýza 350 internetových diskuzních příspěvků podrobnou mapou celého spektra názorů pedagogické veřejnosti na potřebnost a možnost zavedení standardu do pra-

Standard je připravován jako důležitá část systému profesního růstu učitelů. Tento systém bude podporovat celoživotní zvyšování kvality učiteléské práce provázané s podstatným zvyšováním mezd učitelů.

Smyslem standardu je srozumitelně popsat, jaké znalosti, dovednosti a postoje jsou v současné době nezbytné pro kvalitní výkon učiteléské profese. Standard bude popisovat základní úroveň kvality učiteléské práce očekávanou od každého učitele po 2-3 letech praxe. Bude popisovat i vyšší úroveň kvality očekávané od vynikajících učitelů.

Dosahování jednotlivých úrovní standardu bude podporováno komplexním systémem dalšího vzdělávání. Rozhodujícím kritériem pro posuzování toho, zda učitel dosáhl standardu, nebudou „body“ nebo certifikáty za absolvované kurzy dalšího vzdělávání, ale prokazatelné zvládnutí kritérií standardu v každodenní práci učitele.

Zavádění systému profesního růstu učitelů bude podmíněno cíleným zvýšením státního rozpočtu pro rezort školství, změnou financování procesu vzdělávání a změnou příslušné legislativy. Jedině za těchto podmínek může být systém uveden do praxe.

(Z úvodní části diskuzního dotazníku pro 2. kolo veřejné diskuze o standardu.)

xe. „Názory jsou od velmi očekávajících a vítajících připravovanou změnu až po silné obavy vycházející z dosavadních zkušeností, že řada takových změn nebyla ze strany státu podpořena vytvořením potřebných podmínek, pouze přinesla nové a náročné úkoly, za kterými nepřišly potřebné finanční prostředky,“ hodnotí diskuzi V. Srb.

Pracovní tým zpracoval nejdříve analýzu prvních 135 odpovědí a v době přípravy tohoto Speciálu UN dokončoval analýzu druhou, po celém prvním kole. „Je možné oprít se už o výsledky první analýzy, protože dosavadní výsledky druhé je v podstatě potvrzují, více než dvojnásobný počet odpovědí nepřinesl podstatně nová zjištění, vyjma nových návrhů na obsah standardu,“ říká V. Srb.

Namítám, že 350 dotazníků z 220 000 pracovníků školství není nic moc. Manažer projektu oponuje, že s ohledem na formu diskuze přes internet, na relativní náročnost dotazníku a v porovnání s jinými podobnými diskuzemi je se zapojením účastníků webové debaty spokojen. Tvrdí, že zjištěné výsledky odpovídají i tomu, co učitelé sdělují během osobních veřejných diskuzí. Současně doufá, že se do 2. kola zapojí ještě více diskutujících. Zdůrazňuje, že se této webové diskuzi zúčastnili lidé ze všech druhů a typů škol, mateřinek, základních, středních a vysokých. „Pro další postup druhého kola diskuze je důležité, že se nám podařilo rámcově zmapovat očekávání lidí z terénu od standardu a také jejich pohled na nezbytné podmínky pro jeho zavedení,“ je přesvědčen V. Srb. Připouští, že není možné dívat se na tato čísla jako na statisticky reprezentativní, přesto však podle něho mají významnou informační hodnotu.

Co zjistili

Zhruba polovina názorů byla vyslovena anonymně. Má i tato skutečnost nějaký význam pro zpracovávání výsledků? Podle manažera projektu bylo klíčovým záměrem umožnit vyjádření názoru všem, i těm, kteří s ním nechtějí vystoupit veřejně. Od toho si slibují, že získají kompletní paletu očekávání i obav. „V této fázi tvorby podkladového materiálu pro vytvoření standardu se nám podle mého podařilo připravit kvalitní a maximálně komplexní materiál. Pro otevření druhého kola diskuze je myslím dostačující,“ říká V. Srb.

„Možná jsme v prvním kole diskuze dostatečně nezdůraznili, že standardy jsou pouze jedním z prvků celého připravovaného systému profesního růstu učitelů,“ shrnuje V. Srb. Co se samotného smyslu standardů týká, autoři dotazníku mimo jiné proti sobě postavili dvě otázky – jedna zjišťovala, zda by měla mít kvalita práce učitele vliv na výši jeho mzdy. V. Srb říká, že pozitivně na to odpovědělo (celkem pochopitelně) 94 % účastníků. Pak se ptali, zda standardy kvality profese

učitele mohou být nástrojem na prokazatelné dosahování této kvality, jestli je tedy tato tvorba potřebná. Kladné odpovědělo 45 % diskutujících, záporně pak 51 %. Zbytek nevěděl. Pozitivní a negativní stanoviska v internetové diskuzi ke standardu jsou tedy podle něho v podstatě vyrovnaná. Rozdíl prý je možná v tom, zda u daného diskutujícího převáží spíše naděje na změnu, nebo strach z dosavadních zkušeností.

V odpovědích jsou často zřejmé emoce. V. Srba to nepřekvapuje. Upozorňuje, že skutečně jde o změnu, která v případě, že se podaří, může znamenat výrazné posílení profese učitele, pokud by se ale udělala špatně – zejména pokud by nebyla podmíněna vytvořením nezbytných podmínek ze strany státu – znamenala by pro ni nebezpečí. „V pracovní skupině pro tvorbu standardu je jednoznačná shoda v tom, že v první verzi standardu musí být jasně řečeno, že standard v žádném případě nesmí být uváděn do praxe, pokud pro to stát nevytvoří podmínky, zejména finanční a legislativní, a pokud standard nebude součástí celého systému profesního růstu učitelů.“ A to si pochopitelně uvědomují i učitelé, a právě proto reagovali pod vlivem svého strachu někdy výrazně emocionálně. I proto se podle něho stala veřejná diskuze zpočátku hromosvodem pro všechny nespokojené se stavem podmínek pro práci ve školství, které učitelům jejich kvalitní práci ztěžují. „Je ale výborné, že zhruba dvěma třetinami diskutujících se podařilo držet se věcné úrovně – bez ohledu na to, zda souhlasili, nebo ne. S takovými názory se totiž dá dál pracovat. Věřím, že výčitky, ironie a osobní útoky se ve druhém kole budou vyskytovat méně než doposud,“ říká V. Srb s tím, že přes občasnou expresivitu žádný v příspěvků v rámci internetové diskuze nevyřadili.

Standard jako součást většího celku

Standard podle V. Srba bude srozumitelně popisovat očekávanou kvalitu v prokazatelných ukazatelích, bude provázán se systémem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, se systémem zvyšování mzdy na základě prokázání určitého stupně kvality v struktuře atestací, s novým způsobem financování školství, které musí mít oporu v legislativě. Ve druhém kole diskuze se tedy chtějí ptát nejen na standard, ale i na celý systém profesního růstu, který má zlepšit podmínky pro práci učitele. Chtějí vědět, zda takto pojatý systém profesního růstu je pro učitele přijatelný, nebo ne.

Podle V. Srba ministerstvo školství koordinovaně připravuje celý systém – pracuje se na standardu, na systému atestací, připravuje se systém DVPP.

Do konce října tvůrčí tým vytvoří první verzi jednoúrovňového standardu, text, který bude sloužit k další diskuzi a testování,

První verze jednoúrovňového standardu bude vytvořena do konce října 2009. Předpokládá se, že tato verze bude podrobena dalšímu kolu veřejné diskuse během roku 2010. Vyšší úrovně standardu a metodika práce se standardem budou dotvořeny a testovány během národního projektu MŠMT zaměřeného na navržení celého systému profesního růstu učitelů (standard, atestace, systém DVPP, uvádějí učitelé, mentoring, změny financování, legislativní změny). Takto připravený systém bude moci být zaváděn do praxe v rozmezí let 2012-2015.

(Z Obsahové analýzy diskusních příspěvků z 1. kola veřejné diskuse o standardu, kapitola „Odpovědi na často kladené dotazy“.)

vání, během kterého bude navržen celý systém profesního rozvoje učitele včetně nového způsobu financování. Tato první verze standardu se bude opírat o diskuzní připomínky. Tvorba standardu je proces, který bude trvat ještě několik let. Se zavedením profesního rozvoje učitele do praxe se počítá postupně v letech 2012 až 2015. Konečně, pět až deset let trvá proces tvorby a zavádění standardů ve světě běžně.

Celý systém by měl tedy obsahovat ekonomické i legislativní aspekty, které jej budou podmiňovat. Na základě tohoto návrhu se budou moci politici rozhodnout, zda chtějí investovat do kvality práce učitelů ze státního rozpočtu, nebo ne. Nepůjde o malé peníze.

Druhé kolo diskuze

Do práce na druhém kolu diskuze by se měla zapojit podle V. Srba i nově tvořená skupina konzultantů – učitelů, zástupců pedagogických asociací, pedagogických fakult a dalších odborníků z praxe. Svě zástupce do diskuze vysílají i odboráři. Během června proběhne dalších 14 seminářů v krajích, které bude organizovat NIDV (ty budou finančně podpořeny z peněz z technické pomoci ESF), organizátoři diskuze komunikují i s řediteli krajských vzdělávacích zařízení.

A jak vidíte snahy o vytvoření takto drahé změny v době současné ekonomické reality? „Naším úkolem je připravit dobře postavený systém, který zlepší kvalitu vzdělávání a řekne, kolik to celé bude stát. Pro standard a celý systém profesního růstu učitelů může být dokonce krize ‚výhodou‘ – například v Irsku se politici rozhodli, že je pro ně vzdělávání prioritou a právě v době krize do něho masivně investovali,“ říká manažer projektu V. Srb.

(Zájemci o druhé kolo diskuze o standardu najdou nový diskuzní prostor opět na www.standarducitele.cz.) ●

Jaká konkrétní opatření by učitelům pomohla více se soustředit na podstatu učitelství práce – tj. na kvalitu vlastní výuky?

Odbourání neodborných činností učitelů, které s výukou přímo nesouvisí

- administrativa
- dozory
- kopírování
- vybírání peněz na divadla, koncerty, plavání
- vyúčtování a rozměňování peněz po výletech a exkurzích
- evidence nábytku
- hlídání dětí, které poslali rodiče do školy s teplotou, shánění těchto rodičů

Větší zohlednění (v úvazku, finanční) dalších činností, které učitel vykonává vedle výuky

- výchovný poradce
- uvádějící učitelka
- vedení žákovské a učitelství knihovny
- metodik prevence

Materiální podmínky

- vybavení pomůckami
- dostatek nových učebnic
- vybavení nezbytnou moderní didaktickou i výpočetní technikou a literaturou
- vybavení nábytkem

Finanční podmínky

- finanční ohodnocení učitele variovatelné vzhledem k ekonomickému standardu regionu, v němž působí
- peníze na DVPP v různých formách včetně individuální vzájemné podpory učitelů ve sborech (např. snížené úvazky učitelů – metodiků / mentorů)

Podmínky psychohygieny

- předcházení vyhoření
- psycholog na škole
- klid na práci
- kvalitní mezilidské vztahy
- vytvořit čas i na regeneraci organismu učitele a jeho ostatní aktivity, kvalitní osobní život
- možnost po určitých letech na rok odejít ze školství a znovu se vrátit

Kvalitnější pregraduální vzdělávání

- je potřeba, aby jmenované standardy splňovali i budoucí školitelé
- zaměřovat studium více k praxi

- výuka dovedností nutných pro zvládnutí třídy
- víceletý praktický výcvik komunikačních dovedností
- dovednost sebezpoznání
- vedení třídy
- řešení situací v kolektivu
- dovednost usmířit spor

Další vzdělávání

- kvalitní zajištění
- kvalitní obsah
- usnadnění orientace
- široká nabídka
- finanční podpora suplování
- systematický a praktický výcvik, nikoliv nárazové kurzy
- zohlednění osobnostních specifik každého učitele
- možnost výběru kurzu učitelem
- dostatek času (vč. např. půlročního volna k samostudiu)
- vzdělávací víkendové aktivity spojené nejen se vzděláním, ale i stmelením kolektivu
- skupinové výcviky, tréninky
- supervizní setkání

Lepší podmínky pro přípravu na vyučování

- ponechání většího prostoru pracovní doby samotné přípravě výuky
- rychlé překlady kvalitní literatury
- praktické ukázky zdařilých výuky a řešení výchovných problémů
- systém odborné podpory včetně individuální kolegiální podpory ve školách a obnovení funkčních uvádějících učitelů
- dostupné nástroje na evaluaci (dotazníky, tabulky sebehodnocení ap.)
- konzultace
- mentoring
- metodická podpora
- systém rozesílání informačních e-mailů s aktuálními informacemi učitelům konkr. oborů (např. zeměpisu, přírodopisu aj. věd, které doznávají změn v čase), aby byli v obraze s tím, co se ve světě mění

Pomocný personál

- asistent učitele
- správce sítě

- ICT metodik
- metodik prevence
- školní psycholog
- právník
- suplent na každé škole
- speciální pedagog

Kvalitní management

- pomoc v orientaci dalšího profesního růstu
- odvolatelnost vedení školy

Jiná opatření

- nižší počty žáků v třídách
- lepší systém přijímání žáků na střední školy
- možnost kariérního růstu
- možnost profesního růstu (lektorování, tvorba učebních materiálů...)
- vytvoření většího prostoru pro spolupráci učitelů v příbuzných oblastech
- srovnatelné podmínky pro učitele na různých školách (uvážíme-li, že na jedné škole budou mít pedagogové skvělé profesní zázemí a na jiné škole podstatně horší, jak má být potom srovnáván metodický přístup pedagogů a úroveň škol mezi sebou?)
- přiznat učitelům statut veřejného činitele
- změna postavení učitele ve společnosti: nesmí být jen tím, kdo má sloužit, ale i tím, kdo může žádat po druhých plnění jejich povinností (žácích, rodičích)
- jednotná kritéria hodnocení žáků
- srovnávací testy v každém ročníku z hlavních předmětů
- odborná kvalifikovanost zástupců zřizovatele
- přehodnocení struktury žákovských vysvědčení – jen se podívejte na tu bohatost známek na straně předmětů a na tu chudobu hodnocení na straně chování žáka
- ocenění náročnosti práce učitele
- stáže v dobrých, třeba i zahraničních školách
- vymahatelná pravidla pro žáky a jejich rodiče
- nástroje na udržení kázně

(Z Obsahové analýzy diskusních příspěvků z 1. kola veřejné diskuse o standardu.)

Jsou potřeba garantované peníze

KAREL RÝDL, profesor Filosofické fakulty Univerzity Pardubice, stojí v čele týmu, který přebíral od ministerstva školství před rokem a půl zakázku na vytvoření podkladu pro diskuzi o standardech učitele. Je také spolu s dalšími členy pracovní skupiny podepsán pod vstupním dokumentem pro veřejnou debatu s konečným názvem Standard kvality profese učitele.

Co říkáte dosavadní diskuzi?

Překvapila mě razance v jejím začátku a veliká pestrost názorů. Očekával

jsem, že bude reakce veřejnosti ještě negativnější, než byla. Naprosto odmítající, negativní a někdy přisprostlé re-

akce vymizely zhruba do konce dubna, v posledních týdnech se už neobjevují. Po prvních třech nedělích se diskuze začala obracet od emocionálních k věcným otázkám a dneska už tyto věcné návrhy a připomínky převažují.

Jaký je z vašeho pohledu zájem o diskuzi?

Během prvních čtrnácti dnů jsem

zaznamenal okolo 350 diskuzních názorů. To není špatné vzhledem k počtu pracovníků ve školství (těch je okolo čtvrt milionu), vzhledem k očekávání – o standardech se mluví už rok před jejich předložením k diskuzi – že standardy přinesou naději na lepší odměňování pro učitele a že na to budou peníze. Očekávali jsme spíše pozvolný nárůst zájmu. Překvapil mě taky velký zájem o semináře na toto téma v různých místech republiky, ve školách, v asociacích... Vytvořili jsme v průběhu dubna systém výjezdů vždy dvou pracovníků, abychom mohli tento zájem uspokojit. Názory v těchto diskuzích byly zajímavé, ale směřovaly většinou nikoliv do obsahu standardů, ale do podmínek, za kterých by byly do škol zaváděny, a způsobu jejich implementace. Ptali se na systém atestací, na profesní růst, na ekonomické zajištění, na kontrolu standardů, na způsobu dokládání dosažení určité úrovně... Z našeho pohledu to byly předčasné otázky, podle naší představy se mělo diskutovat hlavně o obsahu standardů. K tomu se častěji dostáváme až v posledních týdnech.

Z dosavadní diskuze vyplynuly dva postřehy. Většina fakult vzdělávajících učitele přivítala diskuzi o standardu jako možnost zapojit se do debaty o své vlastní budoucnosti, o profilu absolventa učitelství, který by odpovídal požadavkům, které standard formuluje. To je velmi pozitivní. A druhým postřehem, který chápu, ačkoliv se na to mohu dívat jinak, je názor, že se zase pracuje na něčem, co nebude realizováno, protože na to nebude dostatek prostředků. S tím přicházejí hlavně učitelé středních škol. Tito lidé, když už se něčím zabývají, chtějí mít jistotu, že to k něčemu bude. Bohužel, tuto garanci jim v současné době nikdo nedá. I kdyby se našly peníze pro školství, bude velmi těžké prosadit, aby byly vloženy do standardizace, protože po nich bude hlad úplně ve všech segmentech školství. Pro ministerstvo je teď prioritou zejména státní maturita a sociální programy pro sociokulturně znevýhodněné žáky.

Na ministerském chatu jste ale po čtrnácti dnech diskuze 350 odpovědí najít nemohl, na konci května jich bylo okolo dvou set a do ministerské analýzy se jich dostalo pouze 135...

Do této analýzy byly zařazeny reakce, se kterými bylo možné dál pracovat... Ale já hovořím i o mailech, které jsem dostával na osobní mail...

I kdyby reakcí bylo 500 – není to ze čtvrtmilionového rezortu málo? A ještě sám říkáte, že velká část je odmítavá...

Počet reakcí je věc relativní. Nejsou v tom započítána vyjádření lidí ze seminářů a diskuzí zájemců s některým členem našeho týmu. Navíc na těchto setkáních se diskutuje hodně o věcných otázkách – a pochopitelně i o penězích a organizaci a podmínkách a zajištění. Nedivím se

tomu, zvláště ředitelé škol si představují, jak by to vypadalo, kdyby se standardy zaváděly za současné situace. Nicméně všechno kromě obsahu je v současnosti na vodě, zvláště za aktuální situace.

Ale pravda je, že i od učitelů, se kterými se znám, jsem dostával mailů typu – obrovská pitomost – úplná zbytečnost – co to zase na nás šijete – zase budeme muset něco vymýšlet – to to neumíte napsat sami? – proč to nenapíše nějaký odborník. Ptal jsem se psychologů, jak takovou reakci chápat. A ti mi vysvětlovali, že je to pochopitelná reakce učitelů, kteří jsou přetížení, nespokojení a mají strach, že si na ně někdo zase něco vymýšlí, co jim přidá práci a ubere čas. Chápu tuto reakci, znám praxi. V prvních čtrnácti dnech bylo odmítavých zhruba 80 % reakcí. Čekali jsme negativní atmosféru, zvláště na počátku diskuze. Ale byli jsme vděční za těch 20 zbývajících procent.

Neznejistuje vás velké množství odmítavých stanovisek?

Ne. Mám pocit, že ti, kteří mi chtěli vyznat, mi už vyznali. A že další debata se už povede věcně a seriózně. Už to nebude – odejděte, neškodte českému školství, ale už nám budou říkat, jak jinak by si to představovali. A to bude výrazný krok kupředu, protože s takovými názory se dá dál pracovat.

Kolika debat jste se zúčastnil a jaký ve vás zanechal dojem?

Byl jsem nemocen, stihl jsem zatím tři čtyři debaty. Dojem je rozporuplný. Na jedné straně jsem nikde nenašel absolutní souhlas – ale to jsem ani nečekal. Všude jsem slyšel věcné argumenty, bylo zřejmé, že učitelé a ředitelé o návrhu přemýšlejí. Za současných podmínek by ale realizace standardů narážela na přetížení, současnou velkou administrativní zátěž, otázku, kdo bude plnit standardy hodnotit, podle čeho se to bude hodnotit... Měl jsem pocit, že myšlenku přijímají, ale schází jim jakási metodika, o kterou by se mohli opřít.

Druhý dojem byl sice podmíněně přijetí, ale vyslovení názoru, že pokud spolu s projektem nepůjdou potřebné peníze, bude to zase jen plácnutí do vody. Volají tedy po garancích, že když už se mají takovou věcí zabývat, chtějí mít jistotu, že budou mít standardy propojené s kariérním řádem a systémem dalšího vzdělávání a že na to budou mít peníze. A kromě toho někteří říkali, že za současnou politické situace nemá smysl o něco takového vůbec usilovat.

S odstupem několika měsíců – měli jste něco udělat jinak?

Kdybych se současnými zkušenostmi znovu dostal podobný úkol, nesestavoval bych úzký tým odborníků, ale naopak bych tvořil co nejširší skupinu lidí. Informoval bych pedagogickou veřejnost, vyzval bych dobrovolníky, kteří by se chtěli

této práci zúčastnit, pozval bych hodně lidí z praxe. Dneska vím, že existuje řada ředitelů, kteří by mohli při tvorbě takového materiálu významně přispět svým názorem. Řada z nich už má podobné systémy na svých školách zpracované a dobře jim fungují. Je to zkušenost pro příště – pokud nějaké příště bude.

Před rokem a půl jsem vyzval ke spolupráci experty, kteří se touto věcí zabývali, abychom zmapovali aktuální úroveň poznání. Vycházel jsem z toho, jak se v podobných situacích postupovalo v zahraničí. Jenže tam měli experti na svoji práci tři čtyři roky času – a pak se stejnou dobu pracovalo v širokém týmu a diskutovalo nejen ve školském terénu, ale v celé společnosti. A ta chápala, že nejde jen o učitele, ale o všechny. My jsme ale prostě tolik času nedostali, zadání ministerstva školství bylo jiné. Asi bych vizionářsky neříkal, že mi jde jen o obsah, že se nezajímám o peníze, že to je věc někoho jiného. Tento pohled je možný v rámci akademické debaty, ale ne při zavádění podobného projektu do praxe. Trval bych na předběžném zajištění potřebných finančních prostředků, protože jde o to, aby byli učitelé jasně motivováni pro promyšlení takového úkolu a pro jeho zavádění.

Druhým bodem, kde bych se zachoval asi jinak, je ekonomické zajištění projektu. Vezměte si, že současný projekt standardů byl financován z rozpočtu skupiny 2 ministerstva školství, což stačilo na pokrytí analýz, ale pro školy tam peníze v podstatě nebyly. Navrhovali jsme, aby byly uvolněny finanční prostředky pro školy, aby mohly organizovat vlastní diskuzní panely. To se dařilo jen velmi špatně. I proto „výstupů ze sborovny“ je jen pár, deset nebo dvanáct. Ale zase jsme u časového rámce projektu – nebyl čas ani na to, aby byl schválen nějaký program, díky kterému by bylo možné čerpat evropské peníze.

Standardům nepřeje ani doba – demise vlády, odchod ministra, který projekt zadával, prioritou jsou státní maturity, ředitelé základních škol se musí věnovat ukončování školního roku...

To jste ale museli vědět.

Odchod vlády jsme neočekávali, ten způsobil velké rozčarování a pocit, že nemá smysl dál něco dělat... Jinak ano, časové zařazení na konec školního roku jsme si samozřejmě uvědomovali, ale s ohledem na to, že diskuze nebyla povinná, nebrali jsme to jako zásadní překážku.

S čím chcete přijít do druhé vlny diskuze?

Máme od různých asociací a institucí dobré návrhy na strukturu standardu a na jeho krokování. Tedy – asi se časově změni struktura návrhu a bude popsán postup další spolupráce například s pedagogickými fakultami, jak začlenit

některá stanoviska asociací. Chceme úzce spolupracovat i s odboráři – ČMOS pracovníků školství vydal negativní stanovisko, ale odmítnutí bylo v podstatě formální, protože přišel s myšlenkou svého vlastního návrhu. Jsem na něj zvědavý, navíc do koordináčního týmu vstoupil jeden jejich člověk. Může to být posun k cíli.

Není chyba, že jste se pustili jen do malého výseku problému, jak práci kritizuje F. Dobšík z ČMOS PS? Rozumíte kritice, že když už se standard formuluje, měl by zahrnovat i mateřinky, i profesní systém a akreditace a jasno v odměňování?

Budu zdvořilý – chápu ho, ale nesouhlasím. Už v prosincové zprávě o standardech jsou popsány limity a jejich zdůvodnění. Už tehdy jsme říkali, že standard neznamená nic, pokud vedle něho nepoběží diskuze o profesním a kariéřním růstu, pokud nebude propojen se systémem atestací. Byl to vzkaz pro ministerstvo školství jako zadavatele úkolu, aby začal připravovat podmínky pro zavedení standardu. MŠMT tehdy vytvořilo skupinu, která pracovala na systému DVPP (snad trochu izolovaně od naší práce), kde je otázka kariéřního řádu rozpracována a který standard používá jako východisko. Nyní jsou připraveny výsledky prací obou skupin k propojení, k čemuž by mělo dojít během léta a podzimu. Chtěli bychom říci, kolik kariéřních stupňů je smysluplných i jaký finanční nárok by měl mít učitel v případě dosažení příslušného stupně. Tedy i jak to zatíží rozpočet školství v mandatorních výdajích na navyšování platů.

Za současné situace je ale zřejmé, že to můžeme napsat, spočítat, říci politikům, kolik by to stálo, ale nepředpokládám, že nás nyní budou příliš poslouchat. Pro

předvolební boj není tato otázka dostatečně silnou kartou, bohužel.

Mluvit ale pouze o „malém výseku“, to nám pan Dobšík trochu křivdí. Už na začátku jsme vysvětlovali, že chceme přijít s co nejobecnějšími dovednostmi, které by měl mít učitel v kterémkoliv typu školy. Z této představy by pak vznikaly konkrétní standardy pro jednotlivé typy škol – pro mateřinky, pro základní, různé střední... U mateřinek jsme jednak vycházeli z toho, že práce zdejších učitelů je výrazně odlišná, jednak jsme se domluvili s některými asociacemi předškolní výchovy, že začnou vytvářet návrh svého standardu, který bude vycházet z obecného a zároveň respektovat zvláštnosti jejich práce. Podobně přivítal naši práci i NÚOV.

V našem rozhovoru z ledna jste říkal (parafrázují), že pokud politici nepokryjí finanční potřeby škol související se zaváděním standardu, je projekt odsouzen k zániku. Nemáte pocit, že se vaše obavy naplňují?

Jsem i s panem náměstkem Kitzbergem názoru, že pokud se nenajdou garantované peníze, nemá smysl v projektu po podzimu dál pokračovat. Existuje nepříliš dobrá zkušenost se zaváděním školních vzdělávacích programů, které taky nebyly dostatečně zafinancovány a učitelé a školy s tím mají spojeny negativní vzpomínky, což je velmi silný argument proti tomu, abychom v případě standardů nepostupovali podobným způsobem. Dotáhneme naplánovaný počet kroků zhruba do října, zformulujeme závěry a uložíme je pro dobu, která bude příznivější.

Nepůjde ale zase jen o závěry pro závěry?

Snad politici někdy pochopí, že je dob-

ré vkládat peníze i do dlouhodobějších projektů, nejen na jednoleté či dvouleté. Nejde ale jen o ně, ani zaměstnavatelé nevidí standardizaci jako svůj problém. I pro ně je to jen vnitřní záležitost školství, je zajímavá jen absolvent. Přestože jsme je oslovili, aby taky vyjádřili svůj názor. V zahraničí to bylo jiné. Ale taky se jednalo nejen o myšlenky, ale i o reálné peníze.

Ještě jednu citaci: „Pokud kvůli nedostatku peněz (projekt) zkrachuje, dlouhou dobu už se nikdo nebude chtít angažovat, protože to budou považovat za zbytečné. Na dlouhou dobu to bude konec koncepčních dokumentů. Nechtěl bych se stydět za to, že jsem se standardy spojil své jméno.“ Máte pocit, že ještě na stydění nedošlo?

Už mám svrbění, ale přesto bych chtěl na takovou otázku odpovědět až v říjnu. Pak uvidím. Ale je pravda, že to nevypadá, že by se na standardy získaly potřebné peníze, i když jsem opatrný optimista. Jistě, i ve školství se budou pohybovat různé finanční částky, moc ale nevěřím, že by se některé zastavily u standardů.

Jaká tedy bude budoucnost standardů?

Bude záležet na výsledku voleb. Uvidíme, jestli se celý projekt zakonzervuje a uzavře, nebo jestli bude zájem tuto myšlenku dál rozvíjet. Pokud ale nastane první varianta, bude velmi těžké pro jakoukoliv novou politickou reprezentaci (protože bohužel u nás je školství věcí politickou, nikoliv veřejnou) prosadit další debatu o standardech, aktivizovat pedagogickou veřejnost. Zejména to bude složité v případě, pokud se nenajde několik garantovaných miliard korun. Protože to je částka, která bude na jejich smysluplné zavedení potřebná. ●

Atestace, profesní růst a kariéřní systém

HANA KOŠTÁLOVÁ je členkou tvůrčího týmu MŠMT, který pracuje na standardech a dalších souvisejících problémech. Hovořili jsme s ní o atestacích, profesním růstu a kariéřním systému.

Otázka motivace

„Dneska kariéřní systém ve školství v podstatě neexistuje,“ reaguje H. Košťálová na otázku, jaký je současný stav kariéřního systému. Čím se člověk může stát – možná některým z koordinátorů, vystudovat některé ze specializačních vzdělávání, může se stát zástupcem ředitele nebo ředitelem... „Ale to není systém. Navíc ani při úspěšném specializačním studiu nemá učitel jistotu, že dostane přidáno. Záleží to na finančních možnostech školy a v mnoha případech pracovník peníze nedostane,“ tvrdí H. Košťálová. O novém kariéřním řádu se prý sice uvažuje, ale skupina, ve které H. Košťálo-

vá pracuje, se zabývá hlavně standardem a s ním souvisejícím systémem profesního růstu. Jde o věci vzájemně úzce propojené. Dosažení a prokázání určité kvality učitelovy práce v systému profesního růstu by mělo být předpokladem pro výkon funkcí v rámci kariéřního řádu.

Podle H. Košťálové současný kariéřní systém motivuje k profesnímu růstu jen minimálně. „Jistě, někteří učitelé se zabývají například ekologickou výchovou, mají proto zájem si vystudovat specializační studium koordinátora environmentální výchovy. Specialisti na jiná průřezová témata ale podobnou možnost nemají,“ říká. Celý soubor speciali-

začních funkcí je podle ní spíš nahodilou sbírkou, která postupně vznikla z aktuální potřeby škol a souhry okolností. Ale vnitřní struktura a logický systém v těchto funkcích není.

Navíc ani současný systém odměňování, který je závislý na odučeném počtu let, není podle názoru H. Košťálové nijak motivující. Kdy bude mít učitel víc peněz, ptá se. Ne tehdy, bude-li se objektivně zlepšovat, bude-li se zvyšovat kvalita jeho práce, ale jestliže ve školství vydrží dostatečně dlouho.

Namítám obecnou představu, že roky za katedrou přináší i potřebné zkušenosti a ty přece taky patří do profesního růstu... „Podle výsledků výzkumů hraje (ne)zkušenost největší roli v prvních třech až pěti letech praxe,“ tvrdí H. Košťálová. Po nich se učitel „rozkouká“, zvládne každodenní praxi – a po pěti letech už

učitelova efektivita neroste automaticky s délkou praxe. Na jeho další zlepšování má největší vliv návyk soustavně reflektovat svoji práci, učit se z ní, sdílet zkušenosti s druhými a samozřejmě další vzdělávání... Z tohoto pohledu tarifní tabulky přímo nesouvisejí s kvalitou učitelovy práce.

Systém profesní i kariérní

V pracovní skupině promýšlejí zatím pouze standard a navazující systém profesního růstu a růst kariérní je podle H. Košťálové v této fázi „nezajímá“, ačkoliv je jasné, že jsou to oblasti, které se vzájemně propojují. Ale profesní růst je podle ní primární. Týká se totiž bezprostředně stěžejní učitelovy činnosti – výuky. Kariérní systém ve škole přibírá i činnosti mimo vlastní výuku.

Mám ve slova H. Košťálové pojem, jako by mluvila o standardech kvality profese učitele... Ona to potvrzuje. „Standard je základem a východiskem našich dalších úvah. Jeho první verze by měla popisovat dobrou učitelovu práci na základní úrovni. Systém profesního růstu může pak popisovat několik úrovní dalších. Otázkou je, kolik z těchto úrovní mělo být. Po absolvování fakulty by měl začínající učitel mít pár let na to, aby se systematickou pomocí zkušenějšího kolegy zvládl profesi v praxi – aby si osvojil znalosti, zkušenosti, dovednosti a návyky nezbytné pro dosažení základní úrovně standardu. A pokud bude mít zájem, chtěl se dál vzdělávat a dosáhnout i vyššího ocenění i třeba vyšší prestiže, měl by mít možnost za stanovených podmínek dosáhnout dalšího profesního stupně,“ říká H. Košťálová.

Pro učitele může být skutečnost, že se zlepšuje ve své profesi, bezpochyby propojena i s jeho další kariérou. V pracovní skupině se diskutuje o tom, že v případě, že učitel dosáhne druhé atestace, bude moci zastávat funkci uvádějího učitele, což je jednak postup v dráze profesní, ale i v dráze kariérové. S další atestací by se mohl stát mentorem. „Podle mého má logiku, kdyby například práce toho, kdo se chce stát ředitelem, musela dosahovat úrovně uvádějího učitele, inspektor by měl být na úrovni mentora...“ nastiňuje vizi H. Košťálová a upozorňuje, že nikdo asi nevymyslí ve školství víc smysluplných funkcí než existuje dnes. Jen je nutné zasadit tyto funkce do systému. Ale uvažovat o této věci se prý bude až v rámci některého z dalších kroků.

Ředitelské otázky

Připouští ale, že propojení kariérního a profesního růstu je nezbytné. „Pokud bychom měli uvažovat například nad pozicí ředitele, je jasné, že by měl být nejen ekonomem, ale hlavně pedagogickým lídrem, učitelem s vyšší kompetencí, než je pouze dosažení například základní profesní úrovně. Podle sond, které se dělaly, jsou dnes ředitelé spíše manažery,

organizátory, ale pedagogickými vůdci jsou málokdy,“ říká H. Košťálová.

Pokud by se ovšem toto hledisko uplatnilo v praxi, znamenalo by to velký pohyb na postech ředitelů. H. Košťálová ale namítá, že by to nemuselo být tak rychlé. „Znamá řadu ředitelů, kteří mají vysokou pedagogickou kompetenci, je tedy možné jejich schopnosti a zkušenosti třeba v rámci dalšího vzdělávání využít,“ poznamenává. Na druhé straně je realitou, že (zvláště na středních školách) existují ředitelé s jiným než pedagogickým vzděláním – a řídí své školy velmi dobře. Pak by bylo možné, aby tito ředitelé měli „u ruky“ zkušené a kompetentní pedagogy (například jakési ústřední školní metodiky), kteří by měli tuto oblast na starosti. „Je však nezbytné, aby tato funkce ve škole obsazena byla,“ zdůrazňuje H. Košťálová. „Je prokázáno výzkumy, že kvalitní ‚pedagogický leadership‘ je jedním z předpokladů dobrých vzdělávacích výsledků žáků.“

Ovšem i dnes musí ředitelé plnit určité podmínky – kvalifikaci, absolvování manažerského studia, určitý počet let praxe... Není to tedy jinými slovy totéž jako dosažení druhého stupně, druhé atestace v profesním systému? H. Košťálová ovšem tuto interpretaci odmítá. V současnosti jde podle ní pouze o požadavky, které se netýkají vlastní práce ve třídě. „Když uvažujeme o profesním růstu, jde nám o to, jak dotýčný zvládá přímou práci se žáky. Nejde nám o splnění nějakých formálních požadavků, jako je třeba počet hodin strávených v dalším vzdělávání, získání nějakého certifikátu, sbírání kreditů...“ vysvětluje.

A kdo řekne...

A kdo stvrdí, že učitel nebo ředitel potřebné kompetence zvládá? Bude potřeba pečlivě vyvinout postup atestačního řízení. To by mělo být dlouhodobé. V jeho průběhu bude učitel spolupracovat s mentorem a s jeho pomocí vybírat z běžných materiálů, které ke své praxi potřebuje, takové, které poslouží jako doklad o kvalitě jeho práce. Mohou to být standardní plány hodin s reflexí, k některým hodinám mohou být přiloženy produkty žáků, které dokládají, zda dosáhli stanovených cílů, mohou to být zpětné vazby od žáků či od rodičů, ale také od mentora či od kolegů. Zejména začínající učitel by měl při volbě dokladů vycházet ze svého plánu profesního růstu. Tam, kde to podmínky dovolí a kde to bude smysluplné, mohou mezi doklady najít své místo i videozáznamy vyučovacích hodin nebo akcí, fotografie z akcí dokládající učení žáků. Tedy z různých pohledů a různými způsoby popsany vzdělávací či výchovný cíl, cestu, kterou učitel zvolil a efekt, který to přineslo. Takové portfolio by mohlo být podle H. Košťálové podkladem pro diskuzi s atestační komisí, která by se v dohodnutém termínu také podívala do výuky a i tu by s učitelem probrala z hle-

diska cílů, metod, forem, pomůcek atd. Něco lze doložit papíry, něco je nutné ukázat přímo v hodině.

„Pokud bychom tedy vycházeli ze standardů, pak by učitel ve svém portfoliu, které bude vytvářet od okamžiku, kdy přijde do školy, kdy do něho bude vkládat i reflexe uvádějího učitele, měl umět předložit doklad plnění určitého požadavku ze standardu,“ říká H. Košťálová.

Prostor pro další vzdělávání

„Na ministerstvu školství existuje několik projektů a všechny míří do jednoho místa – na podporu učitele. Jedním z nich je projekt rozvoje DVPP. Hledáme, jak celý systém dalšího vzdělávání a profesního růstu a standardů a atestací vnitřně provázat. Počítáme s tím, že by si učitel formuloval určitý cíl ve vztahu k požadavkům standardu a také k aktuálním potřebám školy,“ vysvětluje H. Košťálová. A systém DVPP by měl umět nabídnout potřebné přednášky a semináře, zážitkové akce, workshopy... Pro začínající učitele by měly existovat pravidelné příležitosti k výměně zkušeností v regionálních centrech. Vzdělávání by mělo být mnohem cílenější.

Poznamenává, že to tu ale před pádem odvětvového řízení a v systému pedagogických center bylo, že se setkávali pravidelně na metodických schůzkách učitelé řešící podobné problémy... „Ano – a myslím, že taková praxe dneska nesmírně chybí. Ale máme dvě možnosti – buď to nechat být, nebo se pokusit o změnu k lepšímu. Dlouho jsem podceňovala sílu peněz. Ale nyní se mi zdá, že je nutné říci, co ve školství nutně potřebujeme – a najít peníze, které jsou na to potřeba,“ upozorňuje H. Košťálová.

Budou učitelé souhlasit?

Je ovšem otázka, zda taková představa vícestupňového profesního systému a dlouhodobého vytváření portfolií je pro učitele přijatelná. „Pokud tomu správně neporozumí, pak pro ně asi přijatelná nebude. Ale podle mého by tato představa nechtěla po učitelích nic moc navíc, jen by vytvořila systém z věcí, které už nyní bez efektu, bez odrazu v profesním růstu a v lepším odměňování stejně většinou dělají. Stejně dělají (nebo by měli dělat) přípravy, reflexe, co se daří a co ne, zakládat práce žáků... Když jsem mluvila o portfoliu, neznamená to dokladovat každou hodinu, ale jen ty typické, šlo by o průřezovou informaci o jejich práci,“ vysvětluje H. Košťálová.

Určité části učitelů podle ní stačí vědomí seberealizace a sebezlepšování. Většina je ale pragmatická – sice mají svoji práci rádi, ale zlobí je, že za ni nedostávají dobře zapláceno. Právě o tuto skupinu podle H. Košťálové hlavně jde. A pak jsou ti, kteří nepracují dobře a je jim to jedno. Ti by ve školách být neměli.

Platy

Asi se debata penězům vyhnout nemůže. Kolik by tedy podle představy H. Košťálové měli kantoři brát? „Největší problém je v odměňování začínajících učitelů, tam by se platy měly výrazně zvýšit. Nástupní plat učitele by měl být podle mého mínění dvacet tisíc, po splnění základního profesního standardu, tedy první atestace (například po třech až šesti letech) by měl učitel získat podstatný finanční postup – třeba okolo 5000 korun. A každý další postup v profesním systému by měl být podobně výrazně ohodnocen,“ vypočítává H. Košťálová. Tak by se měli relativně rychle dostat učitelé na úroveň vysokoškoláků v jiných oborech. Nejlepší mentoři (těch by ale nebylo mnoho) by ke konci kariéry měli brát podle její představy přes 40 000 korun. Průměrný plat okolo 30 000 korun by měl být tedy reálný.

Takové propočty se dobře říkají, realita ve financování školství je ale jiná. H. Košťálová s tím souhlasí, ale říká: „Máme velké rezervy – u nás jde na vzdělávání zhruba 4,5 % HDP, tedy výrazně méně než v mnoha dalších evropských zemích. České školství je trvale podfinancováno, společnost učitelům

prostě hodně dluží. Bojím se, že jsme se ve školství dostali velmi blízko dnu. A stačí málo a na skutečném dno narazíme. Situace je vážná.“

Je jasné, že profesní systém nemůže být řešen ekonomicky v rámci rámce, v pověstných vnitřních rezervách. Tvoří se standard a profesní systém cestou: cíl – metoda dosažení – cena, anebo naopak? „Logičtější by byla asi druhá cesta, ale nikdo bohužel neřekne, kolik je ochoten investovat do školství peněz, dokud my nezformulujeme nabídku. Je to trochu začarovaný kruh. Jistě bylo by ideální, kdyby politici řekli – dostanete 40 miliard každý rok a řekněte, kam s nimi školství dostanete. Taková situace ale není. Musíme za politiky přijít s představou a ptát se jich, zda ji jsou ochotni zaplatit, nebo ne,“ konstatuje H. Košťálová.

V současné době jsme tedy ve fázi, kdy pracovní skupina formuluje cíl a cesty k jeho dosažení (standards, systém profesního a kariérního růstu) a zároveň si nechává spočítat, kolik by to stálo. „Bude samozřejmě záležet na odpovědnosti celé společnosti a politiků, zda budou ochotni pro školství něco dělat. Pokud odpovědí, že ano, bude možné začít vytvářet pod-

mínky učitelům k jejich práci (což nejsou pochopitelně jen platy). A to prostě není laciné,“ říká H. Košťálová.

Kdy se dočká praxe?

Představa profesního systému a profesního růstu tedy existuje. Kdy nastane doba, aby dostával reálnou podobu i pro praxi? „Jakmile bude jasné, že bude hotova alespoň první verze standardu kvality profese pedagoga, a pokud učitelé budou této verzi důvěřovat, budeme moci společně s nimi řešit náročnost jednotlivých profesních stupňů. Společně s dalšími projekty, které na standardy budou navazovat a které jsou pro jeho zavedení do praxe nezbytné. Teď jsme ale ve fázi, kdy se musíme vyrovnat s nemnohými příspěvky do diskuze o standardech, z nichž řada je vysloveně odmítavá. Problém je, že učitelé jsou často velmi přepracovaní a že se jim do žádné diskuze moc nechce. Snaží se vyhovět požadavkům, které na ně přicházejí, ale tyto požadavky nejsou jasné. Kéž by se všechny emoce ‚vyvalily‘ při první vlně diskuze, aby pak bylo možné začít věcně debatovat,“ uzavírá rozhovor H. Košťálová, tvůrčího týmu MŠMT, který pracuje na standardech a dalších souvisejících problémech. ●

NÚOV navrhuje postup pro vyjednávání, formulaci a zavedení standardu

Oceňujeme dosavadní přínos pracovní skupiny pro tvorbu profesního standardu kvality učitele. Existenci těchto standardů považujeme za důležitý předpoklad profesionalizace učitelského povolání. Jsme přesvědčeni, že jejich uplatňování bude mít pozitivní vliv na kvalitu vzdělávání ve školách. Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV)

V tomto dokumentu navrhujeme postup pro další vývoj a zavádění standardů. V první části textu formulujeme základní kroky, které je potřeba učinit, aby tvorba standardů byla v souladu s požadavky sociálních partnerů, s legislativou, se závazky ČR vůči Evropskému společenství a s poznatky o profesi. V druhé části uvádíme komentáře k jednotlivým navrhovaným krokům. Neuvádíme stanovisko k samotnému textu standardu, protože se domníváme, že je nejprve nutné stanovit způsob vzniku standardů.

1. krok: stanovení kariérních stupňů (případně kariérních cest) pro profesi učitele

V rámci probíhající diskuze k návrhu standardu i v souvisejících vyjádřeních

Návrh postupu

1. krok	Stanovení kariérních stupňů a kariérních cest pro profesi učitele	Kariérní stupně a kariérní cesty pro učitelkou profesí by měly být stanoveny na úrovni decizní sféry (tj. vlády, zejména MŠMT), a to v úzké spolupráci se sociálními partnery v rámci existujících či vznikajících mechanismů pro dohody v oblasti kvalifikací. Zavedení kariérních stupňů (případně kariérních cest) bude mít vliv na státní rozpočet, je tedy třeba dosáhnout politické dohody.
2. krok	Formulace standardů pro jednotlivé kariérní stupně a kariérní cesty	Pro každý kariérní stupeň je třeba stanovit standardy v souladu s legislativou týkající se kvalifikací či se vznikajícími mechanismy stanovování kvalifikací v oblasti terciární sféry. Standardy by měly být vyjednány se sociálními partnery, odborně by měla formulaci zaštitit skupina expertů. Toto vše by mělo probíhat se zpětnou vazbou z veřejné diskuze.
3. krok	Zavedení standardů do přípravného vzdělávání a dalšího vzdělávání	<ul style="list-style-type: none"> Do přípravného vzdělávání by měly být standardy zavedeny s podporou akreditační komise vlády ČR. Do systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků by měly být standardy zavedeny s podporou akreditační komise pro DVPP.

politiků a pracovníků MŠMT se opakovaně objevuje koncept kariérních stupňů. Je zmiňována i možnost zavedení atestací¹. Tyto záměry nejsou nové, již v minulosti byly několikrát rozpracovávány a diskutovány².

Podporujeme zavedení transparentního kariérního systému, který je provázán s platovým postupem. **Domníváme se, že každý kariérní stupeň³ by měl být**

definován uceleným souborem kompetencí, tedy standardem. Je tedy logické nejprve vyjednat a stanovit kariérní stupně, a teprve poté formulovat pro jednotlivé stupně standardy. Dále se domníváme, že kariérní systém by měl mít více dimenzí (např. horizontální i vertikální dimenzi), proto vedle pojmu *kariérní stupeň* pracovník používáme i pojem *kariérní cesta*⁴. Kariérní cesty lze také

chápat jako soubor možností, jak dosáhnout určitého kariérního stupně, včetně možnosti ověřování a uznávání výsledků předchozího učení.

Rozhodnutí o kariérním systému pro učitelskou profesi má závažné důsledky, zejména z hlediska státního rozpočtu, mělo by být proto učiněno konsensuálně.

Dohoda o kariérních stupních, resp. kariérních cestách by měla být učiněna v souladu:

- s požadavky sociálních partnerů, zejména zaměstnavatelů učitelů,
- s ekonomickými možnostmi,
- s aktuálními poznatky o profesi učitele,
- se strukturou vysokoškolského studia⁵,
- s *Doporučením Evropského parlamentu a Rady o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení* ze dne 23. 4. 2008⁶.

Tento konsensus by měl být dosažen s přihlédnutím k současné legislativě, ale z principu s ní nemusí být v souladu, neboť do oblasti učitelství kvalifikace může vnést podstatnou koncepční změnu. Naplnění záměru je ovšem možné až po novelizaci legislativy.

2. krok: Formulace standardů pro jednotlivé kariérní stupně a kariérní cesty

Pro formulaci standardů pro jednotlivé kariérní stupně doporučujeme využívat mechanismů vznikající Národní soustavy kvalifikací pro terciární sféru a komplexního systému, který je stanoven zákonem 179/2006 Sb., o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, a to zejména tzv. *Národní soustavy kvalifikací (NSK)*⁷, jejímž správ-

cem ze zákona je Národní ústav odborného vzdělávání. Je třeba zároveň využít všech relevantních poznatků:

- vznikající *Národní soustavy kvalifikací pro terciární vzdělávání* (subsystém NSK)⁸,
- tzv. *Národní soustavy povolání (NSP) a Integrovaného systému typových pozic (ISTP)*.

Doporučujeme ustanovit *sektorovou radu*⁹ pro vzdělávání, která by se stala základem pro formulování standardů pro jednotlivé dohodnuté stupně kariérního systému učitelství profese. Poté je možné postupovat ve smyslu zákona 179/2006 Sb., zejména § 7, který upravuje proces schvalování a změn kvalifikačních standardů, vymezuje pravomoci MŠMT, NÚOV, MPSV, dalších ministerstev a Národní rady pro kvalifikace¹⁰.

Aplikace zákona 179/2006 Sb. pro formulaci standardu pro učitele

Formulace tzv. kvalifikačních standardů a hodnotících standardů pro profesi učitele bude velmi obtížným odborným problémem. Dosud byly řešeny kvalifikace pouze na úrovni řemesel a služeb. Vysoce kvalifikované profese (např. učitel, lékař, právník, architekt, sociální pracovník, manažer atd.) s jejich komplexností nelze jednoduchým způsobem rozčlenit na dílčí kvalifikace. Domníváme se však, že i přes tuto obtížnost je třeba hledat řešení v rámci Národní soustavy kvalifikací, resp. Národní soustavy kvalifikací pro terciární vzdělávání.

Pro etapu tvorby standardů doporučujeme velmi pečlivě připravit pravidla pro formulaci kompetencí a hod-

notičích kritérií, které budou tvořit základ standardů. Kompetence by měly vyjadřovat komplex znalostí, dovedností, postojů a hodnotových orientací potřebných k výkonu dané práce. Hodnotící kritéria by měla stanovovat konkrétní úkoly (činnosti) pracovníka, při jejichž vykonávání je schopen prokázat, že stanovenými znalostmi, dovednostmi a postoji disponuje. Hodnotící kritéria tedy musí umožňovat ohodnotit transparentním způsobem výkon profesních činností. Doporučujeme využívat postupů založených na formulaci výsledků učení.

3. krok: Zavedení standardů do přípravného vzdělávání a dalšího vzdělávání

Profesním (kvalifikačním a hodnotícím) standardům je připisováno několik základních funkcí. Návrh pracovní skupiny MŠMT mimo jiné uvádí, že „*standard slouží k tomu, aby bylo možné plánovat a realizovat účinné přípravné i další vzdělávání v souladu s vyjednanými a společně přijatými požadavky profese*“.

Právě z tohoto důvodu navrhuje vznik diferencovaných standardů pro různé úrovně, které budou schopny prostřednictvím kompetencí rozlišit úroveň pro získání kvalifikace (přípravné vzdělávání) na jedné straně a úroveň pro rozvíjení, udržování, doplňování kvalifikace včetně získávání specializací (další vzdělávání) na straně druhé. Dále doporučujeme diferencovat standardy pro různé učitelské subprofese, neboť povaha práce učitelů v různých typech a stupních vzdělávání má výrazná specifika. Variantní standardy by tak mohly vzniknout např. pro tyto kategorie: učitel

Poznámky

- 1 V praxi existují různé typy atestací. V našem kontextu je pravděpodobně nejčastěji chápán pojem atestace jako ověření způsobilosti pro vysoce kvalifikované profese, a to po několika letech praxe a vzdělávání se. Např. lékaři musí absolvovat povinně první atestaci po několika letech praxe. Druhá atestace ověřuje způsobilost k specializovaným činnostem.
- 2 Modely profesionalizace učitelů jsou u nás systematicky rozvíjeny nejspíše od 60. let minulého století. Z nedávné doby lze zmínit modely diskutované v rámci projektu MŠMT „Učitel“, dále rozvojový projekt MŠMT „Příprava standardu učitelství kvalifikace“, ukončený v r. 2002, a výstup výzkumného záměru PedF UK „Rozvoj národní vzdělávacího rámce a profesionalizace učitelů v evropském kontextu“ (1999 – 2003). Na základě posledně jmenovaného projektu vznikla publikace Jaroslavy Vašutové „Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu“, která podstatným způsobem obohacuje diskusi o profesních standardech pro učitele (Paido, 2004).
- 3 Kariérní stupně lze definovat různým způsobem, pro jejich zavedení je potřeba dosáhnout konsensu. Lze například uvažovat o stupních navazujících na titul bakaláře, magistra a na první a druhou atestaci. Tuto lineární kariéru by mohly doplňovat kariérní cesty vedoucí k různým specializacím.
- 4 Pojem *kariérní cesty* používáme jako pracovní pojmenování pro horizontální možnosti učitelů

televy kariéry. Je totiž třeba vzít v úvahu, že se v praxi škol vyskytuje žádoucí dělba práce, která vyžaduje specializované kompetence. Může jít například o pozici koordinátora tvorby a realizace ŠVP, koordinátora prevence, výchovného poradce, uvádějícího učitele atd.

- 5 Vysokoškolské studium je strukturováno do tří stupňů. Pro přípravu na učitelkou profesi jsou relevantní bakalářský a magisterský stupeň. To se zatím neprotáhá do kariéry učitelů, příprava nového kariérního systému by tedy měla vzít tyto procesy v úvahu.
- 6 ČR toto doporučení Evropského parlamentu a Rady akceptovala, a přijala tím závazek pro adaptaci tzv. evropského rámce kvalifikací do národního systému kvalifikací. Jedno z doporučení zní: „*EP a ER doporučují členským státům, aby do roku 2010 uvedly své vnitrostátní systémy kvalifikací do vztahu s evropským rámcem kvalifikací, především stanovením průhledných odkazů mezi vlastními úrovněmi kvalifikací a úrovněmi evropského rámce kvalifikací*“ (upraveno).
- 7 V § 3 zákona 179/2006 Sb. se uvádí: „Seznam úplných kvalifikací rozlišovaných, potvrzovaných a uznávaných na území České republiky schvaluje, mění a zrušuje ministerstvo (MŠMT) a zveřejňuje je v Národní soustavě kvalifikací.“
- 8 Pracovníci odboru vysokých škol MŠMT a Centra pro studium vysokého školství připravili v roce 2008 materiál „Národní soustava kvalifikací pro terciární vzdělávání: Úvod do diskuse“, který předkládá některé varianty řešení využitel-

né při přípravě standardů pro učitele. Záměr vytvořit NSK terciárního vzdělávání (NSK TV) se v současné době projednává v Národní radě pro kvalifikace, která na svém posledním zasedání v prosinci 2008 doporučila „zahájit intenzivní jednání směřující k nalezení souladu soustav NSK a NSK TV“.

- 9 Tzv. *sektorové rady (SR)* vznikaly v rámci projektu Národní soustava povolání (MPSV) a dosud pracují. Jejich činnost úzce navazuje na tvorbu Národní soustavy kvalifikací. Existují např. SR pro automobilový průmysl, SR elektrotechnická, SR nábytkářů atd. V SR jsou zastoupeni významní zaměstnavatelé daného sektoru, představitelé profesních sdružení, cechů a odborníci z daného oboru, zaměstnanci (odborníci), jednotlivá ministerstva, vzdělávatelé, Národní ústav odborného vzdělávání, servisně-poradenské společnosti. V kompetenci SR je mimo jiné příprava standardů pro povolání a kvalifikace.
- 10 § 7, odst. 2: „*Návrh kvalifikačního standardu nebo jeho změny připravuje Ústav (Národní ústav odborného vzdělávání) ve spolupráci s Národní radou pro kvalifikace, Ministerstvem práce a sociálních věcí a předkládá je ministerstvu (MŠMT) ke schválení. Ústav při přípravě spolupracuje rovněž s profesními komorami, zájmovými a profesními sdruženími, organizacemi zaměstnavatelů, odbornými společnostmi, sdruženími právnických osob vykonávajících činnost škol zapsaných do rejstříku škol a školských zařízení a reprezentací vysokých škol.*“

1. stupně základní školy, učitel všeobecněvzdělávacích předmětů, učitel odborného výcviku či učitel odborných předmětů.

Tím bude vytvořen předpoklad k trans-

formaci kvalifikačních standardů do standardů vzdělávacích, na jejichž základě jednotliví vzdělavatelé zpracují vzdělávací programy (analogicky k procesu transformace profesních profilů do profilů absol-

ventů vzdělávacích programů). Zodpovědnost státu za kvalitu vzdělávání učitelů se tedy bude projevovat v procesu akreditací vzdělávacích programů. Klíčovou roli sehraji tak akreditační komise. ●

Pokud ČŠI dostane za úkol něco takového kontrolovat, na svoji funkci abdikují,

říká ústřední školní inspektorka

V diskuzi nad podobou standardu kvality profese učitele se také přirozeně uvažuje o tom, kdo by provádění standardu kontroloval. Jako první se samozřejmě nabízí Česká školní inspekce. Padají dokonce i takové návrhy, že inspektoři by měli sedět v odborných komisích, které budou osvědčení o standardu jednotlivým učitelům udělovat. V každém případě je však nutné počítat s poznatky a zkušenostmi instituce, jejíž hlavní náplní práce je kontrola dodržování právních předpisů, tedy také vlastně jakýchsi standardů, a dále popis jistých kvalitativních rysů každé navštívené školy. Svůj komentář ke standardu nám proto poskytla ústřední školní inspektorka OLGA HOFMANNOVÁ.

Jak hodnotíte význam standardu pro naše školství?

Jsem k němu velice skeptická. Je vůbec možné učitelkou práci standardizovat? Osobně se domnívám, že skutečně efektivně to ani možné není. Dvacet let se snažíme o to, aby práce učitele byla svobodná a respektovaná. Standard jsou naopak pro kantory okovy. Navíc generace učitelů, která pamatuje na normalizační standardy učitelé profese, může v současném standardu spatřovat jistou paralelu. Často užíváme některé termíny na nevhodném místě. Standard je jinými slovy norma. A tu nejlepší měli kdysi právě komunisté, neboť také věděli, co kdo smí, a co naopak nemůže. Každého učitele mohli tak podle svého standardu profesně zlikvidovat. Standard je vlastně přesné vymezení určité skutečnosti. Učitelkou činnost, jež je ze své povahy tvůrčí, však nijak standardizovat nelze. Anebo je také dnes snaha některé takzvané alternativní metody výuky brát jako normu a vnucovat je všem. Tyto metody jsou však vhodné jen pro některé děti.

Jedním z argumentů ministerstva školství je, že standard bude mimo jiné užitečný k tomu, aby zástupci tohoto rezortu měli v rukou pádnější nástroje na prokazování toho, jak je práce pedagoga náročná. Tím by se získala lepší vyjednávací pozice pro získávání větších finančních zdrojů ze státní pokladny, a tedy i více peněz na odměny kantorům.

Myslím si, že tento argument je zcela mylný. Může naopak zavést české školství do pekla. Kvalita se totiž nedá podchytit tím, že se popíše na papíře, ale učitel ji prokazuje především svou průběžnou

prací a svými dobrými výsledky, popřípadě tím, že umí pojmenovat to, co mu chybí k tomu, aby jeho práce byla ještě kvalitnější. Ve vstupním materiálu k diskuzi o standardu se zamíchalo dohromady několik problémů, které se týkají učitelé profese. Výsledek je takový, že místo toho, aby se hledalo jejich skutečné řešení, dochází k naprostému matení. Tím se totiž zakrývá to, že se tyto problémy řešit skutečně dají, a to poměrně účinně.

Můžete být konkrétnější a uvést nějaký příklad?

Tak například se ve vstupním materiálu píše, že standard by měl usměrnit vzdělávání na fakultách, které připravují budoucí učitele. Ano, změna je potřebná a naléhavost změn na pedagogických fakultách si uvědomujeme všichni. Učitelé, kteří v současné době nastupují, i učitelé stávající potřebují doplnit kompetence, které si vyžaduje současná doba. Za nejdůležitější považují dvě: informační gramotnost (ta je u našich učitelů stále na velmi nízké úrovni a inspekční šetření opakovaně ukazují, že nedochází k podstatnému zlepšení) a cizí jazyky, tedy zejména angličtina.

To je příklad z oblasti přípravy především budoucích učitelů. Věděla byste případně ještě o nějakém přímo ze školské praxe?

Jeden z hlavních principů nové školské legislativy je integrace žáků ze zvláštních škol do běžných tříd. V současné době ale ministerstvo školství abdikuje na naplňování tohoto zákonem stanoveného principu, a to třeba tím, že se do vyhlášky dostalo něco jako základní škola prak-

tická, což je de facto návrat ke zvláštním školám. Proč? Protože současný učitel není vůbec připraven a připravován na to, že mu do třídy mohou běžně přijít děti se speciálními vzdělávacími potřebami, se kterými se nikdy v minulosti prakticky nesetkal. Anebo naši učitelé si nevědí rady s problémovými žáky, přestože na druhém stupni je jich stále více; ostatní odcházejí na víceletá gymnázia. Nikdo však naše učitele nepřipravuje na to, jak řešit školní konflikty, jak si poradit se šikanou a brutalitou dnešních dětí. Jeden, byť velice kvalitní projekt (Minimalizace šikany), kterým ročně projde na deset škol, nestačí. Výstupy tohoto projektu měly již dávno uchopit pedagogické fakulty a mít pro učitele připraveny takové oblasti vzdělávání, které by je na šikanu ve škole připravily.

Nemůže ale být právě standard oním nástrojem k jasnému vymezení obsahu učitelé profese a tím i k většímu přiblížení studia učitelství k realitě dnešních škol?

O vymezení toho, kdo je dobrý učitel a co by měl umět, diskutujeme průběžně od devadesátých let. A v České republice došlo k zásadnímu zlomu v roce 2005 tím, když se podařilo prosadit zákon o pedagogických pracovnících. Ten v sobě obsahuje i zásady, jež jsou uvedeny v chartě učitele, dává definici toho, kdo může být učitelem, a stanovuje k tomu splnění konkrétních podmínek. Tento zákon je u zahraničních odborníků na školství uznáván mnohem více než náš školský kodex, který je rovněž považován za povedený. V zákoně o pedagogických pracovnících se podařilo zakotvit velmi vysoké požadavky na vstupní kvality učitele a zároveň je v něm všem učitelům uložena povinnost se dále vzdělávat a rozvíjet svou profesní činnost. Co v zákoně chybí, je dopracovaný kariérní růst. O něm se hovoří ve vstupních tezích ke standardu, ovšem jen v tom smyslu, že jednou bude...

Znamená to tedy, že zákon o pedagogických pracovnících považujete za dostatečnou míru kodifikace podoby učitelé profese?

Pokud jde o „normování“ učitelé práce, rozhodně ano! Není, jak jsem již řekla,

dostatečný v oblasti kariérního růstu. Kvůli tomu ale nemusíme přijímat standard. Podle našich šetření docházíme k tomu, že jen deset procent současných učitelů je motivováno k nějakému odbornému růstu! Jde o dědictví komunistického režimu, kdy bylo myslím záměrem to, aby se učitel nerozvíjel. Například ze specializovaného učitele na ICT se nestal ten, kdo by sledoval nové trendy v oboru a pomáhal ostatním kolegům při prohlubování jejich informační gramotnosti, ale je hlavně správcem počítačové sítě a provozním technikem. Místo toho, aby se zaobíral využitím softwaru ve výuce, shání nové počítače. Nebo vzdělávání učitelů v jazykových školách. Není přece možné, aby si učitelé z vlastních finančních prostředků, navíc velice nízkých, platili za studium a za získání příslušné zkoušky. Učitelé nemají takové možnosti, jaké mají státní úředníci.

Ministerstvo školství argumentuje také tím, že standardy učitelské profese mají i jiné země Evropy. Proč bychom ho tedy neměli mít i my?

Ale my ho již máme a je jím právě zákon o pedagogických pracovnících. Pokud vím, v žádné jiné evropské zemi nemají profesní skupinu učitelů vydefinovanou tak, jak se to podařilo nám.

Zdá se však, že školský terén, tedy jak školy vyučující a vychovávající děti, tak školy připravující budoucí učitele, se do diskuze kolem zamýšleného standardu se zájmem zapojily.

Kdyby současná diskuze nebyla určena k vytváření standardu, ale k tomu, jak by učitel mohl vypadat a co by bylo dobré, aby splňoval, mohlo by to být přínosné. Mělo by se především přemýšlet o tom, jestli učitel má to, co ke zvládnutí své profese skutečně potřebuje, a co dělat pro to, aby se situace zlepšila. K tomu však současná diskuze rozhodně nevede. Co se ve skutečnosti děje? Pedagogické fakulty se snaží omlouvat to, co samy nezvládly, a učitelé jsou vedeni k tomu, aby paradoxně obhajovali svoji současnou nedobrou situaci.

Jestliže však samy pedagogické fakulty podle vás nedokázaly svou úroveň zvýšit a standard to nevyřeší, co by se tedy mělo udělat?

Je to velmi jednoduché. Když jsme dokázali popsat kompetence, které by měl splňovat žák, udělejme si stejnou reflexi u kompetencí, kterých dosahují nebo by měli dosahovat učitelé. A necht' o tyto kompetence pedagogické fakulty rozšíří své vzdělávací programy.

To je rovina obsahové náplně. Ale co by mělo fakulty připravující budoucí učitele přimět k tomu, aby se k takovému kroku odhodlaly?

Akreditaci. Pokud pedagogické fakulty k těmto změnám nedojdou samy, bude to nutné provést v rámci reakreditací, které

by se opíraly o legislativní požadavky na doplnění studijních programů. Bylo by také dobré, kdyby ředitelé škol popsali, co v přípravě učitelů postrádají, a obrátili se na pedagogické fakulty s žádostí o změnu obsahu výuky.

Přestože tedy standard profesních činností učitele odmítáte již v samotném jeho principu, podívejme se na některé otázky spojené s jeho realizací alespoň hypoteticky. Začneme u úvahy, že naplňování standardu by kontrolovala ČŠI v rámci své běžné inspekční činnosti.

Pokud by standard byl skutečně přijat na základě nyní navrhované filozofie a inspekce dostala za úkol ho kontrolovat, abdikují na svoji funkci. Nikdo mě nedonutí k tomu, abych chodila kontrolovat školy na základě nějakého vymělkovaného standardu. Proč? Fungování ČŠI je postaveno na dodržování principu legality, na což důrazně dbám. Nevěřím ale, že se někomu podaří obecné fráze o podobě učitelské profese dát do zákona. Formulace, které zatím pracovní tým vytvořil, jsou absolutně vágní a neuchopitelné. Po přečtení vstupního materiálu do diskuze o standardu čtenář akorát získá pocit, že to hlavní je, aby se učitel na žáky usmíval. Pokud se však nakonec standard stane jen součástí nějakého metodického materiálu, inspekce se jím zabývat nemusí.

V pracovním materiálu určeném k diskusi o standardu se hovoří o jakémisi portfoliu, které by si učitel během své pedagogické činnosti postupně zaplňoval. Co si myslíte o této „technologii“?

Technika zde použitá může věřícím připomínat takzvané zpovědní zrcadlo či smíření s osudem. Pokud tento postup má sloužit k tomu, aby se kantor smířil s tvrdou realitou své práce a školy tak přišly o velké části svých pedagogických sborů, budiž. Ale to myslím není cílem...

Možná jde jen o dobře míněnou snahu jak školám pomoci v hledání způsobů vlastního hodnocení školy.

S vlastním hodnocením školy ředitelé bojují a je pravda, že v rámci nich není žádný podpůrný návod na to, jak ho provádět. Metodika vlastního hodnocení školy měla být výstupem skupin odborníků. Inspekce proto vyvinula a nyní v praxi ověřuje jakýsi národní rámec kvality, kterého když se budou ředitelé držet a rozpracují ho ve spolupráci s učiteli podle potřeb své školy, doberou se potřebného nástroje k vlastnímu hodnocení školy. Myslím si, že tento návrh z dílny autorů diskuzního materiálu ke standardu je jen matoucím byrokratickým prvkem, který vlastnímu hodnocení školy nijak nepomáhá. Jen umocňuje už tak velkou administrativní přetíženost našich škol.

Vede se diskuze o tom, zdali stan-

dard víceúrovňový, a pokud ano, měla by první úroveň být splněna již při ukončení pedagogické či jiné fakulty připravující budoucí učitele?

Ani zde však nemusíme operovat s pojmem standard. Ano, v profilu absolventa je potřeba definovat kompetence, jichž by měl student během studia dosáhnout. Dále se musejí upravit podmínky pro rozvoj učitele během celého jeho profesního života, tedy kariérní růst. A jestli bude stát kantory dobře platit, může si stanovit požadavek plnění atestací.

Proti atestacím tedy nejste.

Naopak. Už se zde v minulosti objevily dobré pokusy profesora Piňhy nebo profesora Heluse, které však nebyly využity. Politici musejí najít odvahu těchto možností skutečně využít a ne se spokojit s textem ke standardu, který s ničím novým nepřichází, jen nás vlastně utvrzuje v tom, že všechno je v pořádku a že pedagogické fakulty nemusejí nic zásadního měnit. Nesmíme ale káčet už existující koncepci svobodného učitele. Musíme nejdříve zjistit, co kantorovi chybí, a teprve, až mu to dáme, můžeme na něj klást i nějaké vyšší nároky. A z našich šetření konaných při inspekčních návštěvách lze poměrně dobře zjistit, co současný učitel potřebuje. Nyní je na ministerstvu školství, aby učitelům podporu poskytlo.

A co samostatný standard jen pro ředitele škol?

Ten je záležitostí vhodně zaměřeného kvalitního manažerského vzdělávání, a to dnes již existuje. A opět tak musím odkázat na zákon o pedagogických pracovnících.

A jak aplikovat standard na učitele, který není kvalifikovaný?

Současná tendence ministerstva školství je, aby se laťka povinné kvalifikace snížila. Proto hrozí reálné nebezpečí, že by standard mohl časem nahradit povinnost kvalifikace. A pak se jednoho dne řekne: Málo jste se na žáky usmívali, proto vám nenavýšíme kapitolu o čtyři a půl miliardy...

A pokud bude standard stejně nakonec zaveden, co s těmi učiteli, kteří ho z nějakého důvodu nedosáhnou?

Myslím si, že to, co se zatím dalo veřejnosti k dispozici, si dokáží okamžitě osvojit všichni učitelé. Takto koncipované teze spíše nahrají naopak málo kvalitním učitelům, aby lehce získali formální kredit. Motivace, které mají odůvodňovat smysl standardu, pak zcela ztratí význam. Standard tedy bude buď zcela neurčitým souborem obecných formulací, což zatím tak vypadá, nebo se z něho stane rigidní norma, která bude využívána čistě mechanickým způsobem. Pokud však učitel není pozitivně motivován k tomu, aby kvalitou hledal v sobě, nikdo zvnějšku mu ji stejně nevnutí. ●

Nezpochybnějte tarifní odměňování

Na diskuzním fóru, které uspořádali odboráři nejen pro své členy, účastníci Standard kvality profese učitele odmítli. Na postoj ČMOS pracovníků školství jsme se zeptali jeho předsedy FRANTIŠKA DOBŠÍKA.

Má podle vás smysl vytvářet standard kvality profese učitele?

Pokud půjde o skutečné zakotvení pozice pedagoga do celého systému, pokud to bude provázáno se zákonem o pedagogických pracovnících a s dalšími normami (například s vyhláškou o dalším vzdělávání, se systémem kariérního růstu), pak by snad mohlo mít formulování standardu smysl. Je třeba ale jasně formulovat pozice uvádějícího učitele, rozšířit specializační studium (což jsme požadovali při tvorbě této vyhlášky, ale ani tehdy, ani dnes na to nejsou peníze), vytvořit prostě komplexní a srozumitelný návrh, o který by se mohly opřít jak fakulty vzdělávající učitele, tak školy.

Bohužel současné snahy jsou podle mého vytrženy z kontextu, zase se (podobně jako v předchozích pokusech, které zkrachovaly) řeší jen drobný výsek. To, co ministerstvo školství předložilo k veřejné diskuzi, je předkousaný souhrn všeobecně známých a běžných pravidel – a o to se mají učitelé poprat, o tom mají diskutovat. Přiznám se, že jsem čekal, že výstup z ministerstva po téměř roční práci bude mít zřetelnější, kodifikovanější formu, že to nebude jen nahozená úvaha.

Konečně před tím jsme spolu s kolegy z našich profesních sekcí varovali už v době, kdy se o záměru vytvořit nějaký standard začalo hovořit. Někde zaznělo, že by se asi chirurg pobavil, kdyby se dozvěděl, že se jeho standard odvíjí od toho, že má oči a ruce, a pak že může operovat. Na takové úrovni je podle nás dnešní ná-

vrh standardů pro učitele, který je k diskuzi předložen. Trochu uráží, když se člověk dozví, že má učitel přizpůsobit svou práci věkovým zvláštnostem dítěte. Proboha, co jiného každý z kantorů dělá!

Na druhé straně cítíme, že je nutné deklarovat, o jak náročnou profesi jde, že jde o mimořádnou psychickou i fyzickou zátěž, pro kterou musí být člověk jednak talentován, jednak dobře profesionálně připraven. Pokud by formulování takových zásad navazovalo na zákon o pedagogických pracovnících, který považuji za celkem dobrou právní normu, byl by to krok kupředu.

Jenže zatím jsme nic takového neviděli. Diskutuje se o standardu učitele základních a středních škol a jsou pomínuty další profese, neméně významné – pedagogové v předškolním vzdělávání, vychovatelé, učitelé uměleckých škol... Profese pedagoga má velmi široký záběr, soustředit se pouze na jednu výšeč této profese, byť významnou, je podle našeho názoru metodologickou chybou.

Sice opatrně, ale přesto z návrhu standardů vyplývá, že budou sloužit nejen k sebehodnocení učitelů, ale i k jejich hodnocení ze strany nadřízených – proto by měl být součástí dokumentu i popis pozice řídicího pracovníka, který bude tento materiál využívat jednak pro přijímání nových pracovníků, jednak pro hodnocení učitelů stávajících. Tedy – kromě standardu učitele by měl existovat i standard ředitele. Vzhledem k tomu, že školy jsou dnes výrazně autonomní, že mají právní subjektivitu, má funkce ředitele obrovskou odpovědnost. I pro ně

by tedy měly být nastaveny mantinely. Aby i on mohl být podle jasných pravidel hodnocen ze strany zřizovatele, který ho jmenuje, ze strany inspekce, která hodnotí jeho práci, aby i v jeho případě bylo jasné, na jakou úroveň odměňování má nárok.

Obávám se proto, že současný návrh, o kterém by měla veřejnost diskutovat, je další ze slepých uliček. Čekal bych zjednodušení návrhu, jeho očištění od banalit a zbytečných podrobností na straně jedné, naopak jeho rozšíření na celou pedagogickou profesi a zakotvení v systému, aby bylo zřejmé, že jde i o profesní a kariérní růst, a tím pádem i o úroveň odměňování.

Je standard podle vás zásadní otázkou v současném školství?

Bývalý ministr O. Liška to tak postavil – jde prý o zásadní problém a je nutné ho řešit. Je ale na místě se ptát, zda to nebyla pouze náhražka, jestli to nebyla snaha zahltnout lidi jedním problémem, aby se zapomnělo na jiný, který je více politický, který se neřešen táhne dlouho – tedy na podmínky pro práci učitele, na zajištění pomůcek a dalšího vzdělávání a učebnic, a na jeho odměňování, které je hluboko podceněné. Nechci odsuzovat myšlenku vytvořit standardy jako úplně špatnou. Nesmí to ale být zástupný problém a čekal bych od ministerstva školství jiné zadání.

Doslova mě rozzlobilo, když jsem si četl související dokumenty a dopisy (například dopis, kterým se bývalý ministr Liška obracel na učitele), že se v něm zpochybněje tarifní odměňování pedagogů v závislosti na délce praxe. Že prý by neměl být finanční růst platu navázán na roky strávené za katedrou. Jako by zkušnosti nic neznamenaly. Vždyť ve všech

PROHLÁŠENÍ

účastníků fóra pedagogických sekcí Českomoravského odborového svazu pracovníků školství

Na základě podrobné diskuse k návrhu „Standardu kvality profese učitele“ v rámci pedagogických sekcí ČMOS pracovníků školství jsme došli k závěru, že návrh tak, jak ho představilo ministerstvo školství, je pro širokou pedagogickou veřejnost nepřijatelný. To však neznamená, že odmítáme samotnou myšlenku přijetí standardu pedagogického pracovníka. Domníváme se však, že by měla nejdříve proběhnout široká a věcná diskuse, a to i o alternativních návrzích včetně návrhu ČMOS pracovníků školství.

Dovedeme si představit, že na základě státní objednávky bude v budoucnu předložen konkrétní návrh „Standardu profese pedagogického pracovníka“, ovšem za předpokladu, že pro jeho praktickou realizaci, pro motivaci pedagogického pracovníka a pro zvýšení kvality českého školství budou v potřebné míře zajištěny dva zásadní předpoklady – dostatek finančních prostředků a odpovídající školská legislativa.

Navržený Standard kvality profese učitele velmi obecně bez konkrétní aplikace vymezuje požadavky na kvalitu učitele a hodnotící kritéria jeho činnosti, ale zároveň znevýhodňuje tuto skupinu oproti ostatním účastníkům vzdělávacího procesu – žák, rodič, zřizovatel. Jsme přesvědčeni, že by měly být stanoveny povinnosti všech účastníků vzdělávacího procesu včetně míry jejich vymahatelnosti. Určovat podmínky a požadavky jen pro jednu skupinu je nejen nemorální, ale především to neřeší podstatu problémů českého školství.

Po zkušenostech s jinými akcemi typu „udělej si sám a zadarmo“, jako například tvorba školních vzdělávacích programů, doporučujeme nejprve vytvořit odpovídající ekonomické a legislativní podmínky a následně pak řešit normu kvality učitele.

**Účastníci fóra pedagogických sekcí,
ČMOS pracovníků školství**

profesích se cení znalost a dovednost, které člověk získává lety. Nemám nic proti tomu, aby do odměňování vstupovala i další hlediska vyjádřená například specializačními příplatky, které by měly být výrazně širší než dnes, nestavím se proti ocenění práce mladých, šikovných, aktivních učitelů, zvláště když bude jasné, co mají splňovat z hlediska znalostí, dovedností, z hlediska své osobnosti či specializace. Ale házet do smetlí zkušenosti dlouholetých kolegů mi přijde krátkozraké. Standard mi v celé šíři těchto problémů nepříjde jako stmelující prvek, je to pouze pokus řešit drobnou výseč, a ještě ne úplně šťastně.

Neměli bychom být ale vlastně příliš překvapeni, že jsou standardy nastaveny tímto způsobem a v podstatě většinově odmítány. Je to odraz role bývalého mladého ministra, který obecně vzbuzoval velká očekávání, která se ale nenaplnila.

Zmiňoval jste se o podmínkách pro práci učitele – standard by je podle slov jejich tvůrců měl řešit. Jak by se podle vás měly tyto podmínky změnit, aby se o standardu dalo alespoň uvažovat?

Mohli bychom vyjmenovávat podmínky, které jsou potřeba a které školám scházejí, kvůli kterým musí učitelé spoustu věcí dělat ve svém volném čase a víceméně na koleně. Podmínky se prostě odvíjejí od množství peněz, které je stát ochoten do této oblasti vložit. Když chceme po učiteli, aby špičkově vyučoval, měli bychom mu pomoci odstranit překážky, které dneska musí těžko překonávat. Chcete individualizovaný přístup? Pak se musí snížit počty žáků ve třídě, musí se vytvořit víc míst pro asistenty pedagoga, musí být k dispozici moderní pomůcky... Je nutné minimalizovat administrativu, aby učitelé zbýval čas jednak na přípravu a promyšlení další práce, jednak na nezbytný odpočinek, nabídnout mu širokou škálu dalšího vzdělávání v oblastech, kde se v praxi objevila potřeba doplnění znalostí a dovedností, připravit ho na to, aby dokázal řešit zhoršující se vztahy mezi dětmi, nárůst šikany, upevnit jeho pozici pro jednání například s rodiči. A taky je nutné ho špičkově zaplatit. Platí snad z toho dneska něco?

Podporu dosahování standardu by měl poskytovat systém DVPP...

Další vzdělávání by skutečně mělo terénu poskytovat informace, které učitelům scházejí. Ale nemělo by to být tak jako v některých případech dnes, že si učitelé toto vzdělávání platí ze svého. Mít vzdělané učitele je zájmem celého školství. Toto zázemí by měl vytvářet stát, který by měl garantovat i jeho certifikaci a kvalitu. Je dobré využívat i finanční prostředky z evropských fondů, ovšem ani tak bychom neměli rezignovat na kvalitu poskytovaných služeb. Nemělo by to být

tak, že komu se podaří evropské peníze urvat, ten je automaticky hodnocený jako schopný a jako záruka kvality. I tak může jít jen o nahodilé střípky, které z Evropy pouze tahají peníze bez zvláštního efektu pro učitele v praxi.

Když jsem mluvil o nutnosti provázanosti standardů, pak totéž platí i o oblasti dalšího vzdělávání, která by měla mít logický systém. Bude ale obtížné ho tvořit. Ještě nedávno tu takový systém existoval a zanikl se zrušením pedagogických center, což byla chyba. Nicméně existují zbytky tohoto systému na krajích, na kterém by se dal stavět systém nový.

Standardy a DVPP by měly být ještě napojeny na systém profesního a kariérního růstu, tato informace v dosavadním materiálu k diskusi také chybí. Mělo by být jasné, jaká existuje představa atestací (pokud bude tento systém na atestacích postaven). Myslím, že by měly být několikastupňové. Mohli bychom se podívat na Slovensko, kde jsou o krok dál a kde se v této době chystají tento systém zasadit do legislativy a schvalovat. Jejich výhodou je, že se jim podařilo dosáhnout obecnější shody a že je nový systém přijímaný s pozitivním očekáváním. Navíc se jim podařilo v rámci přijímaného dokumentu prosadit i samostatný platový systém pro školství, kde se počítá nejen s příplatky za pozice a vykonávané činnosti, ale i s platovým postupem souvisejícím s dosaženou praxí.

Měl jste možnost sledovat diskusi o standardu?

Několikrát jsem si ministerské stránky otevřel, ale nezávidím těm, kteří mají tuto diskusi zpracovávat. Kdybych to dostal za úkol, začal bych si rychle hledat pevnou větev... Ta směs názorů je neuchopitelná. Je hezké vyhlásit superdemokratickou diskusi, ale na druhou stranu to navozuje pocit nebezpečí, že autoři dokumentu se pak budou moci alibisticky opřít o výběr názorů, který jim bude vyhovovat, a ostatním říci – podívejte se, mohli jste se zúčastnit diskuze a my bychom vzali v úvahu i váš názor, pokud by byl většinový...

Diskuze tedy podle vás nemá smysl?

Myslím, že zadání pro tuto diskusi nebylo úplně dobré. Vedli jsme několik debat s panem náměstkem Kitzbergerem na téma kompetencí ministerstva školství. Vždyť je to úřad čerpající veřejné finance, je to představitel státu – zadání, formulování státní zakázky mělo znít jinak. Ministerstvo mělo říci jasnější a kvalifikovanější slovo. Jistě, záměry se dobře poslouchaly, ale promítnout je do materiálu k diskusi se nepodařilo.

Jak hodnotíte srozumitelnost diskutovaného standardu?

Doprovodné texty (zdůvodnění, otázky a odpovědi, dopisy učitelům a podob-

ně) byly skutečně přehledné a jasné. Co se samotného textu k diskusi týká, není dobré, když ho člověk musí číst několikrát, aby měl pocit, že konečně pochopil, co vlastně chtěli říci. Nevím, jestli má ministerstvo školství dojem, že kantoři mají tolik času. Není se tedy co divit, že je v diskusi na internetu i konečně na diskuzních fórech tolik odmítavých názorů.

Mohou odbory nabídnout nějakou alternativu pro objektivizaci pohledu na práci pedagoga?

Je to věc, na které začali pracovat členové profesních sekcí, které působí v našem odborovém svazu vedle regionálních struktur. Dohodli jsme se, že vytvoří svůj pohled na standard a do prázdnin bychom chtěli svůj návrh zveřejnit. Je to reakce na výzvu pracovníků tvůrčího týmu, kterou vyřklí poté, kdy účastníci diskuzního fóra, které jsme pořádali nejen pro členy odborů, návrh standardů odmítli. Chtěli bychom, aby náš návrh byl ucelenější a přehlednější, a chtěli bychom s ním vstoupit do druhého kola diskuze, o kterém ministerstvo školství mluví. Měl by se v něm odrazit i nesouhlas pracovníků mateřinek s tím, že se s nimi nepočítá, že zcela z původního návrhu vypadli.

Mohl by standard spolu s profesním a kariérním růstem přinést i kvalitnější odměňování ve školství?

To je naprosto nezbytné. Nevyklouval bych změnu systému odměňování podobně jako na Slovensku, mohl by se objevit jasný, přehledný a nárokový systém příplatků vázaných na specializační studia a z nich se odvíjející činnosti, které by byly definovány v rozpětí. Jenže to je potřeba změnit politický pohled na školství.

Vezměte si, že vláda schválila 3,5% navýšení tarifů. Když se jednalo o tomto zvýšení u zdravotních sester, bylo jasné, že se na to bude muset vyčerpat více peněz ze zdravotního pojištění. Když se ale zvyšovaly tarify „státních“ zaměstnanců, nepřišla koruna navíc.

Závisí to na tom, zda přijde silný ministr, který bude schopen nechat reálné spočítat, co by navrhované změny stály, a s tímto účtem přijít na vládu a tvrdě svůj rezort hájit. Je jasné, že hned ze začátku nebude na nějaké skokové zvýšení platů, ale zase snažit se prosadit standardy a profesní a kariérní systém jen „v rámci rámce“, jen v současných omezených rozpočtových částkách, to je cesta k záhubě. Kvalita se prostě musí podpořit zvýšeným odměňováním. Je nutné zvýšit nízko nastavené tarify a díky motivačním složkám platů postupně dostávat odměňování ve školství tam, kde by mělo být, proporcionálně se zaměstnanci v jiných oblastech veřejného sektoru.

Po jaké úrovni odměňování budete volat?

Průměrný plat pedagogů je v současnosti okolo 23 000 korun měsíčně. Představuje to hladinu jen velmi těsně nad průměrným platem ve státu. Podle našich představ by měl být tento plat platem tarifním (minimálně). A celkový průměr by se měl vyšplhat na 130 % platu ve státu, což je návrh letitý a nikdo se k němu už dneska nehlásí. Tedy průměrný plat pedagogů by se měl dostat na úroveň okolo 30 000 korun.

Jsem vázán rozhodnutím usnesení na-

šich nejvyšších odborových orgánů, abych prosazoval veškeré příjmy v rezortu v rámci nárokových složek platů. Na druhé straně chápou požadavek ředitelů, kteří chtějí mít část financí na motivační odměňování svých pracovníků. Nicméně alespoň 80 % platu by mělo být v tarifu a i nad ním by některé složky platu mohly být nárokové podle systému příplatků, o kterém jsem mluvil.

Očekáváte výsledek diskuze o standardu v nějaké dohledné době?

Spíš ne. Současná vláda má pouze omezený mandát, obsahově i časově, takže počítáme s tím, že bude do podzimu jen něco připravovat, eventuálně vyhodnocovat, a s řešením a rozhodnutím pak přijde vláda vzešlá z připravovaných voleb. Budoucí ministr se bude muset několik měsíců rozhlížet a zorientovat a řešit aktuální problémy, jako například dopady rozpočtu, takže náš odhad je – spíš někdy v průběhu příštího roku.

...unie školských asociací – CZESHA

„Diskuze okolo tvorby profesního standardu učitele jsou novým prvkem letošního jara ve snahách posílit prestiž učitelské profese a definovat její obsah,“ uvedl pro UN Jaroslav Ponec, předseda školské asociace asociací Unie CZESHA. „Je pochopitelné, že v této fázi kromě realistického přístupu vzbuzují i přehnaná očekávání a přehnanou skepsi. Proto i členské asociace Unie CZESHA zaujímají k tomuto projektu diferencovaný postoj.“

Samotná CZESHA však podle J. Ponce v této oblasti vnímá jako zásadní nejméně tři okruhy problémů:

Prvním je profil absolventů pedagogických oborů vysokých škol. „Jde o obsah a pojetí prvotního vzdělávání učitelů, které musí být schopno reagovat na aktuální trendy ve školství, které jsou často velmi dynamické,“ vysvětluje předseda Unie CZESHA.

Druhým zásadním okruhem je podpora praxe učitelů s důrazem na slovo podpora. „Sem patří především zavedení fungujícího a uceleného systému uvádění nových učitelů do praxe, dále specifická podpora pro učitele odborných předmětů, kteří nemají prvotní pedagogické vzdělání, a rovněž podpora pro učitele s praxí, kteří musí dostávat bezprostředně použitelné nástroje v každodenní práci. A nejedná se pouze o didaktiku, stále důležitějšími se jeví problémy výchovy a motivace, se kterými jsou učitelé a školky konfrontovány.“

Třetím zásadním okruhem je nesporně kariéerní řád, který musí být podle Unie CZESHA postaven především na výsledcích konkrétní pedagogické práce na školách a nikoliv na formalizovaných kritériích. „Nebude-li však tento systém podpořen odpovídajícími prostředky, zůstane prázdným a formálním pojmem,“ zdůrazňuje J. Ponec.

Jak říká, je diskutabilní, jestli tyto a další priority řešit nasměrováním pracovních týmů a prostředků přímo na konkrétní programy, nebo se pokusit na „větší ploše“ definovat standard učitelské profese. V každém případě jsou však diskuze a úsilí něco změnit na sou-

časném stavu užitečné a nanejvýš prospěšné.

„Snaha definovat obecný profil učitelské profese může představovat i nebezpečí, vycházíme-li z řady špatných zkušeností s některými reformními kroky, které prvotní dobré úmysly zatížily množstvím formálního a administrativního balastu. Tak se může stát, že nový standard bude příliš obecný, nebo naopak příliš konkrétní, a zvrhne se na další administrativní nástroj kontroly a represe, pokusí se v jedné rovině popisovat mnohohrstenou práci učitele v různých etapách jeho praxe, vzbudí bláhovou naději, že žákům automaticky zajistí dobré učitele, že ředitelé konečně snadno poznají odškrtnutím příslušných bodů standardu dobré učitele a že učitelům bude sloužit jako důkaz o jejich kvalitách, protože všechny uvedené body přece plní,“ vypočítává rizika J. Ponec.

„Především však se tento materiál stane dalším slohovým cvičením tehdy, nebude-li doprovázen opravdu zásadním politickým rozhodnutím, které přežije délku jedné předvolební kampaně. Rozhodnutím, které vzdělání opravdu postaví mezi zásadní priority, jež rozhodují o společenské a kulturní úrovni stejně jako o prosperitě národa, se všemi důsledky v oblasti institucionální a materiální podpory. Bez tohoto rozhodnutí nebude kvalitativní posun možný, bez tohoto rozhodnutí nebude ale možné udržet ani

dosažené, v řadě oblastí stále ještě slušné výsledky naší vzdělávací soustavy.

Je samozřejmé, že Unie CZESHA nechce a ani nemůže stát stranou úsilí, které přímo souvisí s kvalitou učitelské profese. Proto jmenovala své zástupce do pracovního týmu pro připravovaný standard. Životaschopnost tohoto projektu prokáže čas a nepochybně se bude jednat o nikdy nekončící proces. Ale již vážně a kvalifikovaně vedená diskuze na toto téma má svoji hodnotu,“ uzavřel J. Ponec.

Poznámka UN: Velká část středoškolských asociací se přihlásila k předchozímu vyjádření zastřešující Unie školských asociací – Czesha, aniž by za sebe vydala nějaké ucelené prohlášení. Jaký div, v rozmluvách se šéfy středoškolských asociací se místo nadšení prosazuje skepse. Návrh standardu považují vesměs za akci, která stejně jako kurikulární reforma nepovede ke kýženému cíli. Zvláště pokud nebude podepřena finančně. Přitom právě dobře uchopený standard může být podle části názorového spektra středních škol konečně nejpádnějším argumentem pro politiky, že učitelské povolání je náročné, a tudíž by mělo být i dobře zapláceno. Objevují se však i obavy, že naopak formálně pojatý standard otevře dveře těm, kteří prosazují bakalářské studium jako dostačující pro pedagogický výkon před tabulí.

Na nedávné valné hromadě ASOCIACE OBCHODNÍCH AKADEMIÍ, která je členem Unie CZESHA, se ředitelé těchto škol unesli, že se budou v aktivně účastnit debat o standardu, a v podobě jakýchsi poznámek se do zápisu z jednání dostaly první připomínky. Tady jsou:

- na přípravě se podílí málo učitelů – jen fakulty, ZŠ a pedagogické iniciativy; o úspěšnosti plošné diskuze lze s úspěchem pochybovat
- chybí pohled SŠ (VOŠ)
- není zajištěna standardizovaná návaznost vzdělání (ukončení ZŠ – žádný standard, SŠ – státní maturita)
- návrh má v sobě zakódovanou řadu administrativních povinností – nebezpečí schematické, byrokratické kontroly
- návrh standardu přichází v nevhodnou dobu (tvorba ŠVP, zavádění státních maturit, složité přijímací řízení)
- vyhýbá se problematice výchovy
- postrádá vazbu na legislativu
- není finančně zajištěn

...asociace profese učitelství (APU)

Asociace profese učitelství (APU) patří k nejmladším profesním uskupením u nás. Vznikla na konci roku 2008, aby v sobě spojila výzkum, akademickou půdu a školský terén. O modelu, který by popsal, jak by měl vypadat dobrý učitel, se však rokovalo na setkáních, která vzniku APU předcházela, už před několika lety. To když se vysokoškolské pedagogové a učitelé ze základních škol domlouvali, jak připravit absolventy potřebuje praxe. Svě dubnové setkání asociace věnovala diskusi nad vstupním dokumentem k tvorbě profesního standardu učitele. Přítomní se však nevyjadřovali k obsahu dokumentu, ale snažili se pojmenovat příležitosti a rizika, která by mohl přinést. Proč? – byla první otázka, kterou jsme položili VLADIMÍŘE SPILKOVÉ a FRANTIŠKU TOMÁŠKOVI, kteří stojí v čele APU.

F. Tomášek: Abychom si v základu uvědomili a pojmenovali vše, co může být východiskem k formulaci našeho stanoviska do diskuze o standardu a následně pro jeho tvorbu.

V. Spilková: Jsme zastánci toho, že standard musí vznikat za spoluúčasti učitelů. Pokud se na něm nebudou podílet a nepřijmou ho, nemá smysl ho formulovat. Chceme společně mapovat možnosti, které by existence standardu pro učitele otevřela. Zároveň jsme chtěli pojmenovat rizika, která s sebou standard nese. Protože spojujeme pedagogy z fakult, výzkumu a ze škol, i my se musíme učit hledat shodu, naslouchat si, hledat společný jazyk. Chtěli jsme mít jistotu, že rada asociace nebude vnucovat řadovým členům své názory.

Co diskuze prozradila?

F. Tomášek: Jednak shodu, že standard potřebujeme, a v souvislosti s tím i vůli se aktivně zapojit do veřejné odborné diskuze.

V. Spilková: Potěšilo nás, že poměrně velká shoda existovala mezi zhruba 50 přítomnými. Diskuze prozradila, že víc vnímáme příležitosti standardu. Vidíme ho jako šanci, ale současně si uvědomujeme mnohá rizika. Většina členů APU se v transformaci školství pohybuje už patnáct let, ledacos jsme zažili, máme dobré i špatné zkušenosti. Chceme se standardem zabývat seriózně a poctivě.

Teď by bylo na místě vyjmenovat příležitosti, které APU vidí ve standardu jako zásadní.

V. Spilková: V první řadě může být standard nástrojem k tomu, aby se učitelé stávali většími profesionály. Jestliže je možné stanovit kvalitu v jiných profesích, například v medicíně, proč by to nemělo být možné ve školství? Nejde o to, aby byl standard jen normou, ale především

aby byl prostředkem k vnitřnímu rozvoji učitele. Aby ho motivoval, ukazoval mu cestu ke zkvalitňování. Na tom jsme se shodli zcela jednoznačně.

Problém je, že nám chybí konsenzuálně sdílená představa o tom, kdo je to kvalitní učitel. Za dvacet let tu nebylo formulováno ani to, jak by měl vypadat kvalitně vzdělaný žák. Na tom by se přece měli shodnout nejen učitelé, ale také rodiče, zřizovatelé, politici... Ti všichni by se měli diskutovat zúčastnit. Pojmenovat jeho charakteristiku, říci, jakými dovednostmi a znalostmi má být vybaven, jak být vzdělán. Zásadně se mění společnost i škola, jiní jsou žáci. Nemůžeme přece předpokládat, že učitel, který byl vzdělán před dvaceti třiceti lety, to zvládne. Je nutné říci, jak se nové nároky na učitele promítají do toho, jaké kompetence by měl obsáhnout. Vidíme v tom příležitost vytvořit východisko pro proměnu vzdělávání učitelů na fakultách. UVědomte si, že tu za patnáct let nevznikla norma, která by sjednotila požadavky na absolventy pedagogických fakult, přitom už Bílá kniha tento stav označila v roce 2001 jako neudržitelný. Už tam se mluví o potřebě vytvořit standard kvality, který by mohl vytvořit rámec pro profily absolventů. Dnes jsou například přestupy studentů mezi jednotlivými fakultami velmi obtížné, protože se studijní programy navzájem velmi liší. Jen v případě učitelství pro 1. stupeň nejsou rozdíly tak velké, protože po oněch patnáct let mezi sebou fakulty intenzivně spolupracují.

Totéž platí pro další vzdělávání učitelů, v němž vládne velmi liberální přístup. Kdokoli nabízí cokoli. Další vzdělávání není cíleně zaměřené na to, co učitelé opravdu potřebují. Ve srovnání se zahraničím je to nepochopitelné.

Standard by podle našeho názoru také mohl omezit nivelizaci učitelské profese. Dneska je z hlediska dopadu na finanční ohodnocení vlastně skoro jedno, jak kvalitně učitelé učí. Což je pro všechny, kteří svoji práci vykonávají nadstandardně, značně demoralizující. Bohužel neexistuje mechanismus, který by objektivně řekl, že jejich práce je výrazně kvalitnější než práce některých kolegů, a že tedy mají být lépe ohodnoceni. Schopní ředitelé jistě mají nastavená svá hodnotící kritéria, bohužel nemají k dispozici takový finanční potenciál, který by kvalitou výrazně odměnil. Pokud by standard tyto peníze do škol přinesl, pak by se ocenění kvality stalo výraznou motivací k profesnímu rozvoji učitelů. Zatím spoléháme především na vnitřní motivaci. Na to, že učitelé vnímají svoji profesi jako poslání, že mají své povolání rádi. Ale to nejde donekonečna. Společnost, která dokáže zaplatit dobrého učitele, tím současně vyjadřuje účtu ke

kvalitě profese. Odtud se odvíjí prestiž, která učitelům chybí.

Shodli jste se stejně i na možných rizicích?

V. Spilková: Formulovali jsme jich několik desítek, ale vyjmenuji jen ta, která považujeme za nejzávažnější. Především je nutné, aby vzdělávací politika vyslala signál, že chce standard skutečně uvést v život. Zároveň aby svá slova doprovázela činy. To znamená, že standard musí být provázán s komplexním systémem podpory učitelů. Nemohou vnímat standard jako bič, jako nástroj ke kontrole, ale jako možnost ocenění kvality. Ke zmíněné podpoře patří například uvádění začínajících učitelů do praxe, kolegiální podpora zkušených učitelů, podpora dalšího vzdělávání. Protože školám chybí finance, učitelé se často vzdělávají ve svém volném čase a za vlastní peníze. To je neakceptovatelné.

Mnoho učitelů se na základě dřívějších zkušeností obává – a myslíme si, že právem – formalismu a byrokracie. Standard nesmí znamenat spoustu papírování a práce navíc, nesmyslné vykazování čárek. Musí to být všem srozumitelný dokument, který má pro učitele smysl.

Nesmíjí ho také vnímat jako ohrožující. S tím souvisí otázka, kdo bude naplňování standardu hodnotit. Učitelé se obávají, aby to v některých případech nedopadlo jako s ČŠI. Vedle pokrokových inspektorů, kteří pomáhají inovacím na školách, tu jsou i takoví, kteří se vyžívají na formalitách, nejdou po podstatě věci. Totéž platí o ředitelích, kteří hodnotí své spolupracovníky. Proto se začíná mluvit i o tom, že by měl být nastaven také standard kvality ředitele. V internetové diskusi se objevují obavy, aby nebyl lépe hodnocen ten, kdo bude umět lépe vykázat svoji činnost, kdo nasbírá dostatečné množství čárek. Takové to – když nebudu zadobře s ředitelem, odrazí se mi to na platu.

Za velké riziko proto považujeme nejen udržení objektivitu hodnocení, ale i to, aby se hodnotícím kritériem nestala hned první podoba, kterou standard bude mít. Musí trvat několik let, než si ho učitelé sami budou moci ve vlastní praxi vyzkoušet, navrhnout změny, cizelovat.

Další možné riziko v sobě skrývá otázka co s učiteli, kteří na standard nedosáhnou. O tom jsme hodně diskutovali. Měl by odejít? Ale co v realitě, kdy ve školách učí 15 % nekvalifikovaných? Navíc se ozývá zpochybnění, jestli to ministerstvo školství vůbec myslí se standardem vážně, když nevytváří odpovídající podporu pro snižování nekvalifikovanosti. Naopak dělá kroky, které současný stav konzervují. Pak je

Stanovisko APU

Zvyšující se požadavky společnosti na kvalitu školy a kvalitu profese učitele vyvolávají potřebu zavedení profesního standardu. Standard by měl definovat klíčové profesní kompetence učitele (znalosti, dovednosti, postoje, hodnoty), které jsou nezbytné pro kvalitní naplňování učitelské profese. Profesní standard tvoří rámec pro profesní rozvoj učitelů a tím i pro rozvoj školy jako celku. Professionalita učitele se projevuje zejména v kvalitní pedagogické práci, která přispívá ke zvyšování kvality vzdělávacích výsledků žáků, posiluje prestiž českého učitele a jeho postavení ve společnosti. APU podporuje zvyšování profesionality učitelů, zkvalitňování jejich pregraduální i postgraduální přípravy, a tím chce přispět i ke zvyšování úrovně vzdělávání v ČR. Vytvoření profesního standardu a vytvoření podmínek pro jeho naplňování by se tak mělo stát významnou součástí státní vzdělávací politiky.

1. Nutné podmínky k zavádění standardu:

- **Standard učitele je východiskem pro kvalitní pregraduální učitelskou přípravu**, a tím se stává základním kritériem pro posuzování učitelských studijních programů pro Akreditační komisi vlády ČR.
- **Standard je východiskem k tvorbě koncepce dalšího vzdělávání učitelů a systému odborného růstu učitele**, včetně jeho kariérního postupu.
- **Pro naplňování standardu je klíčová systémová podpora učitelů a učitelského vzdělávání, zejména vytvoření ekonomických podmínek pro zajišťování kvalitního zavádění standardu a pro jeho dlouhodobou udržitelnost.**
 - Vytvoření národního standardu s definovanými kritérii a konkrétními indikátory formulovanými ve spolupráci se školou se může stát **konsenzuálně přijatelným nástrojem k zajišťování kvalitativní úrovně profesních činností učitele** včetně mechanismů hodnocení kvalitní práce učitele.
 - **Vymezit subjekty, které se budou podílet na hodnocení standardu**

(míra, kompetence aj.). Výraznou roli musí hrát ředitel školy a instituce (VŠ připravující budoucí učitele a další akreditovaná pracoviště poskytující DVPP).

2. Další doporučení k zavedení profesního standardu do života škol:

- Doporučujeme **optimální časový prostor k zajištění** široké diskuze a pozitivní medializace vysvětlení profesního standardu učitele, které bude zaměřené na odbornou, pedagogickou i rodičovskou veřejnost.
- Doporučujeme tvorbu a zavádění standardů provádět postupně a rozdělit je do logických etap, které budou vázány na **pevně stanovené termíny**. To umožní reálnou dlouhodobou finanční analýzu tohoto projektu, jehož realizace je bez odpovídajících finančních prostředků neuskutečnitelná.
- S postupným zaváděním, respektive uzákoněním standardu předpokládáme současně paralelní systémovou podporu učitelů (vzdělávací nabídky, vytváření podmínek pro zkvalitňování práce, např. zavedení systému mentorů).

debata, co s těmi, kdo standard nenaplní, poněkud akademická.

Ovšem největší riziko stojí a padá s penězi – není možné, aby všechno, co se standardem souvisí, zůstalo bez finanční podpory. Pokud by měl být standard jen dalším z řady dokumentů, které spotřebují spoustu energie, bez efektu vyplývají nadšení učitelů a nezajistí pro jejich práci odpovídající podmínky, pak nemá smysl o zavádění standardu uvažovat. Udělalo by to víc škody než užítku.

Jak s výsledky naložíte?

F. Tomášek: Dohodli jsme se, že v dalším kroku pojmenovaná rizika seskupená do čtyř tematických bloků (Podmínky implementace standardu, Podoba standardu jako dokumentu, Hodnocení učitelů na základě standardu v praxi a Přijetí standardu) podrobněji analyzujeme a pokusíme se najít a popsat prostředky nebo postupy, jejichž prostřednictvím by bylo možno zjištěná rizika buď oslabit, nebo zcela eliminovat.

Jakým způsobem bude APU standard dále sledovat?

V. Spilková: Někteří členové rady APU jsou současně v diskuzní skupině ke standardu, tedy v určité dvojroli. Už na začátku jsme se domluvili, že chceme s asociací zůstat v určitém odstupu. Říkáme tomu, že jsme kritičtí přátelé. Podporujeme tvorbu standardu, diskutujeme o jeho smyslu a funkcích, ale zároveň budeme pozorně sledovat rizika, říkat i kritické názory. Když bude třeba, budeme i nepřijemní.

F. Tomášek: Nemám pocit, že bychom se setkávali vysloveně s připomínkami k našemu spoluautorství výchozího materiálu pro veřejnou odbornou diskuzi. Jako členové APU jsme si vědomi řady problémů, která v sobě projekt nese, ale současně máme vůli společně hledat a popřípadě realizovat možnosti, jak napomoci vzniku vlastního standardu. Jsme si vědomi toho, že ho potřebujeme jako východisko.

Je zamýšlený standard opravdu určen jen pro základní a střední školy?

V. Spilková: Přikláníme se k tomu, že má být obecně pro pedagogy. Má pojmenovat klíčové profesní kvality učitele, které jsou společné učitelům mateřské, základní i střední školy. Ke standardu mohou být zpracovány dodatky, které budou specifikovat práci učitelů s danou věkovou skupinou.

Jsou v dokumentu části, ke kterým máte výhrady?

V. Spilková: V tuto chvíli je třeba odlišit dvě věci. Samotný dokument, zejména úvodní pasáže, kde se mluví o smyslu a cílech standardu, o jeho funkcích a způsobu použití – to je těžiště. Ta část dokumentu, která jde do podrobností, je podle mého názoru v tuto chvíli druhotná. Mluvíme sice o standardu, ale teď to ještě standard zdaleka není, jen první krok k jeho tvorbě. Možná, že některé věci jsou v něm formulovány záměrně provokativně, aby vzbudily diskuzi. Nechtěli jsme ho předkládat v hotové podobě. Teď jde o to, aby se učitelé shodli na tom základním: máme standard mít? Pokud ano, tak proč. Jaké cíle má plnit,

jak se s ním má pracovat. K tomu učitele vyzýváme.

Překvapují vás dosavadní reakce školského terénu?

V. Spilková: Upřímně řešeno, ani ne. Negativní reakce, které bohužel převažují, odrážejí velkou nespokojenost učitelů s podmínkami, v nichž pracují. A také zkušenosti, které mnozí dosud udělali od začátku 90. let s nejrůznějšími připomínkovými diskuzemi. Hodně aktivních učitelů připomínkovalo ministerstvu zákony a vznikající projekty v bláhovém domnění, že připomínky budou brány v potaz. Odtud pramení dnešní skepse. Na druhou stranu je obecně známo, že do diskuzí přispívají především ti rozzlobení a nespokojení, kteří potřebují ventilovat své napětí. V každém případě je však diskuze důležitou zprávou pro vzdělávací politiku, aby si uvědomila současný stav školství, které do značné míry ovládá nespokojenost a deziluze. Jestliže je naším přáním aby učitelé standard vnitřně přijali, je otevřená debata nutná. Před těmi, kdo standard reprezentují, a hlavně před vzdělávací politikou teď leží nelehký úkol: přesvědčit učitele, že tentokrát to myslí vážně a že jsou ochotni pro věc něco udělat. Protože jestli něco v diskuzi zaznívá unisono, pak je to to, že učitelé ministerstvu nevěří, že mají pocit, že se pořád o něčem jen mluví a nenásledují konkrétní činy.

Jak by tedy mělo ministerstvo vzhledem k reakcím terénu dál postupovat?

F. Tomášek: Dát najevo ocenění, že se odborná veřejnost do diskuze zapojuje, a silně zdůrazňovat svou vůli zajistit pro

implementaci standardu do všech navazujících oblastí potřebné ekonomické podmínky. V této souvislosti dát najevo i rozhodnutí, že v případě nezajištění podmínek nebude standard spuštěn! Ostatně exministr Liška už měl připravenou ekonomickou rozvahu pro zavedení standardu do života. Pak nezbývá než v tomto směru pokračovat.

V. Spilková: Ministerstvo by mělo zreflektovat dosavadní zkušenosti, například se zaváděním RVP, a vzít si z toho ponaučení, neopakovat stejné chyby. Mělo by si uvědomit, že záleží na tom, jaké vytvoří podmínky pro implementaci. Že prvním krokem, od kterého se odvíjí další, je přesný časový harmonogram podložený ekonomickou rozva-

hou. Bez toho nemá smysl se do práce na standardu pouštět.

Co by se stalo, kdyby byl projekt zastaven?

F. Tomásek: Standard je potřebný a využitelný pro řadu záměrů. Pro podporu kvality kurikulární reformy nastavením kvalitativních parametrů pro každodenní učitelkou práci spojenou s možností sebereflexe učitelů. Dále pro definování profilu absolventa učitelského studia, a tím i jako měřítko pro tvorbu učitelských studijních programů fakult a jejich akreditaci Akreditační komisí vlády ČR, pro modelování systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a v neposlední řadě i pro možnost finančního oce-

ňování kvalitních učitelů. Samozřejmě za předpokladu, že se oblast vzdělávání stane skutečně dlouhodobě významnou prioritou politiků hodnou významné ekonomické podpory, a to nejen před volbami. Zastavení projektu by s největší pravděpodobností podrazilo celou reformu vzdělávání v naší republice. Její „zmrazení“ by na velmi dlouhou dobu znamenalo absolutní ztrátu důvěry ve smysl jakéhokoli snažení v oblasti vzdělávání.

V. Spilková: Pravděpodobně by všechno běželo dál jako dosud. Dobří učitelé by dál učili podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, ti druzí by si s vyučováním hlavu nelámali. Mnohé bychom ale ztratili – příležitosti, které v sobě projekt obsahuje. ●

...stálá konference asociací ve vzdělávání (SKAV)

SKAV vítá zahájení diskuse o standardu učitelské profese. Smysl standardu vidíme v tom, že jasně definuje roli, funkci a činnost učitele vzhledem k potřebám společnosti a transformaci vzdělávání.

Standard by měl podle SKAV sloužit především:

- k definování státní zakázky pro přípravné vzdělávání učitelů
- k cílené odborné i finanční podpoře učitelů v jejich profesním rozvoji
- k účinnému vykonávání profese a k profesní sebereflexi
- ke koncipování účinného systému DVPP
- k pochopení smyslu a přijetí cílů transformace učitelů i veřejností

SKAV zdůrazňuje podpůrnou funkci standardu pro učitele v praxi. S jeho pomocí učitel hledá cestu zlepšování a může se opírat o cílenou metodickou podporu.

SKAV trvá na tom, že standard může pozitivní úlohu sehrát jen v případě, že budou splněny podmínky pro jeho užitečné fungování. Nebudou-li podmínky zajištěny, standard může naopak působit negativně.

Které podmínky musejí být zajištěny:

- Standard bude považován za nástroj podpory učitelů, a ne za nástroj kontroly. Jako s takovým se s ním bude zacházet na všech úrovních systému. Učitelé ho budou využívat k sebezlepšování a k hledání cílené podpory v něm, ředitelé ho budou využívat jako pomůcku pro pedagogické vedení sboru, vysoké školy připravující učitele ho využijí k formulování profilu absolventa, poskytovatelé dalšího vzdělávání se zaměří na dovednosti popsané ve standardu. Vedení resortu vytvoří finanční a organizační podmínky pro využití standardu k profesnímu růstu učitelů.
- Standard bude vyvinut s pomocí veřejné diskuse o něm, v níž bude brán vážně každý hlas.
- Standard bude vycházet z obecnějšího popisu nových rolí učitele a žáka, nového pojetí profese učitele ve změnách společenských podmínkách.
- Standard bude formulován co nejsrozumitelněji.
- Standard bude formulován na takové

vých úrovních náročnosti, které jsou reálně dosažitelné.

- Standard nebude považován za hotový dokument, ale bude se pravidelně revidovat podle potřeb společnosti a profesních poznatků.
- Učitelé budou mít k dispozici potřebnou podporu na cestě k dosahování standardu. Bude to především další vzdělávání včetně systémové individuální kolegiální podpory ve škole, začínající učitelé získají provázející učitele, rozvinou se další formy metodické podpory.
- V budoucnu se standard stane základem pro systém profesního růstu na několika úrovních. Profesní růst bude pevně propojen s odměňováním podle kvality vykonávané práce. Dojde k celkovému zásadnímu navýšení platů učitelů a výdajů na školství obecně.
- Tvorba a zavedení standardu bude v souladu s ostatními opatřeními vzdělávací politiky (např. systém DVPP, pravidla hodnocení ČŠI, výše normativu na ONIV, vzdělávání ředitelů škol).

...asociace předškolní výchovy (APV)

Vítáme snahu o vytváření standardu kvality učitelské práce. Musíme však upozornit na to, že k vytváření prvního materiálu, který byl předložen k veřejné diskuzi, nebyly přizvány odbornice z oblasti předškolní výchovy. Při další práci na standardu už by se nemělo na předškolní výchovu zapomenout. Považujeme za nezbytné, aby byl standard vztažen i na učitelky mateřských škol – a to i formálně včleněním slova děti (ne pouze žáci). Předškolní výchova má svá specifika, ale pravidla výchovně-vzdělávacího procesu platí v každé škole – v mateřské stejně jako v základní nebo střední. Uví-

taly jsme, že po dohodě s náměstkem ministryně školství J. Kitzbergerem bude pracovní skupina, která se podílí na vytváření dokumentu, rozšířena o členku naší asociace, která bude zastupovat předškolní výchovu. Bude sledovat celý průběh diskuse, přijímat průběžné informace a komunikovat s pracovní skupinou. Zorganizuje interní diskuzi zástupců APV, kteří se chtějí podílet na tvorbě standardu. Bude pro pracovní skupinu průběžně formulovat stanoviska APV k diskuzním otázkám a k obsahu standardu. Osobně se bude zúčastnit pracovních setkání výše zmíněné skupiny.

Věříme, že standard bude východiskem pro definování státní zakázky týkající se přípravy absolventů VOŠ a pedagogických fakult. Považujeme standard za nezbytný pro zkvalitnění práce všech učitelů i pro úspěšnou realizaci školské reformy.

Standard se však nemusí podařit uvést do života, budou-li splněny nezbytné podmínky:

- Standard bude sloužit zejména pro autoevaluaci vlastní práce učitelů. Bude zcela nezbytné naučit s ním pracovat zejména ředitele a ředitelky škol.
- K dalšímu vnějšímu hodnocení bude slou-

žit až po několikaletém ověření a poté, co se s ním seznámili všichni učitelé.

- Bude formulován co nejsrozumitelněji a v několika stupních.
- Budou vytvořeny dostatečné finanční

zdroje na odlišení kvality práce a vytvořeny formální (normativní) i finanční podmínky pro vzdělávání všech učitelů k dovednostem, které standard popisuje.

- Podpora standardu se musí odrazit i v nabídce NIDV, v reakcích ČŠI (kriteria hodnocení).

...asociace pedagogů základního školství (APZŠ ČR)

1) Standard může mít pozitivní dopad pro učitele jen v situaci, že bude součástí komplexního systému, který po letech přešlapování už konečně začne reálně podporovat učitele v rozvoji jejich profese a růstu kvality jejich práce. Vytvoření standardu bez tohoto kontextu bude pro učitele jen další obstrukcí. Podporu učitelů standardizací jejich profese lze očekávat jen tehdy, pokud se bude jednat o zjevně promyšlený, systematický, legislativně zakotvený a finančně zajištěný proces. V opačném případě snaha o vytvoření izolovaného standardu narazí na logický a oprávněný odpor. Ani naše asociace nebude podporovat nesystematické, izolované a nezajištěné kroky v této věci.

2) Standardizace v oblasti pedagogických profesí má smysl jako rozvojová věc. S tím souvisí náš jednoznačný požadavek na vytvoření víceúrovňového standardu. Je přece zjevný nesmysl mít jednu sadu ukazatelů a kritérií pro studenta, který právě ukončil fakultu a praktika, který vede metodické sdružení po dvaceti letech praxe. Domníváme se, že při tvorbě standardu by měl být nejprve vytvořen soubor oblastí, které mají být standardizovány, a dále definováno několik úrovní, na kterých bude standardizace probíhat. Teprve po dosažení dohody na tomto úkolu má smysl začít vytvářet soubory ukazatelů a kritérií pro každou oblast a úroveň.

3) Standard by měl být vytvořen tak,

aby upravoval podstatné, nikoli všechny parametry profese. Mělo by se jednat o jasný a srozumitelný nástroj, který bude plně použitelný i pro každého pedagoga pro vlastní hodnocení a plánování profesního rozvoje. Nesmí vyžadovat další školení a výkladový slovník, případně slovník cizích slov.

4) Standard by měl upravovat jen ty oblasti, ke kterým lze nalézt soubory ukazatelů a kritérií, tj. které jsou skutečně objektivně měřitelné. Profese učitele je významně svázána také s etikou a řadou osobnostních předpokladů. Ty by neměly být předmětem standardizace, ale spíše etického kodexu, případně dokumentů typu již existující charty učitele.

...asociace ředitelů základních škol (AŘZŠ ČR)

Na základě závěrů 31. valné hromady AŘZŠ ČR v Teplicích vydáváme následující prohlášení:

Asociace ředitelů základních škol pozitivně vnímá předložený materiál MŠMT ČR – Tvorba standardu profesní způsobilosti k výkonu profese učitele, který bude směřovat k vypracování Standardu kvality profese učitele (dále jen standard).

Tento materiál považujeme za začátek diskuze o profesní způsobilosti učitele, požadovaných kompetencích a činnostech, které jsou potřebné z hlediska výkonu povolání učitele a vzhledem k měnícím se potřebám společnosti. Proto se také několik našich členů na celém projektu podílelo. Budeme i nadále přispívat zejména svými zkušenostmi z praxe k vytvoření dokumentu, který by široké odborné i laické veřejnosti sdělil, jak důležitá je profese učitele a jaké odborné kompetence musí mít.

Věříme, že zapojením do diskuze přispějeme i k posílení pozitivního vnímání profese učitele společností. Z těchto důvodů budeme ve svých školách aktivně pomáhat k zapojení pedagogů do disku-

se. Máme zájem na vytvoření skutečně smysluplného dokumentu.

Současně však upozorňujeme na rizika, která mohou výrazně ovlivnit jak tvorbu dokumentu, tak i celkový postoj pedagogické veřejnosti k vlastní pedagogické práci. Jsme přesvědčeni, že je nutné tato rizika eliminovat, a to následujícím způsobem:

1. Prosadit uzákonění standardu současně s jeho komplexní podporou, jestliže budou splněny všechny zásadní podmínky, zejména:
 - a) bude dodržen soulad všech právních úprav souvisejících se standardem,
 - b) budou transparentně a včas tyto záležitosti zveřejňovány,
 - c) standard bude normou pro Akreditační komisi vlády ČR při posuzování a schvalování učitelských studijních programů,
 - d) bude současně uzákoněn efektivní způsob financování přímých vzdělávacích nákladů.

Odůvodnění: Na základě našich zkušeností (kariérní řád, RVP a ŠVP...)

jsme nedůvěřiví k podobným návrhům. Výše uvedeným postupem by mohlo dojít k částečné eliminaci problémů.

2. Předem vymezit pozici standardu v pregraduálním a celoživotním vzdělávání učitelů za podmínky, že bude jasně nastaven systém přípravy a dalšího vzdělávání učitelů v souvislosti s vytvořením kariérního řádu.

Odůvodnění: V případě, že nebude systém transparentní a provázaný, bude se dokument velmi těžko nejen tvořit, ale především prosazovat.

3. Předem vymezit subjekty, které se budou podílet na hodnocení míry naplňování standardu u jednotlivých skupin pedagogických pracovníků, jasně stanovit, v jaké míře a jakými nástroji se bude hodnocení uskutečňovat.

Odůvodnění: Konkrétními informacemi o hodnocení (kdo, jak, na základě jakých kritérií a s jakými závěry ...) rozptýlit případné obavy ze zneužití.

...asociace základních uměleckých škol (AZUŠ ČR)

Asociace základních uměleckých škol ČR vnímá zahájení diskuze nad záměrem vytvořit profesní standard kvality učitele jako první krok k přípravě dokumentu, který by vedle probíhající kurikulární reformy mohl významným způsobem ovlivnit práci učitele i jeho postavení ve společnosti, a to jak v pozitivním, tak i v negativním slova smyslu. Zaujmout

jednoznačné stanovisko k navrhovanému dokumentu v počátcích diskuze nad jeho celkovou strukturou i obsahem, kdy ještě není jasné, zda bude vytvořen jeden standard, či zda budou tvořeny standardy pro jednotlivé segmenty vzdělávání, jak dalece bude pro učitele závazný apod., není možné.

Nicméně dva momenty obsažené

v předloženém návrhu hodnotí AZUŠ ČR jako velmi významná pozitiva. Prvním je záměr vytvořit standard tzv. zdola, na základě široké diskuze odborné i laické veřejnosti. To by v případě úspěšného zvládnutí tohoto úkolu nepochybně usnadnilo přijetí standardu učitelskou veřejností a jeho uvedení v život. Po negativních zkušenostech z minulých let

(příprava RVP, nových maturit apod.) je zde však v opačném případě skryto nebezpečí velké deziluze, ztráty aktivity a důvěry v jakékoliv inovativní procesy ve vzdělávacím systému.

Druhým významným pozitivem zcela zásadního významu je pak přímá a nedělitelná vazba „spuštění“ standardu na předchozí vytvoření potřebných podmínek pro jeho fungování. Ty je však nutné jasně

definovat, zejména v oblasti ekonomické a legislativní. Kromě toho je nezbytně nutné vytvořit dostatečný časový prostor pro přípravu na zavedení standardu, a to zejména pro samotné učitele.

V návaznosti na současný vývoj vzdělávacího systému v ČR, v němž se realizuje kurikulární reforma, která výrazným způsobem posiluje autonomii jednotlivých škol, by dobře nastavený standard mohl

být v budoucnu pro učitele jedním z cenových orientačních bodů.

Jestli započatý proces přípravy profesního standardu kvality učitele bude pokračovat a jestli dojde zdárně ke svému cíli, ukáže ale až budoucnost. Protože však tvorba standardu je, jak už bylo řečeno, krokem, který může výrazně ovlivnit pozici a činnost každého učitele, také AZUŠ ČR se hodlá jeho případné přípravy účastnit. ●

...přátelé angažovaného učení, o. s. (PAU)

Podporujeme vznik tohoto dokumentu a oceňujeme jasnou a přehlednou strukturu jeho první pracovní verze. Standard chápeme jako základní kámen pro vybudování funkčního kariérního řádu, jenž ve školství představuje chybějící a naprosto nezbytný motivační faktor – jak pro začínající učitele, tak pro zavedené pedagogy, kteří dnes ze školství odcházejí. Standard rovněž chápeme jako osnovu pro hodnocení a sebehodnocení pedagogických pracovníků. Vytvoření funkční verze tohoto dokumentu považujeme za jeden z klíčových kroků pro úspěšnou realizaci současné reformy. Od zavedení standardu zároveň očekáváme větší propojení a sladění přípravy budoucích učitelů na pedagogických fakultách s praxí.

Apelujeme na přiměřeně rychlé zavedení tohoto dokumentu do praxe. Navrhujeme vést diskusi přes asociace či občanská sdružení ve školství, neboť se obáváme, že obsah dokumentu může vyvolat u učitelů obavy, negace a odmítavý postoj. Nedostatečné řízení diskuze

může mít za následek nepřijetí dokumentu samotnými učiteli a neztotožnění se se smyslem dokumentu. Nedoporučujeme přenášet zodpovědnost za formulaci finálních kritérií na pedagogickou veřejnost. Skupina tvůrců má jistě dostatek zkušeností a získaných poznatků ze zahraničí, aby předložila k závěrečné diskusi úplný dokument.

Abyste napsaný dokument nebyl jen dalším celostátním materiálem, který vložíme do ředitelské knihovny, je nutné začít realizovat kariérní řád ruku v ruce se zavedením standardu učitele – např. navrhovanou formou atestací. Proto žádáme, aby byl zveřejněn dokument o kariérním řádu pedagogických pracovníků i o atestacích a začalo se diskutovat o obou dokumentech společně! Předpokladem úspěšné realizace standardu jsou jasné záruky ze strany MŠMT v oblasti legislativy i ekonomiky. Ukotvení kariérního řádu a atestací v legislativě a způsob finančního krytí platových postupů by měly být předem známy.

Upozorňujeme na způsob realizace a zavedení standardu do praxe. Tento dokument pojmenovává kompetence kvalitního pedagoga, což je cílený stav. Chybí nám v něm pojmenování cesty, jež k tomuto cíli povede. Jednotlivé školy by měly standard využívat jako podpůrný metodický materiál, na jehož základě si stanoví jednoznačná kritéria kvality svého učitele a způsoby jejich dosahování a ověřování. Kvalita škol je v rukou jejich vedení, které bude hlavním hodnotitelem pedagogických pracovníků. Vedle role hodnotitele však musí být i poradcem, který pomáhá a vede své kolegy a kolegyně na cestě jejich profesionálního rozvoje. Neodmyslitelnou součástí zavádění standardu do praxe by tudíž mělo být cílené a včasné vzdělávání vedoucích pracovníků a učitelů, aby se profesní standard kvality učitele nestal represivním nástrojem hodnocení učitelů, ale metodickým pomocníkem při jejich profesním rozvoji. ●

Co na to ředitelé základních škol?

Když se podíváte na diskusi na webu ministerstva školství, příliš optimismem nehýří. Pedagogů, kteří se snaží pochopit, o co jde, a hledají jak klady, tak záporny, je menšina. Mají pravdu ti, kteří říkají, že na podobné diskuze reagují v první vlně ti nespokojení? Nebo ti, kteří jsou přesvědčeni, že mnozí diskutující vycházejí z informací ve stylu „jedna paní povídala“? Namátkou jsme oslovili tři ředitele základních škol, abychom se jich zeptali na oblasti, které zatím vyvolávají snad nejvíc připomínek. Má uvažovaný standard učitelé profese vůbec smysl? Měl by být vytvořen také speciální standard, který by vyzdvihl kompetence ředitele školy? Co s učitelem, který na standard nedosáhne? Měl by student, připravující se na vysoké škole na učitelé povolání, obsáhnout standard už v průběhu studia, nebo by se k němu měl dopracovat v praxi?

LIBUŠE TUKOVÁ, ZŠ Štěpánovice

Podle mého názoru učitelé standard smysl má už proto, že pomůže zvýraznit práci učitele. Cítím to tak, že pokud budeme jako ředitelé tvorbu standardu podporovat, alespoň trochu přispějeme k tomu, že bude práce pedagoga kvalitnější a víc oceňovaná.

Na druhou stranu se domnívám, že speciální standard pro ředitele nutný není. Každý uchazeč o ředitelskou funk-

ci prochází určitým výběrem na základě svých kvalit. Měl by mít jisté řídicí, organizační a manažerské schopnosti. V komisi, která při konkurzu ředitele vybírá, jsou vedle zástupců zřizovatele také odborníci – pedagogové, psychologové. Věřím, že se umějí rozhodnout pro nejlepšího kandidáta.

Co s učitelem, který na standard nedosáhne? Moje dvanáctileté zkušenosti v řídicí funkci říkají, že by mu měl ředitel

v první řadě pomoci odpovídající schopnosti získat. Doporučit mu takové další vzdělávání a sebevzdělávání, aby požadované úrovně dosáhl.

Pregraduálnímu studiu by měl standard vyloženě pomoci, vždyť i pedagogické fakulty za něj bojují. Naší povinností je fakulty podpořit, spolupracovat s nimi, našimi praktickými zkušenostmi doplnit teorii předávanou na vysoké škole. Jsem přesvědčená, že když se podaří standard dobře zpracovat, budou z fakult vycházet absolventi na lepší úrovni než dneska.

ALEŠ ŽÁK, ředitel Masarykovy ZŠ, Litoměřice

Myšlenka standardu je dobrá, ovšem realizace bude velmi obtížná. Nejsm si jistý, jestli společnost pochopí, o co jde, kde je smysl dokumentu. Ano, mohl by zvýšit prestiž učitele na veřejnosti, osobně se ale víc obávám možného zneužití. Pro ilustraci uvedu příklad, ke kterému by snadno mohlo dojít už při samotné kategorizaci standardu. „Poučený“ rodič přijde ředitele upozornit, že ta a ta učitel

telka nepracuje, jak má. Ve standardu je napsáno to a to, zatímco učitelka si ve třídě počíná tak a tak. Neplní standard, čímž poškozuje jeho dítě. A pane řediteli, musíte paní učitelku potrestat, protože nedosahuje na standard. Tady vidím velké nebezpečí, že standardu by se mohl snadno stát bič na učitele. Jeho přínosem si nejsem jist.

Pokud jde o ředitele, jeho kvalita se přece projeví už tím, že je do funkce jmenován. Musí splnit určitá kritéria, která jsou daná po X let. Každý konkurz je vlastně do jisté míry standardizací, i když není nikde detailně popsána.

Pokud by byl standard uzákoněn, pak by musel ředitel u učitele, který ho nezaplní, přijmout určitá opatření. Nabídnout mu účast na seminářích, na školení, hospitace u zkušených kolegů, popřípadě spolupráci s uvádějším učitelem. Prostě

pokusit se ho dovést k tomu, aby standard splňoval.

Fakulty připravující učitele by pak samozřejmě musely být se standardem seznámeny, aby v jeho intencích budoucí učitele vzdělávaly.

JIRÍ DANEŠ, ZŠ Kynšperk nad Ohří

Standard určitě ano, každé povolání by mělo mít přesně vymezená pravidla. Dřív bychom však měli dořešit to, abychom měli ve škole dostatek kvalitních, plně kvalifikovaných učitelů. Mnoha školám totiž takoví pedagogové chybějí. Pokud by se tak nestalo a my řekneme, že mají naplnit standard, zvládnout určitá pravidla, mohlo by to vést k tomu, že by někteří školu opustili, protože by se s pravidly nechtěli smířit. Kdo by pak ve školách učil?

Standard ředitele je podle mého názoru věcí zřizovatelů. Ti by měli v první řadě stanovit podmínky, jaké má splnit ředitel, jenž má jejich školu řídit. Každá škola má přece svá specifika. I kdyby nakonec padlo rozhodnutí, že má být ustanoven standard ředitele, pak by měl být jen rámcový. Vždy by mělo platit, že ředitel je odpovědný svému zřizovateli a ten by měl také připravit jeho kritéria a podmínky hodnocení.

A co se týká učitele, který nedosáhne na standard... V současné situaci bych si nemohl dovolit rozvázat pracovní poměr s žádným z učitelů, protože nemáme dostatek kvalifikovaných. Takže jsem se zase vrátil na začátek. Jak říkám: žák není lejtstro, které zůstane ležet na stole. Vždycky musí být ve třídě někdo, kdo je připravený s ním pracovat. A bude s ním pracovat, jak nejlépe umí. ●

Další vzdělávání učitelů očima NIDV

Standard učitele by měl podle autorů „prvního kroku“ mimo jiné sloužit jako východisko nejen pro pregraduální přípravu učitelů, ale také pro jejich další vzdělávání. O tom, co by takový dokument mohl znamenat pro Národní institut dalšího vzdělávání (NIDV), jsme hovořili s HELENOU PLITZOVOU, vedoucí karlovarského pracoviště NIDV.

Kde vy osobně vidíte místo pro zamýšlený standard učitele?

Zcela jistě by měl ovlivnit přípravu budoucích učitelů na vysokých školách. Dále by mohl sloužit jako východisko pro jakýsi model kariérního řádu, který v současné době v naší zemi chybí. Umožnil by také jasně nastavit proces odměňování učitelů, na který terén čeká. Zatím se mluví jen o jednoúrovňovém standardu, ale osobně bych vítala víceúrovňový, který by bylo možné propojit s atestacemi. V návaznosti na ně bychom i my mohli lépe reagovat nabídkou pro jednotlivé úrovně vzdělávání. V neposlední řadě by pak měl standard sloužit k podpoře učitelů a k jejich profesnímu rozvoji. Tady by byl prostor pro nás, abychom učitelům připravili v rámci dalšího vzdělávání takové semináře, které by k tomuto rozvoji přispívaly.

Myslíte si, že by usnadnil strukturování vzdělávací nabídky?

Určitě, a nejen nám. Systém dalšího vzdělávání je teď velmi roztržštěný. Vzdělává značné množství organizací – krajské, soukromé... Jediný, kdo skutečně tvoří nabídku, je však ředitel školy. Pokud ovšem má pro své učitele vypracovaný plán DVPP, což bohužel není pravidlem. Někde si učitelé vybírají jednotlivé tituly náhodně, od pletení košíků až po jazykové kurzy. Někdy jako by se zapomínalo na to podstatné, totiž na proměnu školy a lidí v ní. Tady vidím velký přínos standardu. Mohl by ukázat, kudy se má další vzdělávání ubírat, k čemu směřovat. Těhle cíl

by pak byl pro všechny vzdělávací instituce společný. Ostatně dlouho čekáme i na ucelený systém dalšího vzdělávání. Zatím máme před sebou jen určité vize. Standard by je měl pomoci dotáhnout do podoby, kterou učitelé potřebují. Zatím je však zamýšlený dokument na samém začátku, je vlastně jen impulzem pro učitele, aby jej vytvořili podle svých představ. Podle mého názoru by při jeho modelování měla mít hlavní slovo praxe škol. Měl by vznikat odspodu, ne na nařízení shora. Diktát bez vysvětlení málokdo přijme.

Zapojí se do jeho tvorby i NIDV?

Participujeme na odborných diskuzích. V průběhu června by se jich mělo uskutečnit asi sedm – v Plzni, Brně, Českých Budějovicích, Ostravě, Liberci, v Pardubicích a v Praze. Diskuzi učitelů vždy s jedním členem skupiny, která na standardu pracuje, bude řídit moderátor. Určitě to nebude jednoduché, jednání mohou poznamenat emoce.

Už jste se s nějakými setkala?

Vždycky, když se bavíme o standardu, stočí se řeč častěji než na kvalitu práce učitele na platové podmínky. To teď učitele nejvíc pálí, zajímá je hlavně kariérní řád, i když ten by neměl být hlavním smyslem standardu.

Diskuze budou spíš komornější, nebo opět pro velké sály, jako byly ty k RVP?

S obrovskými sály vůbec nepočítáme. Osobně si myslím, že učitelům stále ještě

chybějí základní informace. Nevědí, co to standard je, co a proč se vůbec chystá. Vysvětlit jim to je teď i naším úkolem. Proto by v úvodu každé diskuze mělo přijít stručné představení standardu, objasnění jeho smyslu, teprve pak by měla následovat stěžejní diskuzní část. Předpokládáme, že každý seminář bude trvat asi čtyři hodiny.

Kterou oblast, do níž má standard zasáhnout, vy osobně považujete za nejdůležitější?

Kvalitu učitelovy práce. To znamená dopad na výsledky vzdělávání žáků. Cílem musí být nejen kvalitní školní vzdělávání, ale celoživotní vzdělávání vůbec. Jde o to, aby všichni žáci navštěvovali školy, v nichž vyučují kvalitní učitelé. Standard by měl tuto kvalitu pojmenovat, což nebude snadné. Obtížné bude už nastavení laťky. Nesmí být příliš nízké, abychom práci učitelů nedevalvovali, ale ani příliš vysoké, aby na ně dosáhl jen někdo. Obavy se objevují už teď: Co když standard nesplním, to mě vyhodí? Ale tak by to přece být nemělo. I proto bych se přimlouvala za víceúrovňový standard, který umí kvalitu učitelů odstupňovat.

To už uvažujete o souvislosti standardu s kariérním řádem...

Také, ale jsou to jen moje osobní úvahy. Ať se nám to líbí, nebo ne, i učitelské povolání je pod vlivem celospolečenských změn. Změnily se děti, požadavky na učitele jsou mnohem vyšší, než bývaly kdysi. Škola se musí zásadně proměnit.

Domníváte se, že by standard vaši dnešní nabídku výrazně proměnil?

Spíš by ji usměrnil. My jako státní instituce vzděláváme učitele jednak v programech, které vycházejí z praxe, to jsou naše krajské programy. Zároveň

nabízíme učitelům celostátní programy. To, kvůli čemu naše pracoviště existují. Obrazně řečeno, abychom vnášeli světlo do škol. Leckdy to mohou být i nepopulární programy, nicméně je třeba s nimi učitele seznamovat. Právě v téhle oblasti by měl být systém dalšího vzdělávání mnohem víc propracován. Ne aby nabízel vzdělávání pouze pro určitou oblast, ale komplexní vzdělání pro učitele. Něco jako obdobu našeho projektu Úspěšný ředitel pro vedoucí pracovníky škol.

Ráda bych ale připomněla, že standard by neměl být otázkou jednoho roku. Tam, kde s ním v zahraničí pracují, vznikl i deset let.

Jak zatím vnímáte naladění učitelů vůči zamýšlenému standardu?

Příliš pozitivní není, většinou vůbec nevědí, o co jde. Stačí podívat se na reakce na webu. Proto je třeba s nimi mluvit, vysvětlovat. O čem standard je, proč ho chceme, že bude sloužit učitelům.

Vždyť jedním z jeho smyslů je také prezentovat profesi učitele. Dokud politici nepochopí, jak je tato práce náročná, jak by měla být zaplacená, tak do školství peníze nepřidají. Dokument by měl říci také veřejnosti, co všechno profese obnáší. Zájemcům o učitelské povolání pak víc odkryt jeho zákulisí. Nesmí to být jen papír pro papír. Ale jak jsem říkala, jsme na začátku. Ještě nás všechny čeká spousta práce.

Konečně by mohla být definována státní zakázka DVPP

Další vzdělávání patří mezi pilíře standardu – jeho zavedení považuje širokou a kvalitní nabídku kurzů, přednášek, seminářů či workshopů za jednu z nezbytných podmínek. Oslovili jsme tedy několik představitelů krajských zařízení DVPP a zeptali se jich na jejich názor na vidinu Standardu kvality profese učitele.

Jaký je váš názor na návrh Standardu kvality profese učitele?

„Myšlenka standardu jako taková určitě není špatná, otázkou je, kdo a jak ji uchopí,“ říká MIROSLAV PIKHART, ředitel Zařízení vzdělávání a služeb Jihočeského kraje. „Primárně bych standard chápal jako definici podoby absolventa učitelství pro fakulty připravující učitele, od které by se měla odvíjet i náplň státní závěrečné zkoušky (i když v realitě si to nedovedu dost dobře představit). Další využití standardu má smysl pouze tehdy, pokud bude uveden v život funkční a smysluplný kariérní řád, který by v sobě obsahoval odpovídající motivační faktory. Myslím, že učitelé si dostatečně „užívají“ se školními vzdělávacími programy, tak proč je nyní ještě standardizovat? Pokud chce učitel obstát před dětmi a současně i sám před sebou, nezbyvá mu, než na sobě soustavně pracovat, standard nestandard. Když se vrátím ke své první větě: Kdo bude ten, který bude posuzovat, jestli jsem dosáhl standardu? Dodnes vzpomínám na jednoho profesora, který při přednášce z didaktiky mumlal do okna, jak je důležitý oční kontakt a způsob, jakým mluvíme...“ konstatuje M. Pikhart.

ROMAN KŘIVÁNEK, ředitel Vysočina Education z Jihlavy, píše, že standard chápe jako popis žádoucích kompetencí a činností učitele ve zvolených ukazatelích, kterými jsou např. plánování, realizace a hodnocení výuky či spolupráce s kolegy, rodiči a širší veřejností. Jinými slovy se jedná o snahu definovat kvalitu pedagogické práce, které by měli dosahovat všichni učitelé po několika letech praxe. „Tento model se často porovnává např. s atestacemi u lékařů, osobně si však myslím, že vhodnější porovnání je spíše

s profesním rozvojem sociálních pracovníků,“ tvrdí R. Křivánek. „Učitelé by měli kromě jiného získat vodítko pro cílené zlepšování vlastní práce, což by mělo mít dopad hlavně na žáky. Pro ředitele by měl být standard podle mého názoru pomocnou, jak pracovat s jednotlivými učiteli, nikoliv však bičem na ně, což ve značné míře souvisí s finanční motivací. Podobné standardy mají např. ve Velké Británii, ve Finsku či v Nizozemí, kde v roce 2004 přijali tzv. kompetenční zákon, který definoval požadavky na učitele, což trvalo 6 let.

Kritici upozorňují, že pak může nastat závod mezi učiteli, kteří budou absolvovat mnohá školení, aniž by se to výrazně projevilo na samotné kvalitě práce s žáky. Na to však zastání standardu reagují tak, že „body“ za pouhou účast na školení učitel mít nebude, pokud se to právě neprojeví v praxi, tedy v samotné výuce. Rovněž jsou pochybnosti o tom, zda bude vůbec možné vyhodnocovat zvýšení kvality pedagogů. A kdo by to měl dělat? Ředitel, či školní inspektor?

Otázkou zůstává, zda bude tento záměr dostatečně finančně podpořen, zda nový ministr bude pokračovat v těchto krocích, protože pokud celá záležitost skončí opět někde v „úřednické skříňce“, pochybuji o tom, že už tak značně skeptická pedagogická veřejnost k jakýmkoli novotám bude příště znovu naslouchat. V každém případě oceňuji snahu předchozího ministra O. Lišky zapojit do diskuze širokou pedagogickou veřejnost, které se snažili úředníci naslouchat. Uvidíme, zda tento trend bude pokračovat nadále, nebo se jednalo pouze o světlý moment v historii učitelské profese,“ uzavírá R. Křivánek.

„Snahu o zavedení standardů vítám. Mohou však být přínosem pouze za současného splnění ještě i dalších podmínek,

které by měly tvořit spolu se standardy smysluplný právně ukotvený celek,“ upozorňuje HANA KROJZLOVÁ, ředitelka Střediska služeb školám a Zařízení pro DVPP, Hodonín. „Jedná se zejména o provázání s kariérním systémem a jeho vazbou na finanční ohodnocení pedagogů, s dostatkem financí na DVPP, jinak řešeným problémem s uvolňováním pedagogů na vzdělávací akce – např. nárok na studijní volno (dosavadní volno na samostudium nic neřeší), změnu v odměňování za suplování atd. Při tvorbě ŠVP jsme se přesvědčili, že pro úspěch čehokoliv je nejdůležitější poučený a vnitřně přesvědčený ředitel. Proto ještě přidávám i vysvětlování, přesvědčování a vzdělávání ředitelů škol a školských zařízení. Samotný standard by měl být jasný, stručný, přehledný, jednoduše vyhodnotitelný a zaměřený zejména na potřebné dovednosti kantorů (nikoliv jen znalosti). A co by určitě nemělo chybět? Definování několika úrovní standardu pedagoga (3 – 4?),“ otevírá další otázky H. Krojzlová.

Podle PETRA HABRNÁLA, ředitele Krajského zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informačního centra z Nového Jičína, by měl standard pomoci pedagogickým pracovníkům všech typů škol ve výkonu jejich profese, vymezit jejich kvalitní práci, ukázat cestu k jejich systematickému profesionálnímu růstu. Standard pak umožní zvýšení společenské prestiže profese a zároveň určí podmínky pro pregraduální přípravu učitele (základní standard), kvalitu vzdělávání žáků v souladu s kurikulární reformou a pro další vzdělávání učitelů (specializační úroveň standardu).

„Zveřejněný návrh standardu není z výše uvedeného pohledu ucelený a domyšlený ve všech kontextech školské praxe (jen tak může vyvolat kvalifikovanou diskuzi). Před jeho zveřejněním měla být učiněna a vyhodnocena komplexnější odborná diskuze; současná široká diskuze by se již neměla dotýkat podstaty standardu a řešit trivialnosti, což se děje. Podmínkou úspěšné implementace standardu je jeho systémové začlenění do probíhajících

kurikulární reformy (tj. nejen deklarovaná, ale skutečná maximální podpora a ocenění státu, vytvoření odpovídajících legislativních podmínek včetně finančního hodnocení učitelů). Pokud není stát se současně vyvíjeným tlakem na změnu (nejen legislativním) schopen podpory a ocenění, pak jakákoliv bezbřehá diskuze je pseudodemokratická a alibistická," konstatuje P. Habrnál.

JIŘÍ CAIS, ředitel KCVJŠ Plzeň (Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky), říká, že je jeho názor na Standard kvality profese učitele pozitivní, a to jak z pohledu bývalého středoškolského učitele, tak i současného pracovníka v systému dalšího vzdělávání pedagogů. „Jsou profese, ve kterých není problémem hodnotit výkon a popsat jeho parametry. Ta naše k nim však nepatří, chybějící zpětná vazba i konsenzuální model dobře odváděné práce jsou jedním ze zdrojů stresu pedagogů.

Ve světě existují pro pedagogy obdobné standardy, je tedy nutné takový dokument vytvořit i pro naše podmínky a tradičně velmi dobré školství. Považuji návrh Standardu kvality profese učitele za zdařilý. Vedoucí týmu prof. K. Rýdl je pro mě zárukou kvality tohoto dokumentu, mnohokrát jsme spolu o dané problematice hovořili. Bojím se ale jiné věci, diskuze k dokumentu spadá do doby pro učitele příliš hektické a jejich podíl na dotvoření standardu by mohl být nižší, než se očekává. Může to být i výsledek zklamání z jiných pseudodiskuzí. Proto doporučuji, využijme možnosti dotvořit materiál, který komplexně popíše strukturu naší profese. Takový materiál poslouží zájemcům o profesi učitele, začínajícím učitelům, fakultám vzdělávajícím učitele, aktivním učitelům, ředitelům škol a v neposlední řadě zařízením pro další vzdělávání pedagogů," vypočítává J. Cais.

Jak by mohla pomoci v systému dalšího vzdělávání souvisejícího s plněním standardů (v případě jejich kodifikování) krajská školská vzdělávací zařízení?

M. Pikhart ze Zařízení vzdělávání a služeb Jihočeského kraje počítá s tím, že pokud by došlo k jakémukoli zavedení profesního standardu (či standardů) kvality učitele do školského systému, snažili by se samozřejmě podpořit učitele prostřednictvím vzdělávacích akcí tak jako doposud. „Naším cílem je realizovat akce, které mají pro pedagogy i pedagogické pracovníky nějaký smysl, a troufám si říct, že valná většina účastníků jejich absolvováním směřuje k tomu, aby dosáhla na standard tak, jak je nastíněn. Většina by na něj pravděpodobně dosáhla i bez absolvování těchto akcí, protože už dávno standard splňují, aniž by o tom kdokoli věděl, a už jen tím, že se na sobě snaží pracovat, dokazují, že jim není kvalita jejich vlastní práce lhostejná. Ale vzdělávání učitelů je jen jedním krokem, otázkou zůstává, jakým způsobem pak učitel dokáže pracovat se třídou i jednotlivými žáky tak, aby jeho pedagogické působení mělo kýžený efekt. Takže na závěr (pedagogicky) ještě jednou: Kdo to posoudí?“ ptá se M. Pikhart.

R. Křivánek z centra Vysočina Education vidí nezastupitelnou roli krajských vzdělávacích zařízení v nabídce akreditovaných kurzů a metodické podpory se zaměřením hlavně na oblast „Spolupráce s kolegy, rodiči a širší veřejností“, tj. výměnu zkušeností mezi učiteli, koordinace jejich metodické spolupráce a sebereflexe či podpora efektivní komunikace se školními partnery včetně zřizovatelů (vytváření institucionálních sítí). Mělo by se jednat o takové formy vzdělávání, které by byly zaměřené více na praxi a aktuální potřeby s využitím zkušených metodiků. „Rozhodně nejsem příznivcem dlouhodobých, finančně a časově náročných specializačních studií či kurzů s velkou převahou teorie. Ty by mohly nabízet např. vysoké školy či státní instituce," tvrdí R. Křivánek.

Krajská školská vzdělávací zařízení by mohla podle H. Krojzlové ze Střediska služeb školám a Zařízení pro DVPP v Hodoníně pomoci tím, co je jejich hlavním posláním a s čím mají dlouholeté zkušenosti – vytvořením nabídky kvalitních

vzdělávacích akcí, které mají cíl nasměrovaný na naplňování jednotlivých úrovní definovaného standardu (a to nejen klasických vzdělávacích akcí, ale i zajišťováním další podpory, jako je koučování, mentorování, stínování apod.). „Další oblastí by mohla být pomoc školám při definování jejich vzdělávacích potřeb, plánování DVPP a vyhodnocování účinnosti tohoto vzdělávání. Vždyť díky dosahu a znalosti školského terénu v regionu by bylo škoda těchto zařízení nevyužít," říká H. Krojzlová.

P. Habrnál z Krajského zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informačního centra v Novém Jičíně píše, že Standard, tak jak ho chápeme, by konečně definoval státní zakázku DVPP, změnil by akreditační řízení a přispěl k zprůhlednění DVPP v celé jeho šíři, umožnil by i kontrolu kvality DVPP. „Na základě standardu se vytvoří základní systém DVPP, následně bude docházet ke zkvalitnění směřování nabízených aktivit s konkrétně formulovanými cíli i jejich vyhodnocováním. Samozřejmě v souladu s kritérii uvedenými ve standardu. S jeho pomocí se snáze vystihnou potřeby učitelů. To vše ovšem musí být podpořeno patřičnými podmínkami," upozorňuje P. Habrnál.

„Domnívám se, že krajská zařízení pro DVPP již mnohé v tomto smyslu konají. Stačí se podívat na jejich webové stránky a rozsah nabídky vzdělávacích programů," poznamenává J. Cais z KCVJŠ Plzeň. To je podle něho důsledek toho, že vzdělávací programy vznikají většinou na základě požadavků z pedagogického terénu. Pedagogové cítí potřebu vzdělávat se v oblasti zvyšování svých kompetencí. „Pokud budou tyto kompetence jasně stanoveny ve standardu, logicky škálu vzdělávací nabídky ještě rozšíříme. Skutečnost, že krajská zařízení DVPP ve standardu spatřují významný nástroj, lze dokumentovat i tím, že na společném jednání bude vytvořen dostatečný prostor právě k tomuto tématu. Společné jednání proběhne tentokrát v Karlovarském kraji," informuje J. Cais.

Nemělo by jít o zbraň proti učitelům, ale o štít určený k jejich ochraně

Fakultám připravujícím učitele by standard měl pomoci v ujednacení společného základu obsahu vzdělávání

Standard kvality profese učitele se významně dotýká všech vysokých škol, které se zabývají přípravou budoucích učitelů. Nejenže jejich vědeckí pracovníci jsou jedněmi z prvních, kdo se do diskuze zapojili, ale samotný standard možná podstatně ovlivní podobu stávajících studijních programů nejen pedagogických, ale i dalších fakult nabízejících studium učitelství.

Fakulty připravující učitele standard chtějí

Zástupci fakult připravujících učitele se v dubnu sešli s pracovní skupinou zabývající se standardem a také se zástupci ministerstva školství, a to na konferenci pořádané v šumavském Srní. Konferenci zorganizovala Fakulta pedagogická Západočeské univerzity v Plzni, a to pod

záštitou Rady vysokých škol a MŠMT. „Všechny fakulty připravující učitele se přihlásily k tomu, že se do diskuze o standardu zapojí. Některé z nich se zapojily již do první fáze debaty, jež skončila v polovině května,“ informuje JANA COUFALOVÁ, děkanka fakulty pořádající konferenci.

V sekci, která se na konferenci zabývala specifickými oborovými kompetencemi, došli její účastníci k závěru, že: „jednotlivé obory mají jasné a konkrétně vymezené specifické kompetence oboru, v praxi průběžně ověřují a inovují modely přípravy učitelů, obsah a rozsah znalostí, dovedností a didaktické přípravy. Obory mohou definovat měřitelné kvalitativní výstupy (etalony) jednotlivých předmětů a poskytnout podklady pro spolupráci při vytváření standardů.“

Tématem standardu se také zabývala sekce profilu absolventa učitelství. Její účastníci považují za nezbytnou podmínku pro zkvalitnění přípravy učitelů zpracovat standard profese učitele ve spolupráci s fakultami, jež pedagogy připravují. Proto je prý nutné urychleně zformulovat požadavky na profil absolventa učitelství a definovat jádro učitelské přípravy.

Chtěli jsme znát podrobnější názory vysokých škol na standard a na některé otázky spojené s jeho realizací. Oslovili jsme proto kromě J. Coufalové i několik dalších děkanek a děkanů, a to jak pedagogických, tak nepedagogických fakult, jež připravují budoucí učitele. Na jednom se všichni okamžitě shodli nezávisle na sobě: standard profese učitele je potřebný.

Vstupní materiál nebyl dostatečně kvalitní

„Standard by neměl být používán jako zbraň na učitele, ale naopak jako štít, který by učitele chránil. Přesné formulování standardu by mělo ukázat, jak náročnou profesí učitelství je, a měl by dát argumenty k její obhajobě učitelům i ředitelům škol. Základní funkcí standardu by ale mělo být definování určitých úrovní, ke kterým by se učitel měl sám snažit postupně přibližovat. Standard by měl být úzce provázán s financováním a s kariérním postupem učitele,“ komentuje opět J. Coufalová.

Také JOSEF MALACH, děkan Pedagogické fakulty Ostravské univerzity, standard vítá, ale kritizuje vstupní podklady určené pro diskuzi: „Uprímně řečeno mě překvapilo, že materiál předložený k diskusi nebyl mnohem propracovanější. Pracovní teze jsou moc obecné a velice nekonkrétní. Vždyť ale přece existuje již několik výzkumů v oblasti práce učitele. Proč tedy nebyly již nyní využity?“

Děkan Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci JURAJ ŠEVČÍK zase upozorňuje na nezbytnost vytvoření optimálních podmínek

pro učitele: „Standard nemůže být zrealizován, pokud nebudou společně s jeho zaváděním vytvořeny i podmínky pro práci učitelů. Ty současné jsou nedostačující.“

„Standard je potřebný, ale jako rámec, nikoliv v podobě normy. Myslím si, že je velice obtížné měřit dovednosti a kvality učitele. Standard je ale nesmírně důležitý pro to, aby bylo možné projektovat kurikulum učitelského vzdělávání. Standard by také mohl být dobrým základem pro sebehodnocení učitele. A měl by se v něm odrazit profesní vývoj učitele. Bylo by ale nebezpečné, kdyby se standard zabýval izolovaně jednotlivými složkami osobnosti učitele nebo i studenta oboru učitelství. Při takovémto rozparcelování na jednotlivé činnosti by se nám mohl učitel jako celek vytratit,“ varuje VLAS-TIMIL ŠVEC, děkan Fakulty humanitních studií ve Zlíně.

Standard by neměl sloužit k unifikaci kurikul

Děkanka Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze RADKA WILDOVÁ nedávno zveřejnila ke standardu kvality profese učitele samostatné stanovisko, v němž uvádí, že standard může napomoci v ujednocoování vzdělávacích programů fakult připravujících budoucí učitele. K tomu pro UN ještě dodala: „Standard by neměl sloužit k nějaké centralizaci a unifikaci vzdělávacích programů fakult připravujících budoucí učitele, ale měl by být pro studenta garantem toho, jakých kompetencí dosáhne po absolvování pedagogicko-psychologické přípravy a jaké kompetence budou po něm požadovány v dané oborové didaktice. Je pravda, že na některých vysokých školách je úplné minimum pedagogiky a psychologie a také oborové didaktiky jsou naprosto nedostačující. Myslím si, že se tento problém však netýká pedagogických fakult, ale některých dalších, jež také mají připravovat budoucí učitele.“

„Standard by přírodovědeckým fakultám mohl pomoci. Výuka ve vztahu k přípravě učitelství pro střední školy je velice náročná a stálo by za diskuzi, jaká kritéria by se měla na studenty těchto fakult uplatňovat. Absolventi přírodovědeckých fakult zaměřeni na učitelství mají sice široké vzdělání v přírodních vědách, které přesahuje obsah kurikula středních škol, ale nemají asi dostatek znalostí z oblasti pedagogiky a psychologie,“ potvrzuje J. Ševčík.

„Standard stanoví určitým způsobem požadavek státu na výstup učitelského vzdělávání. Připravujeme učitele tak, jak si myslíme, že je můžeme připravovat nejlépe, ale stát jako odběratel našich absolventů zatím nestanovil žádné požadavky. Po roce 1990 došlo k velkému rozvolnění studijních plánů jednotlivých fakult připravujících budoucí učitele. Každá fakulta může proto dnes postupovat podle svého tak, jak si myslí, že je to

nejlepší. Přesto by se určité ujednociení na obsahu studia mělo provést,“ myslí si J. Coufalová.

„Pedagogické fakulty byly vnějšími tlaky nakonec donuceny k tomu, aby své vzdělávání strukturovaly. Jakkmile tedy bude existovat jasná státní zakázka na konkrétní podobu učitelské profese, bude naše pozice v přípravě budoucích pedagogů snazší,“ tvrdí děkanka Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích ALENA HOŠPESOVÁ.

„Svádíme vnitřní boje v rámci univerzity. Objevuje se průběžná snaha zvýšit podíl odborné složky u oborových studií na úkor pedagogiky a psychologie. A standard by mohl posílit význam pedagogicko-psychologické složky. Standard by měl jasně formulovat objednávku státu na podobu kvality učitelů. Tato zakázka by také měla mít vliv na akreditace studijních programů. Standard, se kterým nyní pracuje Akreditační komise, je jen formální,“ zmiňuje J. Malach.

„Bylo by dobré v souvislosti se standardem vymezit hlavní parametry v kurikulech všech pedagogických fakult. Mělo by jít o stanovení nezbytného obsahového minima v jednotlivých složkách přípravy učitele. Tento sjednocující rámec by však neměl fakulty omezovat v jejich specifi- cích,“ říká V. Švec.

První úroveň standardu by měli dosahovat již absolventi

Všichni oslovení se také shodli na tom, že standard by měl být víceúrovňový a že první úroveň by měli dosahovat již absolventi fakult, na nichž studovali učitelství.

A. Hošpesová považuje víceúrovňový standard za nutnost: „Byla bych pro to, aby standard měl několik úrovní a tu základní by musel splnit už absolvent vysokoškolského pedagogického vzdělání. Již nyní na naší pedagogické fakultě s jakýmsi standardem učitele, byť ne explicitně formulovaným, pracujeme. Samozřejmě že se ale liší učitel po skončení vysokoškolského vzdělání a po několika letech praxe. V současném školství mi nejvíce vadí, že stále ještě neexistuje žádná povinnost dalšího vzdělávání pro učitele. Po prvním roce praxe učitel přejde do vyšší kategorie a tím je podpora jeho dalšího růstu prakticky zastavena, pokud sám o ni nejeví zájem. A na kurzy, které jako pedagogické fakulty pořádáme, přicházejí stále ti stejní lidé.“

„Standard by měl mít několik úrovní. Základního stupně by měl dosáhnout každý absolvent pětiletého studia na pedagogické fakultě. Po něm by pak mohly následovat asi tak ještě dva další stupně,“ míní J. Malach.

„Záleží na tom, jak bude standard nakonec definován. Absolvent pedagogické fakulty by ale měl mít jasně určeno, co má umět a s čím má do praxe vstupovat. Proto se kloním k tomu, aby první úroveň standardu dosahoval již absolvent. A po

nějaké době působení ve škole by měl splnit další úroveň standardu," říká VLA-DIMÍR JEHLIČKA, děkan Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové.

„Standard by měl být rozdělen na tři úrovně s tím, že poslední z nich by učitel dosahoval až zhruba po deseti letech praxe. První by ale měla být již součástí kurikula pedagogické fakulty," konkrétně říká V. Švec.

„Standard by měl mít minimálně dvě úrovně. První by se plnila při ukončení studia učitelství. Druhá úroveň by přišla na řadu po určité době praxe. Pokud bude však existovat jen jedna úroveň standardu, absolvent by ji dosahovat neměl, protože standard by pak ztrácel smysl pro učitele, kteří jsou již v praxi. Navíc absolvent studia učitelství získává řadu dovedností teprve až po určitém období praxe," sděluje J. Coufalová.

Pro každý stupeň odlišný standard

„Záleží na tom, do jakých podrobností nakonec standard půjde. V každém případě v obecném rámci pedagogicko-psychologické profilace by mělo jít o standard jeden, ale v rámci určitých kompetencí specifických pro konkrétní stupeň vzdělávání by již mělo jít o různé typy standardu. Působím jako externí evaluátor učitelské přípravy v Irsku a tam to funguje tak, že učitel je určeno období, v němž má dosáhnout další úrovně standardu po ukončení vysoké školy. V této době má možnost využívat dalšího vzdělávání a různých druhů mentorství," doplňuje R. Wildová.

Ano, s otázkou rozdělení standardu na jednotlivé úrovně náročnosti souvisí i jeho rozčlenění podle jednotlivých stupňů vzdělávání. Měl by být standard (všechny jeho úrovně) společný pro učitele všech stupňů vzdělávání, nebo by mateřská škola, první a zvláště druhý stupeň základní školy a samozřejmě pak střední škola měly každá mít vlastní podobu standardu?

„Základní struktura standardu by měla být pro učitele všech stupňů vzdělávání stejná, ale některé jeho části by se měly lišit podle toho, na jakém stupni učitel vyučuje. Nebránil bych se ani tomu, aby při dostatečně zpracovaném standardu (znalosti z oblasti pedagogiky a psychologie u mladších dětí) mohl učitel střední školy splňovat i standard pro kantora základní školy," analyzuje J. Malach.

„Záleží na tom, do jakých detailů standard půjde. Samozřejmě, že je rozdíl mezi tím, kdo vyučuje na prvním nebo druhém stupni či na střední škole. Proto se přikláním k diferencovanému standardu," přidává se V. Jehlička.

K diferenciaci standardu patří i myšlenka, zda by zvláštního standardu neměli dosahovat jen ředitelé škol.

„Studium školského managementu de facto již takovým standardem vlastně je," reaguje J. Malach a děkanka Wildová

navazuje: „Současné funkční manažerské vzdělávání pro ředitele škol by mohlo být dostačujícím kritériem splňujícím úlohu standardu. Ale protože takovýto různých kurzů je více, standard by musel být ještě jasně definován. Se získáním tohoto standardu by mělo být spojeno i to, aby se ředitel uměl podílet na procesu získávání a udělování standardu učitele.“

Zajímavý je také postřeh, zda ředitel školy musí být zároveň „standardizovaným" učitelem. „Ředitel školy je především manažerem. Je proto otázkou, do jaké míry musí být i schopným pedagogem. Nemyslím si proto, že ředitel školy by automaticky musel dosahovat standardu i v oblasti učitelství profese," podotýká V. Jehlička a stejnou otázku si klade i V. Švec: „Je nutné se zamyslet nad tím, jestli ředitel musí splňovat i standard učitele.“

Bez standardu bude muset učitel ze školy odejít

Na tom, zda by standard měl být povinný pro všechny učitele, panuje shoda: ano. Co však s učitelem, který z jakýchkoliv důvodů standardu nedosáhne? A měl by standard být udělován natrvalo, či by ho musel učitel obhajovat a mohl by mu pak být i odebrán?

„Učitel by měl dříve či později ze školy odejít nebo by měl být alespoň hodnocen v jiné finanční dimenzi než jeho kolegové, kteří standard splnili," myslí si A. Hošpesová, s čímž souhlasí i V. Jehlička: „Nejdříve by se to mělo promítnout na platu učitele, později by měl ze školy odejít.“

„Odebrání standardu je citlivá záležitost. (Obdobnou situaci občas řešíme i na vysokých školách, když docent nebo profesor přestanou publikovat.) Myslím si, že učitel by měl po nějaké době znova prokazovat, že úroveň odpovídající obdrženému standardu stále dosahuje. Navíc se neustále objevují nové poznatky, kvůli nimž by měl být standard průběžně aktualizován. Případně by se mohlo uvažovat i o podmíněném odebrání standardu, tedy určila by se lhůta, v níž musí učitel prokázat, že nároky standardu skutečně splňuje," komentuje děkan Malach.

„Pokud učitel bude mít možnost dalšího doškolování a bude mu vytvořen prostor pro přípravu na dosažení standardu, a přesto ho nezíská, měl by ze školy odejít," míní J. Ševčík.

„Ze standardu by se neměl stát nástroj personální politiky, či dokonce jakési pracovní perzekuce," varuje R. Wildová a pokračuje: „Základním faktorem standardu by měla být motivační dimenze vedoucí k rozvoji činnosti pedagogického pracovníka. Celý systém by měl být nastaven tak, aby vycházel učitelé vstříc za účelem dosažení standardu. Pokud však nějaký učitel těchto možností nevyužije a standardu nedosáhne, měl by ze školy odejít. Nevím ale o tom, že by

se v zahraničí již získaná úroveň standardu běžně reevaluovala. Myslím si, že případné selhání kantora by bylo možné řešit jiným způsobem než odebráním standardu. A rozhodně si nemyslím, že standard by měl být udělován jen na dobu určitou.“

„Možnost odebrat standard by existovat měla. Ředitel školy však bude někdy muset své rozhodnutí obhajovat i před soudem, proto musí mít jasnou oporu v legislativě," argumentuje děkan Jehlička.

„Součástí standardu by měla být i etická stránka profese. Pokud by se učitel etice svého povolání významně zpronevil anebo kdyby výrazně porušoval některé další parametry standardu, měl by mu být odebrán. Bylo by také dobré, kdyby učitel musel po nějaké době standard znovu obhajovat," navrhuje V. Švec.

„Učitel by měl mít sestavený svůj plán vedoucí k dosažení standardu. Pokud by ho však dlouhodobě neplnil, musel by ze školy odejít," uzavírá J. Coufalová.

Standard nemůže nahradit kvalifikaci

Je obecně známo, že dlouhodobě existující tlaky na to, aby se úroveň současné kvalifikace učitelů snížila. Nabízí se proto hypotetická otázka, jestli se standard nemůže časem stát jakýmsi argumentem pro změnu kvalifikačních pravidel – držitel standardu již nemusí dosahovat magisterského vzdělání příslušného učitelského směru anebo nemusí mít ani bakalářský stupeň. I zde se děkani nezávisle na sobě opět shodli: Nezaměňujme kvalifikaci za standard.

„Tlaky na to, aby učitelé nemuseli mít požadované vzdělání (magisterské s příslušnou kvalifikací), odmítám. Na vzdělání, které pedagogické fakulty poskytují, jsou kladeny také určité standardy a směřují se s tím, že učitel regulérně nebude mít odpovídající vzdělání, naprosto protirečím snahám o vytvoření co nejkvalitnějšího českého školství. Standard tedy kvalifikaci nemůže v žádném případě nahradit," analyzuje A. Hošpesová.

Obdobně to vidí i R. Wildová: „Odmítám směřovat, nebo dokonce zaměřovat standard za kvalifikaci. Stát musí vytvořit optimální podmínky k tomu, aby se z nekvalifikovaných učitelů stali učitelé kvalifikovaní.“

„Standard by neměl úplně nahradit kvalifikaci, ale dokážu si představit, že učitel, který by chtěl působit na jiném stupni vzdělávání nebo vyučovat jiný předmět než ten, na nějž má kvalifikaci, mohl by v rámci standardu složit příslušnou zkoušku," sděluje J. Malach.

„Veřejnost v současné době poměrně málo vnímá rozdíl mezi kvalifikovaným a nekvalifikovaným učitelem. A právě jasné formulování standardu by ukázalo, v čem vlastně ten rozdíl spočívá. A tím by se díky standardu lépe ukázal smysl kva-

lifikovanosti. Dosažení základní úrovně standardu vnímám jako součást kvalifikovaného učitelského vzdělání. Je ale nutné, aby stát vytvořil finanční podmínky pro vzdělávání pedagogů, kteří ještě nedosáhli příslušné kvalifikace. Tím mám na mysli nejen finanční pokrytí dostatečného počtu studijních míst na fakultách, ale třeba i zajištění zástupů za učitele, který se zrovna věnuje studiu," vyjadřuje se J. Coufalová.

Standard by nemělo vytvořit jen MŠMT

Kdo by měl standard vytvořit, tedy být účasten i na jeho závěrečně verzi?

„Na tvorbě standardu by se mělo podílet více subjektů. Pedagogické fakulty o jeho přípravu jeví zájem. Ani jeho konečnou podobu by nemělo vypracovat jen ministerstvo školství. Až do konce by se jím tedy měla zabývat pracovní skupina složená z odborníků zastupujících nejen pedagogické fakulty, ale i školské asociace. Myslím si, že by nebylo správné, kdyby se ve standardu promítl jen teoretický pohled, nutné je využít i zkušenosti z aktuální školské praxe," odpovídá A. Hošpesová.

„Standard by měla vytvořit pracovní skupina složená z odborníků. Určitě by to neměla být jen záležitost ministerstva školství," poznamenává R. Wildová.

Obdobně to vidí i V. Jehlička: „Ministerstvo by se na vytváření standardu rozhodně podílet mělo, ale kromě něj by to měly být i pedagogické fakulty a ČŠI, která má nejlepší zpětnou vazbu na to, jak vypadá aktuální školská realita.“

„Na přípravě standardu by se měli podílet všichni učitelé, a to proto, aby ho přijali za svůj," podotýká J. Coufalová.

„Standardy by společně měli vytvořit vzdělatelé učitelů, profesní organizace a úspěšní učitelé z praxe," doplňuje V. Švec.

Ředitel, nebo komise?

Další kardinální otázkou je, kdo by měl posoudit, že daný učitel požadovaných kvalit na udělení standardu již dosáhl. (Samozřejmě kromě prvního stupně, který by, jak se zdá, měl být součástí pregraduální přípravy učitele.)

A. Hošpesová a V. Jehlička tuto roli jednoznačně přisuzují řediteli školy. J. Malach je jiného názoru: „Ředitel by mohl standard účelově přizpůsobovat svým zájmům. Proto považuji za lepší, aby standard udělovala komise složená ze zástupců různých subjektů (ředitel školy, pedagogická fakulta, krajský úřad, ČŠI, Asociace profese učitelství), a to na úrovni regionu. Standard by tak mohl mít v sobě obsažena i některá specifika týkající se daného kraje.“

„Rozhodnutí o tom, jestli učitel splňuje podmínky nutné pro dosažení standardu, by rozhodně neměl mít v kompetenci jen ředitel dané školy. V každém případě by o udělení standardu mělo

rozhodovat více lidí. Nemyslím si ale, že by musely vzniknout nějaké státní komise, jež by prověřovaly učitelovu způsobilost k získání standardu. Lepší by bylo využití nějakého externího evaluátora, třeba ve spojení s radou rodičů nebo se zřizovatelem, který by činnost učitele monitoroval delší dobu," analyzuje R. Wildová.

„Pokud bude se standardem spjata hodnocení práce učitele, měli by pedagoga kromě ředitele hodnotit i děti a rodiče, případně i kolega. Standard by mohl udělovat ředitel dané školy na základě rozhodnutí komise, která by byla sestavena v rámci kraje. Anebo standard by mohl vůbec udělovat kraj, což by možná bylo ještě lepší, protože by se tak posílilo hledisko srovnatelnosti," říká V. Švec.

Měla by standard kontrolovat ČŠI?

A kdo by měl standard hodnotit? V první řadě se v diskuzích přirozeně hovoří o České školní inspekci.

„Pokud bychom inspekci z kontroly standardu vyloučili, její existence by začala ztrácet smysl," míní J. Malach. Stejnou úlohu inspekci přisuzuje i děkan Ševčík.

„Hlavní úkol ČŠI vnímám v roli poradenské činnosti. Zdá se mi, že inspekce by neměla být tím, kdo hrozí a případně navrhuje nějaké sankce, ale měla by posoudit situaci a navrhnout určité nápravné opatření. To platí i v případě standardu – ČŠI by se měla omezit spíše na formální kontrolu než zkoumat detaily postupu ředitele, který o udělení standardu rozhoduje. A ředitel by určitě uvítal, kdyby mu inspekce poskytla zpětnou vazbu s informacemi o tom, jak se standardem pracují ostatní ředitelé na jiných školách," uvádí A. Hošpesová.

„Kontrolu nad standardem by neměla provádět jen ČŠI, ale ještě zároveň tým lidí, kteří mají prokazatelné mentorské kvality," přidává se R. Wildová.

Ani V. Švec nevnímá úlohu ČŠI při hodnocení standardu jednoznačně. Kromě ní uvažuje o možnosti, aby standard hodnotila jakási profesní učitelská komora.

Zákon o pedagogických pracovnících nestačí

Jedním z argumentů, který se v diskusi kolem standardu objevil, je i názor, že standard není potřebný, protože máme již zákon o pedagogických pracovnících. Zde se oslovené děkanky a děkani opět shodli: zákon není totéž co standard.

„Zákon o pedagogických pracovnících nehovoří o kompetencích, ale o kvalifikovanosti. Jestliže se sjednotíme na tezi, že kvalifikace není totéž co standard, jde o dvě odlišné záležitosti," míní R. Wildová.

„Nesouhlasím se vším, co je v zákoně o pedagogických pracovnících uvedeno,

a především mi vadí, že nebyly stanoveny jednotlivé kariérní stupně. Tento zákon se také nezabývá tím, jak by se měl učitel ve své profesi postupně vyvíjet, což by mělo být úlohou právě standardu," komentuje A. Hošpesová.

„Zákon neřeší kompetence, tedy jestli má učitel umět to či ono. Legislativa se zabývá jen tím, jaké má mít učitel kvalifikační předpoklady, ale nijak neošetřuje to, co by mělo být obsahem a výstupem takového vzdělávání. Pravdou ale je, že zákon o pedagogických pracovnících a standard profese učitele by se měly poctat a měly by být vzájemně propojeny," říká J. Malach.

„Zákon o pedagogických pracovnících je obecná záležitost, zatímco standard by měl být zaměřen na podchycení konkrétních profesních dovedností," doplňuje V. Jehlička a přidává se V. Švec: „Zákon vymezuje požadavky na kvalifikaci jednotlivých kategorií učitelů. Standard je ale něco jiného – zabývá se podrobněji jednotlivými úrovněmi praxe.“

Šance pro lepší chápání úlohy školy

Nakonec se ještě nabízí otázka, zda nebude standard především jen dalším byrokratickým nástrojem, který školy zase o něco více administrativně zatíží? A bude učitelům v praxi skutečně užitečný?

„V učitelské praxi se objevuje řada momentů, o kterých se spíše intuitivně předpokládá, jak by se při nich mělo postupovat. A nejsou a nemohou být předmětem zákona. Tyto otázky by mohl řešit právě dobře napsaný standard. Například u kdejakého výchovného problému žáka je zvykem hned vinu svalovat na školu. Ať je tedy explicitně řečeno, jak má učitel v takovýchto situacích postupovat. Ne snad, že by se mělo jít do úplných detailů, ale určité oblasti by měly být vybrány a popsány," rozebírá praktický význam standardu A. Hošpesová.

„Realizace standardu by nemusela školy významně administrativně zatížit. Záleží na tom, jak bude celý tento proces organizován. Naplňování standardu by mělo být i tvůrčí činností a nemělo by se zvrhnout jen ve vyplňování nějakých dotazníků," poznamenává R. Wildová.

Děkan Malach ve standardu vidí i možnou šanci na lepší pochopení úlohy školy ve výchově: „Nemyslím si, že zavedením standardu by nutně musela vzniknout další výrazná administrativní zátěž pro školy. Pokud bude standard dobře naformulován, mohl by naopak vytvořit lepší podmínky v komunikaci mezi školou a rodiči – ti by získali jasnější představu o tom, co mohou od školy očekávat. Tím by mohl přispět i k tomu, aby si rodiče lépe uvědomili, že je návštěva školy nezabavuje zodpovědnosti za výchovu svého dítěte.“